Клайв Стейплз Льюїс

Хроніки Нарнії

СРІБНИЙ ТРОН

Ніколасу Харді

Розділ 1

На задвірках школи

Похмурого осіннього дня на задвірках школи плакало дівча. Її звали Джил Поул, а плакала вона тому, що у школі її постійно ображали. Та наша історія не про шкільне життя, тому розводитися довго про школу, де навчалася Джил, наміру не маю, до того ж ця тема аж ніяк не з приємних. Скажу тільки, що школа та була з тих, що звуться сумісно-освітніми, тобто там навчалися разом хлопчики й дівчатка, хоча деякі вважали такі школи несумісними з освітою, а викладачів у таких школах прозивали не освітянами, а "несусвітянами". Річ у тому, що у своїй діяльності "несусвітяни" трималися таких поглядів, що дітлахам, хоч хлопчикам, хоч дівчаткам, слід надавати якомога більше свободи, тобто дозволяти робити все, що заманеться. Та, на біду, єдине, до чого сягала уява десяти-п'ятнадцяти найстарших учнів, було знущання з молодших. Ось чому в стінах тієї школи коїлося бозна-що. У будь-якій звичайній школі про те довідалися б та рішуче припинили б усі негаразди ще в першій чверті, та тільки не тут. У цій школі ніхто нічого не припиняв і, навіть коли про неблагопристойні вчинки ставало відомо, однаково хуліганів і капосників ніхто не карав та зі школи не виганяв.

– Гм-м… Який цікавий феномен, – казав у таких випадках директор школи, – із психологічної точки зору…

Із тими думками він викликав бешкетника до себе й вів із ним виховні бесіди. Та якщо ти знав, що і як йому відповідати, то покарання тобі не загрожувало, навпаки – ти міг спромогтися потрапити до нього в улюбленці.

Ось чому похмурого осіннього дня на мокрій від мряки доріжці, що пролягала між задньою стіною корпусу, де була розташована спортивна зала, та заростями колючого чагарника, стояла і плакала дівчинка на ім'я Джил Поул. І ще не висохнули її сльози, як із-за рогу, засунувши руки в кишені та насвистуючи, випірнув хлопчина. Ще крок – і він би налетів на неї.

– Ти що, зовсім не дивишся, куди йдеш?! – відсахнулася Джил.

– Та годі вже! Не починай… – відмахнувся був хлопчик, та, помітивши вираз її обличчя, пом'якшав, – ти… чого, Поул?

Джил лише скривилася – так буває, коли буцімто й бажаєш щось мовити, та тільки-но розтулиш рота, як сльози знов стискають горло.

– Що, знову вони? Як і завжди? – насупив брови хлопчик і ще глибше сунув руки в кишені.

Джил мовчки кивнула. Пояснювати не було чого – про кого йдеться, обоє знали й без зайвих слів.

– Це вже аж ніяк… Але що того гірше, це те, що ми… – він говорив із найкращих почуттів, але робив це так незграбно, ніби збирався прочитати Джил нотацію.

І тут дівчинка не витримала (що, погодьтеся, вельми природно для людини, яка хотіла добряче виплакатися, а їй завадили).

– Та краще б ти йшов своєю дорогою та не пхав носа в те, що тебе не стосується! – урвала вона його на півслові. – Ніхто на допомогу тебе не кликав. Теж мені, вчитель знайшовся: розповідати, що кому краще, а що – ні. Ти й сам у них за побігача. Ти що ж пропонуєш: і нам скакати під їхню дудку?

– Цур тобі! – образився хлопчик і від образи так і сів на порослий травою пагорб, уздовж якого тягнувся живопліт, та одразу ж підскочив, бо трава виявилася замокрою для посиденьок. На нещастя, повне ім'я хлопчика – Юстас Бяклі, хоча поганим хлопчиськом він аж ніяк не був.

– Поул, – заблагав він, – де ж твоє почуття справедливості? Хіба ж цієї чверті я перед кимось плазував? Хто, як не я, виступив проти Картера на захист малого кроленяти? А хто зберіг таємницю Співвенсі, навіть коли мене били? А чи знаєш ти…

– Не знаю і знати не хочу, – схлипнула Джил.

Бяклі помітив, що вона ще не прийшла до тями, і вчинив так, як йому підказав здоровий глузд, – простягнув їй карамельку. Іншу він сунув до рота собі. Потроху Джил заспокоїлася і вже дивилася на речі більш помірковано.

– Вибач, Бяклі, – нарешті мовила вона, – я погарячкувала. У цій чверті ти й справді не такий, як був.

– А про попередню чверть краще забудь – звісно, якщо зможеш, – відповів Юстас. – Бо тепер я зовсім інша людина. Яким же я був кепським хлопчиськом – навіть згадувати млосно!

– Гм… Чесно кажучи, так воно й було, – не заперечувала Джил.

– Але ж тепер я зовсім інший, чи не так? Ти ж і сама помітила.

– І не тільки я. Так усі кажуть. До речі, от учора Елеонора Безтолоччі почула, як Одета Шалопайль саме так і сказала в роздягальні. А сказала вона от що: у цій чверті отой нахаба Бяклі зовсім рук відбіг – наступної чверті треба буде ним зайнятися першорядно.

Юстас здригнувся. У школі всім добре було відомо, що воно таке, коли тобою хочуть "зайнятися". На якусь хвильку запала тиша, і стало чутно, як з вишневого листячка на землю падають великі краплі. Тишу перервала Джил:

– А й справді, з якого дива ти так змінився?

– Саме, як ти кажеш, з дива, бо на канікулах зі мною трапилося таке… таке… – із загадковим виглядом почав Юстас.

– Яке – таке? – не витримала Джил.

Та Юстас знов замовк щонайменше на цілісіньку хвилину. Нарешті він наважився:

– Послухай, Поул… Здається, ти ненавидиш оцю школу так само, як і я, тобто всім серцем.

– А що, хіба не видно?

– Що ж, раз так – тобі можна довіряти.

– Дуже люб'язно з твого боку, – пирхнула Джил.

– Це й справді дуже велика таємниця… Послухай, Джил, а чи вмієш ти вірити? Я маю на увазі… чи здатна ти повірити в те, у що ніхто не вірить?

– Та, взагалі, ще якось не доводилося, але я можу спробувати.

– А якби, наприклад, я сказав тобі, що на тих канікулах був не де-небудь, а в іншому світі? Розумієш?

– Не дуже, – зізналася Джил.

– Нехай так, – не наполягав Юстас, – а припустимо, я тобі сказав би, що побував у таких місцях, де тварини розмовляють людською мовою, де трапляються усілякі дива, а чаклунство – буденна справа; словом, усе, мов у чарівній казці.

Тут Бяклі зніяковів та почервонів.

– А яким вітром тебе туди завіяло? – спитала Джил і теж почервоніла.

– Звичайним чаклунством, а іншого шляху немає. – Тут Юстас перейшов на шепіт: – Зі мною були ще двоюрідні брат і

сестра. І нас усіх разом – ф'юіть! – і завіяло. Вони там бували й раніше.

Як не дивно, але тепер, коли обидва перемовлялися пошепки, Джил здатна була повірити Юстасу. Аж раптом її охопила неймовірна підозра, і несподівано для самої себе вона накинулася на Юстаса з люттю дикої тигриці:

– Якщо ти вирішив поглузувати з мене, то я й знати тебе не хочу! Ні за що!

– Та щоб мене підняло та гепнуло! – обурено замахав руками Юстас. – Нащо мені тебе дурити? Якщо хочеш, я можу заприсягнутися.

…Коли я вчився у школі, ми мали звичку присягатися на Біблії – так і казали: "На Біблії присягаюсь!", та в цій Експериментальній школі Біблія була не в пошані.

– Облиш, – вирішила Джил. – Я й так тобі вірю.

– І нікому не розповіси?

– За кого ти мене маєш?

Несподівана розмова захопила уяву Джил та відволікла від сумних думок про безнадійну Експериментальну школу, але доки вони змовницьки озиралися навкруги, в очі їй впало похмуре осіннє небо, краплі дощу на листі, й вона одразу ж пригадала, що довга осіння чверть тільки-но почалася і що попереду на неї чекає майже три місяці безвиході.

– От тільки що з того? Однаково ми тут, і нікуди нам звідси не подітися, чи не так?

– А я от що тобі скажу: коли ми повертались звідти додому, дехто, – тут Юстас зробив наголос, – сам сказав, що молодшим Певенсі (то мої кузен і кузина) зворотного шляху туди вже немає. Я гадаю, немає тому, що вони побували там тричі, а більше, мабуть, не можна. Але ж про мене він нічого не казав. А раз не казав – то, може, я ще повернуся. І от я гадаю, а чи не можна…

– …самим зробити щось, аби чаклунство відбулося, – підхопила Джил.

Юстас кивнув.

– Щось на кшталт отого, аби накреслити крейдою коло, написати в ньому чудернацькими літерами чаклунські слова, стати посередині та проспівати закляття?

Юстас замислився, а потім рішуче похитав головою.

– Узагалі, раніше я й сам так гадав, хоча до справи руки так і не дійшли. Але тепер мені здається, що всі ті магічні кола та все таке інше – нісенітниця, та й годі. Ні-ні, йому це не сподобалося б. Чого доброго, він ще вважатиме, ніби ми таким чином напрошуємося в гості.

– Ти весь час згадуєш про нього… А хто ж той він?

– Там, – Юстас хитнув головою кудись убік, – його називають Аслан.

– До чого ж незвичне ім'я.

– Але воно і вполовину не каже того, який незвичний він сам, – значуще промовив Юстас. – Гадаю, нічого страшного з

того не буде, якщо просто попрохати. Давай-но станемо поруч, простягнемо руки вперед, долонями додолу… На острові Раманду ми саме так і робили.

– На якому-якому острові?

– Потім розповім… Іще треба, мабуть, повернутися обличчям до сходу. Зажди-но! Де в нас схід?

– Не знаю, – чесно визнала Джил.

– Ніколи не міг зрозуміти, чому дівчатка не розуміються на сторонах світу.

– Але ж ти теж не знаєш, – обурилася Джил.

– Знаю, знаю, просто ти весь час мене відволікаєш. Так… Якщо мох тут, то схід – там. Ставай-но обличчям до отих дерев. А тепер повторюй за мною.

– Що повторювати?

– Звичайно те, що я скажу! – І він почав: – Аслане, Аслане, Аслане!

– Аслане-Аслане-Аслане, – луною вторувала йому Джил.

– Будь ласка, Аслане, дозволь нам обом до твоєї країни…

У цю мить вони почули галас, що долинав з-поза рогу спортивної зали.

– Поул! Я знаю, де вона! Вона десь тут за школою ридма реве. Притягти її сюди?

Джил і Юстас лише перезирнулися, не змовляючись, кинулися до лаврових кущів і мерщій угору стрімким схилом, пірнаючи поміж кущів, та ще й з такою швидкістю, якій міг позаздрити кожен (завдяки особливій методиці викладання, що була прийнята у стінах Експериментальної школи, учні не дуже переймалися ані латиною, ані математикою, ані французькою мовою чи будь-якою іншою з наук, проте сповна опанували мистецтво щодуху від них тікати). На одному диханні дітлахи здерлися нагору, потім зупинилися та прислухалися – так, гонитва не відставала.

– Хоч би хвіртку було прочинено! – кинув Бяклі біжучи. Джил лише кивнула у відповідь.

Тут треба згадати, що на пагорбі, порослому лавровими кущами, височіла кам'яна стіна, у якій була лише одна хвіртка, за якою простягалося вересове пустище. Ця хвіртка майже завжди була замкнена на ключ. Та декілька разів її бачили прочиненою, а може, і не декілька, а лише один раз. Але ж, погодьтеся, неважко уявити, як сподівалися дітлахи на те, що цей єдиний раз повториться саме сьогодні, і тоді вони вислизнули б за межі школи непоміченими.

Що й казати, від бігу діти розшарілися та замазурилися, що й не дивно, бо бігти їм довелося зігнувшись у три погибелі, тому огорожі вони дісталися, коли вже й дух забило. А ось і хвіртка. Замкнена, як і завжди.

– Здається, виходу немає, хіба що… – мовив Юстас з останніх сил, мимоволі хапаючись за дверну ручку. – Йой! –

тільки й додав він за мить – ручка повернулася, і двері… прочинились.

За якусь мить до того вони тільки й мріяли про те, аби двері виявилися відімкненими, аби з розгону майнути крізь них. Але зараз, коли виявилося, що двері й справді відчинені, вони аж заклякли на порозі. Те, що вони побачили за дверима, дуже відрізнялося від того, що вони сподівалися побачити.

А побачити вони очікували сиві порослі вересом схили, що тяглися вдалину, де губилися на тлі так само сивого неба. Натомість їм в очі вдарило яскраве сонячне сяйво. Сонячне сяйво хлинуло у дверний проріз так само, як, скажімо, яскравим червневим полуднем, коли ви копирсаєтесь у темному гаражі, а потім відчиняєте двері. У яскравих променях краплі дощу на траві раптом заграли, мов намистини. А на замурзаних щоках у Джил одразу стали помітними дві світлі доріжки від сліз. Таке сонячне світло посеред похмурого осіннього дня якщо й могло з'явитися, то тільки дивом, а диво не могло бути не чим іншим, як небаченим до того іншим світом. Зрештою, таким його побачили дітлахи. Так само вирішили б і ви, коли побачили б мураву, зеленішу та соковитішу за ту, яку вам доводилося бачити до того, а в небесній блакиті майоріли чи то велетенські метелики, чи то зірки серед білого дня.

Усе своє життя Джил лише мріяла про щось таке, але тепер прикипіла до місця. Вона кинула погляд на Юстаса і побачила, що тому теж… ніяково.

– Ходімо, – ледве чутно мовив той.

– А чи зможемо ми повернутися? А з нами нічого там не трапиться? – стривожилася Джил.

Тієї ж миті десь позаду чийсь уїдливий голос погукав:

– Агов, Поул! Нумо, виходь! Нам відомо, що ти тут! Не змушуй нас тебе шукати! Виходь краще сама! – То був голос Едіт Шакайль. Вона не одна з тих, хто збирався провчити Джил, а радше належала до кола їхніх підлесників та підлабузників.

– Хутчіш! – вигукнув Бяклі. – Тримай мене за руку! Нам аж ніяк не можна загубити одне одного.

І не встигла Джил второпати, що й до чого, як він схопив її за руку і смикнув за собою в прочинені двері, подалі від шкільного подвір'я, подалі від старої доброї Англії, подалі від нашого світу – туди, де починався інший, невідомий світ.

Вереск Едіт Шакайль ураз урвався, мов і не було, наче голос диктора, коли вимикаєш радіо. І одразу дітей оточили зовсім інші, неземні звуки. Вони долинали звідти, де у височині мерехтіли яскраві цяточки. Лише тепер стало зрозуміло, що то птахи. Вони щебетали так, ніби намагалися переспівати один одного, та на землі їхнє щебетання здавалося дивовижною вигадливою музикою, яку спершу, можливо, ще й не кожен розпізнає, та, прислухавшись, зрозуміє, що й порівняти ту музику нема з чим. Водночас музика пташиного співу, здавалося, аж ніяк не порушувала відчуття повної безмовності, що панувала навколо. Чи то від тиші, від якої закладало вуха, чи то від прохолоди, від якої спиною побігли мурашки, але Джил здавалося, що вони десь високо в горах.

Бяклі досі тримав її за руку – і так вони вирушили в дорогу, пильно роздивляючись навкруги. Та куди не кинеш оком – скрізь одне й те саме: високі дерева, схожі на кедри, тільки ще вищі за них. І сказати, що то був ліс – не скажеш. Скоріше, то

був гай, до того ж не порослий чагарником чи підліском, тому видко було ой як далеко. Та як не вдивляйся в далечінь, за гаєм скрізь росла густа зелена трава, мерехтіло щебетливе птаство з лимонно-жовтим або синім, як у лугових бабок, або райдужним пір'ям, землею стелилися фіалкові тіні й… ані душі навкруги. Словом, безлюдний то був ліс.

Вони йшли весь час далі й далі, не обмовившись жодним словом, як раптом…

– Стій! – гиркнув Бяклі, смикаючи Джил за руку, – вони стояли на самісінькому краю ущелини.

Джил була з тих людей, яким висота байдуже. Навіть на краю прірви вона відчувала радше цікавість, ніж тривогу. Ось чому вона навіть розсердилася, коли Бяклі потягнув її від урвища. "Смикає мене за руку, наче малечу якусь!" – подумки образилася вона та висмикнула руку. І тут уже Бяклі зблід, мов та крейда, на що Джил лише презирливо кинула:

– Ти чого?

Аби остаточно переконати його, що нічого лячного в тому, аби стояти над прірвою, немає, вона ступила аж на край. Відверто кажучи, навіть ближче, ніж їй того хотілося б. І глянула вниз.

Тільки тепер вона зрозуміла, що Бяклі зблід недарма – на те він мав дуже й дуже вагому причину: в нашому світі таких прірв просто не існує! Тільки уявіть собі, що ви стоїте на найвищій вершині найвищої скелі у світі. А тепер уявіть, ніби ви зазирнули в прірву, що розверзнулася просто у вас попід ногами. Так от, те, що побачила Джил, було в десять, якщо не в двадцять разів глибше, ніж ви собі уявили. А там, де,

здається, вже дно, бавляться якісь маленькі білі комашки, яких на перший погляд можна сплутати з отарою баранчиків. Та якщо придивитися пильніше, раптом розумієш, що то хмари, та не якісь там клаптики туману, а справжні купчасті велети, що й самі не менші за гори. І поміж ними, якщо напружити зір, можна розгледіти землю, та й то, що воно там таке: чи то поле, чи то ліс, чи то суходіл, чи то море – однаково не збагнеш. А це все тому, що відстань від тих хмар до землі ще більша, ніж до вас, у кого вони під ногами.

Так от, Джил зачаровано дивилася вниз, як раптом їй спало на думку: чи, може, й справді варто відійти від краю на крок чи два? Але що ж тоді подумає про неї Бяклі? І вона так само раптово вирішила: зрештою, яка різниця, що там гадатиме Бяклі, коли прірва жахливіша за те, що може подумати Бяклі. І одразу ж дала собі слово ніколи-ніколи не глузувати з тих, кому висота, скажімо так, не до смаку. Але від цієї думки в голові в неї запаморочилося, і вона відчула, що, попри власну волю, не в змозі зійти з місця. Ноги зробилися ватяними, а перед очима все попливло.

– Ти що, Поул, з глузду з'їхала? Негайно відійди! Дурепа навіжена! – долинув до неї пронизливий голос Бяклі. Та вуха в дівчинки наче позакладало, тому його голос долетів немов здалеку. Потім Джил відчула, як він намагається її відтягнути, та ані руки, ані ноги її вже не слухалися. Дівчинка була вкрай налякана, у неї паморочилося в голові, тому вона навіть не тямила, чому саме пручається, коли її відтягують від прірви. Але скільки вона житиме, стільки й пам'ятатиме, як вона випручалася в нього із рук, а він (це ще довго переслідуватиме її в нічних жахах), втративши рівновагу, із несамовитим криком полетів у безодню.

На щастя, Джил не мала ані хвилинки, аби зрозуміти, що саме вона накоїла, – де взявсь величезний звір яскравої масті й

одним стрибком опинився на краю скелі. Він перехилився через край прірви і (що найдивніше) почав… дмухати. Саме так: не ревти, не гарчати, а дмухати. Щодуху, невпинно й неослабно, наче ввімкнутий пилосмок. Джил лежала майже поруч і відчувала, як вібрує його тіло, видуваючи струмінь повітря. Вона лежала нерухомо, не в змозі підвестися, мов непритомна, та, як їй не кортіло й справді знепритомніти, із власного бажання таке, звісно, не робиться. А от далеко-далеко внизу вона помітила чорну цятку, що ніби ширяла в повітрі, здіймаючись вище й вище та віддаляючись від скелі. Коли цятка опинилася на одному рівні з вершечком кручі, вона була вже так далеко, що Джил зовсім загубила її з очей – та рухалася із шаленою швидкістю. Тільки тепер Джил здогадалася, що, певно, цятку відносить вітром, а вітер здіймає звір, що лежить поряд із нею.

Вона повернула голову до звіра – то був Лев.

Розділ 2

Джил доручають завдання

Жодного разу не глянувши на дівчинку, він звівся на ноги та дмухнув ще раз. Потім, вочевидь, задоволений зробленим, він розвернувся та неспішно попрямував назад до лісу.

– Це все сон, сон, лише сон, – запевняла себе Джил. – Це все лише сон, і за мить я прокинусь!

Але то був не сон. Тому й прокинутися не вдалося.

– Краще було б ніколи не потрапляти до цього жахливого місця, – промовила дівчинка вголос. – Скидається, Бяклі знав про тутешні місця не більш мого. А якщо знав – навіщо було

тягнути мене сюди, навіть і не натякнувши, що тут і до чого. Яка тепер моя провина в тому, що він взяв – і впав! Коли б він не кинувся мене рятувати, то все було б гаразд: і в нього, і в мене.

Тут Джил згадала той моторошний зойк, із яким Бяклі зірвався зі скелі, і на очах її виступили сльози.

Сльози, звичайно, то справа корисна: доки плачеш – легшає на душі. Одна біда: рано чи пізно, та врешті доводиться припинити, а потому треба вирішувати, що робити далі. Коли сльози скінчилися, Джил відчула нестерпну спрагу. Увесь цей час вона пролежала долілиць, але тепер спрага змусила її принаймні сісти. Птахи вже змовкли, стояла непорушна тиша, лише десь із далини линув неголосний, проте немовчущий звук. Дівчинка прислухалася… Так, справді, тепер вона майже була певна – десь неподалік дзюркотить вода.

Джил підвелася та озирнулася навкруги. Лева ніде не було видно, але він міг причаїтися десь поряд, за деревом, а дерев тут було безліч. Навіть більше, як вона знала з книжок, леви – вони такі: коли нападають, нападають гуртом. Та спрага виявилася сильнішою за острах, і тому, закликавши на допомогу всю свою хоробрість, дівчинка вирушила на пошуки води. Крадькома, навшпиньках вона перебігала від дерева до дерева, час від часу зупиняючись та подовгу вдивляючись у глиб лісу.

У лісі було так тихо, що вона без особливих зусиль визначила, звідки чутно дзюркотіння. А з кожним кроком ставало воно щораз голоснішим, і непомітно для себе дівчинка вийшла на таку собі галявинку, де одразу ж угледіла струмок, чистий і прозорий, наче скло, що струменів зовсім поруч, як штихом докинути, в густій траві на іншому кінці галявини. Від одного погляду на воду Джил відчула, що спрага жене її

вперед – припасти до води, та, не слухаючись спраги, вона застигла, роззявивши рота, мов прикута до місця. І на те була дуже вагома причина – коло струмка лежав Лев.

Він лежав, витягнувши перед собою передні лапи і здійнявши голову, як ті кам'яні леви на Трафальгарській площі. Джил одразу ж збагнула, що він її помітив – він глянув їй просто у вічі та відвернувся, ніби старий знайомий, що вивчив її досить добре й тому заздалегідь знав, що й коли від неї чекати.

"Якщо я побіжу – він кинеться слідом, – розмірковувала Джил, – а якщо піду вперед – потраплю прямісінько йому в пащу". Поглядом вона була наче прикута до звіра, а от ногами – до землі. Як довго вона стояла, дівчинка й сама не знала, та, здавалося, годину, та ще й не одну. Тим часом спрага стала просто нестерпною, і Джил відчула, що якщо їй випадає вмерти тут і негайно, то краще вже вмерти у левовій пащі, аніж від спраги за кілька кроків до води. "Ковток, лише ковток, а там і померти не жаль", – вирішила про себе Джил.

– Якщо тебе мучить спрага – пий.

То були перші слова, що їх почула Джил відтоді, як своє останнє слово сказав Бяклі на краю урвища. Вона озирнулася навсібіч, видивляючись того, хто їх вимовив. Знов пролунав той самий голос:

– Якщо тебе мучить спрага – підходь та пий.

Джил пригадала, що Бяклі розповідав їй про розумних звірів, і нарешті дотямила: вона почула голос Лева. Лише тепер вона помітила, що губи його ворушаться, та голос, не схожий на людський, був повнозвучнішим, гучнішим, глибшим і, як би

то сказати, золотавим. Сказати, що, почувши цей голос, вона облишила свої страхи, – не скажеш, та страх, якщо й залишився, був тепер зовсім іншим.

– Хіба тебе не мучить спрага? – спитав Лев.

– Пити хочу – аж вмираю, – відповіла Джил.

– Хочеш пити – пий, – наказав Лев.

– А чи не могли б ви… якщо ваша ласка… зробити мені послугу – відійти кудись подалі, доки я не нап'юся, – попрохала Джил.

У відповідь Лев тільки зиркнув на неї та неголосно загарчав. І, роздивляючись цю нерухому громадину, дівчинка подумала, що з неменшим успіхом могла б попрохати гору посунутися трохи вбік.

Звабливе переливчасте дзюркотіння струмка зводило її з розуму.

– А чи не могли б ви пообіцяти, що не вчините мені нічого лихого, якщо я підійду? – ніяк не вгамовувалася Джил.

– Я не даю обіцянок, – промовив звір. Джил так кортіло пити, що, сама того не помічаючи, вона ступила крок уперед.

– А чи доводилося вам їсти дівчаток? – спитала вона.

– Мені доводилося ковтати дівчаток і хлопців, чоловіків і жінок, королів та імператорів, міста та цілі країни, – відповів

Лев. Він не намагався своїми словами вразити Джил чи злякати її, не було в його голосі й жалю. Він просто відповів на питання.

– Я не наважуюся підійти, – зізналася Джил.

– Тоді ти помреш від спраги, – знизав плечима Лев.

– Ой, лишенько! – вигукнула Джил і ступила крок вперед. – Гадаю, мені доведеться піти пошукати інший струмок.

– Іншого немає, – відповів Лев.

Джил навіть не спало на думку засумніватися в словах Лева (та й тому, кому довелось побачити його суворий вираз, таке й не подумалося б), і рішення не забарилось. Нічого більш лячного в житті їй ще не доводилося робити, але вона підійшла до струмка, опустилася на коліна й зачерпнула води долонею: прохолодної, живодайної води – такої вона ще ніколи не куштувала. Її не знадобилося багато – лише кілька ковточків здатні були цілком втамувати спрагу. Спочатку Джил мала намір забратися подалі від Лева, щойно нап'ється. Але тепер їй спало на думку, що то, мабуть, буде найнебезпечнішим вчинком з усіх можливих. Вона піднялася з колін та завмерла коло струмка, з мокрими від питва губами.

– Ходи-но сюди, – наказав Лев, і дівчинка не змогла не підкоритися. Тепер вона стояла просто поміж левових передніх лап і заглядала йому в очі. Довго так вона не витримала й опустила очі додолу.

– Дитя людське, – звернувся до неї Лев. – Де подівся хлопчик?

– Він зірвався зі скелі, – відповіла Джил і, трохи забарившись, додала: – сер.

Вона не мала жодної уяви, як ще його називати, а не сказати нічого здалося їй нахабством.

– Як це трапилось, людське дитя?

– Він намагався врятувати мене від падіння, сер.

– Як ти опинилась на краю урвища, людське дитя?

– Я хизувалася, сер.

– Слушна відповідь, людське дитя. Більше так не роби. Що ж… – Уперше за весь цей час вираз Лева видався Джил не таким суворим, – хлопчик у безпеці. Я завіяв його до Нарнії. Але ти своїми діями ускладнила своє завдання.

– Яке завдання, сер? – спитала Джил.

– Те завдання, заради якого я викликав вас до цього світу.

Останні його слова чимало здивували Джил. "Певно, він із кимось мене плутає", – подумала вона, а вголос висловити свою думку не наважилася, хоч щось їй і підказувало, що це спричинить неабияку плутанину, якщо вона цього не зробить.

– Кажи, не лякайся, людське дитя, – заохотив її Лев.

– Хотіла… е-е-е… спитати, чи не може тут бути якоїсь помилки? Бо, бачте, ніхто нас із Бяклі не кликав – ми самі сюди напросилися. Бяклі сказав, що треба покликати… когось-там –

забула його ім'я, бо вперше в житті чула, – і тоді той хтось дозволить нам зайти. Тож ми покликали, і двері відчинилися.

– Ви б не намагалися викликати мене, коли б я сам не покликав вас, – сказав Лев.

– Тож ви і є той хтось? – уточнила Джил.

– Саме так. А тепер слухай уважно своє завдання. Далеко звідси лежить королівство Нарнія, у якому живе старий король. Він завжди сумний, бо йому нема кому передати трон – він втратив спадкоємця, коли багато років тому його єдиного сина викрали, і ніхто в усьому королівстві не знає, де той тепер і чи живий взагалі. А він живий. Я доручаю вам шукати загубленого принца, шукати доти, доки ви чи то знайдете його, чи то загинете, чи то повернетесь назад, до свого світу.

– Але як ми його знайдемо? – знітилася Джил.

– Я розповім як, дитя, – відповів Лев. – У пошуках тебе вестимуть мої знаки. Ось перший – щойно хлопчик Юстас ступить на землі Нарнії, йому зустрінеться старий добрий друг. Нехай він не гаючи часу привітається із ним – і тоді вам на допомогу прийде надійний помічник. По-друге, залишивши Нарнію, тримайтеся курсу на північ. Прямуйте так доти, доки не побачите руїни давнього міста велетнів. По-третє, на руїнах ви знайдете камінь із написом. Прочитайте цей напис і чиніть, як він звелить. Четвертий знак – принца ви впізнаєте (якщо, звичайно, знайдете його) так: перший, хто за час ваших мандрів попросить вас про щось в ім'я Аслана – в ім'я мене, – той і є принц.

Здавалося, Лев сказав усе, що бажав, і Джил вирішила, ніби має щось сказати. Тож вона промовила: "Щиро дякую. Я зрозуміла".

– Дитя, – промовив Аслан, і голос його якось пом'якшав, – може статися, що ти зрозуміла не так добре, як тобі здається. Але то не біда. Для початку ти повинна все це запам'ятати. Повтори-но мені всі чотири знаки.

Джил спробувала повторити, але вийшло не дуже добре. Лев заходився виправляти її і змушував дівчинку повторювати й повторювати доти, аж поки вона не вивчила їх напам'ять. Він не виказував ознак нетерпіння, тож Джил зрештою набралася сміливості та спитала:

– Але як же я потраплю до Нарнії?

– На моєму диханні, – відповів Лев. – Я дмухну – і тебе понесе на захід цього світу так само, як і Юстаса.

– Чи встигну я розповісти йому про перший знак? Хоч це, певно, не має значення – він, певно, у будь-якому разі підійде привітати старого друга, якщо побачить його, чи не так?

– Не можна гаяти ані хвилини, – зауважив Лев. – Я маю негайно ж тебе відправити. Рушай-но до урвища, а я піду слідом.

Джил чудово пам'ятала, що змарнувала безліч часу з власної провини. "Якби я не накоїла дурниць, Бяклі зміг би разом зі мною почути всі Левові вказівки", – подумала вона і скорилася. Тривожно їй було крокувати назад, до краю прірви, тим більше, що Лева поряд не було – він нечутно ступав слідом за нею на своїх м'яких лапах.

До краю урвища було ще далеко, коли за спиною дівчинки пролунав його голос:

– Стій спокійно. Зараз я подму. Спробуй запам'ятати дві речі. По-перше, постійно повторюй і повторюй знаки: вранці, коли прокинешся, і ввечері, лягаючи спати, і вночі, якщо сон полишить тебе. Багато дивного може трапитися з тобою. Але, що б не сталося, не забувай про знаки та слідуй їм достеменно. А по-друге, я попереджаю тебе: тут, нагорі, тобі зрозуміло те, що я сказав, а там, у Нарнії, все може бути інакше. Тут, у горах, повітря чисте і прозоре – і розум твій ясний, а там, внизу, повітря густіше й думки плутатимуться у твоїй голові. Ти повинна бути дуже уважна. Знаки, коли ти їх зустрінеш, здадуться тобі зовсім не такими, як ти уявляла. Ось чому так важливо пам'ятати їх і не надто довіряти очам своїм. Пам'ятай знаки й вір у них, а решта – неважливо. А тепер, донько Єви, прощавай...

Голос тихішав, доки остаточно не змовк. Джил озирнулась і з подивом виявила, що віддалилася від кручі вже кроків на сто, а Лев золотавою плямою полум'янів на краю. Гадаючи, що він подме зі страшною силою, дівчинка зціпила зуби і стиснула кулачки, але подих Лева був таким легким та ніжним, що Джил і не помітила, як відірвалася від землі. Тепер під нею на тисячі й тисячі кроків униз було лише повітря і нічого більше.

Джил злякалась, але лише на мить: по-перше, земля внизу була така далека, що, здавалося, її і зовсім немає. А по-друге, Левів подих дозволяв так зручно розташуватись у повітрі! Джил то лягала на спину, то поверталась обличчям вниз – словом, крутилася, як їй заманеться, – так само можна вертітися у воді (звичайно, коли вже вмієш плавати). Було тепло й нізвідки не піддувало, адже вона рухалася з такою самою швидкістю, що й потік повітря. Це зовсім не схоже на політ літаком – не було ані шуму, ані "повітряних ям". Коли б

Джил хоч раз довелося подорожувати повітряною кулею, вона погодилася б, що між цими двома шляхами пересування є певна схожість, тільки летіти на Левовому подиху значно краще.

– Ой ти ж лишенько! – несподівано схаменулась Джил. – Знаки! Треба їх негайно ж повторити.

Вона спершу навіть злякалася, але, впевнившись, що чудово їх пам'ятає, миттєво заспокоїлась.

– Що ж, гадаю, все гаразд, – із задоволеним позіхом дівчинка відкинулась у повітрі, мов лежачи на зручній софі…

– Оце так! – вигукнула вона за кілька годин. – Я, здається, задрімала! Подумати тільки – спати в повітрі! Такого, певно, ще нікому не доводилось пережити. Хоча ні – Бяклі, певно, також спав, адже він вилетів раніше за мене. Чом би не подивитись, що там внизу діється…

А внизу, куди не кинь погляд, стелилася безкрая синя рівнина, якою поволі повзли якісь величезні білі плями. "То, мабуть, хмари, – подумала дівчинка. – Але вони набагато більші за ті, що я бачила з кручі, – певно, тому, що ці набагато ближчі. Мабуть, я спускаюсь! Ой, а сонечко-то як світить!"

На початку подорожі сонце стояло над головою Джил, а тепер воно потроху сідало й світило їй просто в очі. Тож вона могла б легко здогадатися, що летить прямісінько на захід. Але тут Бяклі мав рацію: Джил насправді зовсім нічого не тямила про сторони світу (щодо інших дівчаток – тут не скажу нічого, бо не знаю). Вдивляючись у синю гладінь внизу, Джил помітила, що на ній тут і там можна розгледіти якісь світлі цятки.

– Синя рівнина – то море, – здогадалася Джил. – А цятки, то, звичайно, острови.

Так воно й було. Вона б, певно, позаздрила Бяклі, коли б дізналася, що деякі з цих островів йому пощастило бачити на власні очі з палуби корабля, а на інші навіть довелося висадитись. Але вона цього ще не знала… Через деякий час Джил розгледіла на синій гладіні якісь зморшки. Якби вона летіла трохи нижче, то, певно, зрозуміла б, що ті невеличкі зморшки насправді – величезні океанські хвилі. А потім на горизонті на всю довжину проступила якась темна широка смуга, що чимраз темнішала та ширшала і з такою швидкістю, немов зростала на очах. Уперше за всю подорож дівчинка усвідомила, із якою неймовірною швидкістю вона рухається. І зрозуміла, що ця смуга, швидше за все, – саме земля.

Раптом вона побачила, що зліва (бо вітер був південний) на неї стрімко насувається величезна біла хмара – і цього разу на одній висоті з нею. Джил не встигла й озирнутись, як опинилась у самій її гущині – там було прохолодно й вогко, наче в тумані. У Джил затяло дух, але лише за мить вона, пролетівши крізь хмару, вже мчала вперед, мружачись від яскравого сонця і змокла до рубця (на ній була сорочка і светр, шорти і панчохи, й осінні туфлі на товстій підошві, адже в Англії цієї днини було сиро і прохолодно). Вона випірнула із хмари нижче, ніж влетіла в неї, і, щойно опинилася на відкритому повітрі, помітила щось, що, хоч і було цілком передбачуваним, видалось їй повною несподіванкою і просто-таки приголомшило. Звуки. Досі вона летіла в цілковитій тиші. Тепер, уперше за весь цей час, вона почула плескіт хвиль і крики чайок. А згодом відчула запах моря. Тепер у неї не було ані крихти сумніву в тому, що летіла вона з неймовірною швидкістю. Врешті Джил побачила, як із гуркотом зіштовхнулись дві величезні хвилі, здійнявши фонтан бризок і піни. Та не встигла вона озирнутись, як вони лишилися далеко

позаду. Земля стрімко насувалася. У глибині суходолу, а також ліворуч, трохи ближче, вона бачила гори. А ще можна було побачити затоки й плоскогір'я, ліси й поля, піщані пляжі й круті стрімчаки. Гуркіт хвиль, що розбивалися об берег, щосекунди ставав дедалі голоснішим, заглушуючи собою всі інші звуки.

Раптом Джил побачила, що попереду земля розступилась, – вона знову летіла понад водою – то було гирло якоїсь річки. Тепер вона летіла зовсім низько, майже торкаючись хвиль. Кінчиком черевичка вона зачепила одну з них, і її облило фонтаном бризок. Рух її помітно сповільнився. Спочатку вона просувалася вгору за течією, а потім завернула вліво й поволі наближалась до берега. Навколо було так багато цікавого, аж очі розбігались: ось зелена галявина, а тут корабель, так яскраво прикрашений, що схожий на величезну коштовність; там замки й фортечні мури, прапори майорять у повітрі, люди в яскравому одязі, зброя, золото, мечі, звідкись долинають звуки музики. Але все це злилось докупи і змішалось у неї в голові. Вона отямилась лише тоді, коли опинилась на ногах – Джил приземлилась у прибережному гайку, а за декілька кроків від неї стояв Бяклі.

У першу хвилину її вразило, який він був брудний і неохайний і, взагалі, який непристойний вигляд він мав. А згодом промайнула наступна думка: "Яка ж я мокра – мов та курка!"

Розділ 3

Король вирушає у плавання

Якою ж замазурою видавався Бяклі (та й Джил, якщо б подивилася на себе збоку) на тлі того, що відбувалося

навкруги. Утім, якщо розповідати, як і чому вони тут опинилися, то розповідати треба спочатку.

У просвіті між вершинами двох далеких гір, що їх Джил помітила, наближаючись до землі, сідало сонце, кидаючи останні промені на широку надрічкову луку; а поза неї височів замок із багатьма вежами, шпилі та флюгери на якому аж очі на сонці сліпили – більш сліпучого краєвиду Джил за своє життя ще не бачила. А на річці, погойдуючись на хвилях біля біломармурової пристані, був пришвартований корабель, великий корабель у золоті та пурпурі з високим носом та високим ютом, із вимпелом на грот-щоглі, гірляндою маленьких прапорців уздовж палуби та довгим рядом щитів, що виблискували сріблом уздовж усього фальшборту. Однією ногою на сходнях, перекинених на палубу, стояв сивий-сивий старий чоловік. З-під порфірної мантії виглядала срібляста кольчуга. Чоло його охоплював золотий обруч. Майже до пояса спадала сива, мов руно, борода. Старий тримався рівно, однією рукою спираючись на плече пишно вбраного вельможі, значно молодшого та більш ставного за нього. Та як не намагався той старий триматися, якщо придивитися, одразу ж було видко, що насправді він був таким немічним та недужим, що, здавалося, легкий подих вітерця здмухне його з пристані, наче осіннє листячко; а в очах у нього стояли сльози.

Король повернувся обличчям до проводу, мабуть, хотів був звернутися до них із прощальним словом, та тієї ж миті коло нього з'явилося таке собі крісло на колесах, яке тягнув за собою гладенький вислючок, на зріст не вищий за мисливського собаку – із таким полюють на диких качок, а в тому кріслі гніздився маленький гладенький чолов'яга у вбранні, що пишністю не поступалося королівському. Сидячи посеред купи подушечок, він через свій маленький зріст та неабияку опасистість нагадував тюк поміж хутра, шовку та оксамиту. То був гном. На вигляд він був того ж віку, що й король, проте

зберіг юнацьку жвавість, безпосередність і допитливий погляд. Капелюха він не вдягав, хоч і був голомозим, тому на сонці його непокрита блискуча голова скидалася на більярдну кулю, хіба що для велетенського більярду.

А ще далі півколом юрмилися ті, кого Джил одразу ж подумки прозвала придворними. І було чому. Від їхніх строкатих одеж та обладунків в очах рябіло так, ніби ви дивитесь на квітучу клумбу. Можна було зрозуміти, чому Джил аж рота роззявила. Проте рота вона роззявила не від захвату барвистим вбранням, а з великого подиву на тих, хто був вдягнений у те вбрання. Їх навіть "людьми" не можна було назвати. Власне, людей у тому натовпі якщо й було, то хіба що одна персона із шести. А от інших справді важко було визнати людьми в людському розумінні цього слова. То були істоти, яких у нашому світі взагалі не зустрінеш. А були там фавни, сатири, кентаври (їх Джил спромоглася впізнати, бо колись бачила на малюнках), а також гноми. Крім того, вона впізнала й деяких звірят: ведмедів, борсуків, кротів, леопардів, мишей, а також декого з птаства. Але всі звірята, навіть знайомі з книжок чи бачені в зоопарку, дуже відрізнялися від своїх родичів, яких можна зустріти в Англії. Деякі, що одразу впадали в очі, відрізнялися від своїх англійських родичів щонайменше зростом. Узяти хоча б мишей: на зріст вони були з англійського собацюру, а от стояли – тільки уявіть собі! – на задніх лапках. Та найдивовижнішим було інше: на всіх без винятку мордах – чи краще казати вже "обличчях"? – було наче написано, що ці тварини вміють мислити та розмовляти не гірше за нас із вами.

– Оце так-так! – подумки охнула Джил. – Чого тільки у світі не буває! – Та одразу ж додала: – Але кортіло б мені знати завчасно: вони добрі чи злі? – Бо серед натовпу вона раптом помітила двох чи трьох велетнів і якихось невідомих тварин. І тільки тепер вона згадала про Асланове доручення. За останні

півгодини вона ані хвильки не думала про те, як його виконати. – Бяклі! – Вона смикнула Юстаса за руку. – Бяклі! Нумо, пригадуй, чи є в тому натовпі твої знайомі?

– А, це знову ти! – не дуже приязно буркнув Юстас (для чого, погодьтесь, він мав деякі підстави). – Ну й чого тобі? Не бачиш, я хочу послухати!

– От тільки не будь таким йолопом! Не можна гаяти ані хвилини! – прошепотіла вона йому просто у вухо. – Тож впізнаєш ти хоч кого-небудь з твоїх давніх приятелів? Ти мусиш переговорити з ним негайно!

– Що ти верзеш?

– Так мені велів Аслан, той самий Лев, про якого ти… – перебиваючи сама себе, у відчаї затараторила Джил, – …я бачила його на власні очі.

– Ти бачила його?! І що ж він наказав?

– А він сказав, що найперша людина, яка зустрінеться тобі в Нарнії, то й буде твій добрий старий приятель, і ти повинен підійти та заговорити з ним. Не-гай-но!

– Але ж я нікого тут не знаю! Я й досі не певен, що ми саме в Нарнії.

– А хто мені казав, що вже бував тут? – примружилася Джил.

– Ти мене не так зрозуміла.

– А як інакше? Ти ж сам казав!

– Хоч заради спокою ти можеш помовчати хоч трохи! Дай послухати, що там діється!

А там, судячи з усього, король про щось казав гномові, та про що саме – здаля розібрати було неможливо. Як зрозуміла Джил, у відповідь гном лише кивав або хитав головою. Потім король звернувся до всіх присутніх, але голосом таким вже тихим і надламаним, що Джил вихоплювала лише окремі слова, тим паче, ішлось про якісь їй невідомі країни та народи. Завершивши промову, король вклонився, розцілував гнома в обидві щоки, знов випростувався та підніс праву руку, ніби благословляв усіх присутніх. А потім, ледь-ледь пересуваючи ноги, став здійматися на борт. Ті, хто залишився на землі, здається, були щиро засмучені. Серед натовпу замайоріли білі носові хустинки, почувся плач, східці прибрали, на кормі засурмили, й корабель відчалив. (Спершу, звісно, його потяг на буксирі весловий шлюп, та Джил цього вже не розгледіла.)

– Так от… – почав був Бяклі, та на тому й затнувся, бо просто тієї миті перед їхніми очима промайнуло щось біле й велике (спочатку Джил здалося, що то повітряний змій) і з шурхотом плавно спустилося перед ними. Тільки тепер стало зрозуміло, що то ніякий не змій, а великий, не менший за гнома, пугач.

Він блимнув очима, а потім витріщився на них, як то зазвичай роблять усі короткозорі, і, нарешті, схиливши голову набік, чи то ухнув, чи то охнув:

– Хто тут, хто тут, хто ховався? Ох та ох, та ще й удвох?

– Мене звуть Бяклі, а це Джил Поул, – знайшовся Юстас. – Ми трохи заблукали... Чи ваша ласка не підкаже нам, де ми є?

– Ух-ух-ух, перевести треба дух! Бачиться, ви там, де й я: у королівстві Нарнія. То від замку Кейр-Паравель вийшов у море корабель.

– А чи не сам король щойно зійшов на борт?

– А хто-хто, як не він? – пугач сумно похитав своєю великою головою. – А ви-де хто? Яким дивом вас завіяло в наші краї? Усі дивилися у той бік, де проводжали короля. А я завжди дивлюся навкруги. Отож, дивлюся я – і що ж я бачу: несе їх вітром, наче пух, а потім серед луки – бух! – я тільки й встиг сказати "ух!"

– Нас послав сюди Аслан, – мовив Юстас, чомусь переходячи на шепіт.

– Хто-кого-куди-чого? – розвів крилами пугач і, не чекаючи на відповідь, заходився чистити пір'ячко. – Е-хе-хе... Я, бач, зрання не тільки недобачаю, а ще й недочуваю. Я й взагалі сам не свій, доки не сяде сонце.

– Нас послано сюди, аби знайти зниклого принца, – втрутилася Джил, якій давно вже кортіло вкинути своє слівце.

– Що? – замість пугача відповів Юстас. – Якого ще принца? Уперше чую.

– Ви хоча б чуєте, юначе! Проте, якщо я правильно зрозумів, йдеться про речі дуже важливі, тому краще вам побалакати з лордом-регентом, – у свою чергу мовив пугач. – Бачите отой возик із віслючком? А той, хто на возику, і є той, хто вам потрібен. Їхня невисокість гном-регент Тиквік.

Пугач змахнув крилом, ніби запрошуючи їх, а сам пішов попереду, трясучи головою та бурмочучи собі під ніс: "Хіба ж так роблять справи? Справи, які того варті, треба робити на ясну голову. Найкраще – опівночі!"

– Перепрошую, а як ім'я нинішнього короля?

– Ох-ох-ох… – зітхнув пугач. – Король у нас той, що й раніше, – Каспіан Десятий.

І тут Джил побачила, як Бяклі наче на стіну наштовхнувся, та й обличчям зблід, мов та стіна. Джил навіть перелякалася: а чи не зле йому стало, бо такого Бяклі вона ще не бачила. Та не встигла вона вирішити, як його запитати, аби не образити, як вони вже постали перед очі гнома, а той щойно взяв до рук поводдя, збираючись додому, до замку. Натовп проводу теж порідшав. Придворні вирушали в тому ж напрямку по двоє, по троє чи невеличкими купками, так само як люди, що повертаються додому після спортивних змагань чи кінних перегонів.

– Пугу-пугу, кхе-кхе… Пане намісннику! – Пугач схилився над гномом і щось пробелькотів, майже встромивши свій дзьоб тому у вухо.

– Хто? Що? Де? – стрепенувся гном.

– Я от що мислю: це чужинці. Я в тому певен, – нарешті відхекавшись, повідомив пугач, – або… напівпевен!

– Якщо то не мисливці, то ти – не ти, а півень?! – не второпав гном. – Але ж я бачу перед собою лише двох людських дітлахів. До речі, що їм треба?

– Мене звуть Джил, – поквапилася відповісти Джил, якій вже кортіло якнайшвидше перейти до суті справи.

– Мала каже, начебто її звуть Джил! – гучно виголосив пугач.

– Скаржиться, що її хтось мало зо світу не зжив? – здивувався гном.

– Та не зжив, а то малу звати Джил!

– Удружив та мало не з'їв? І хто ж це міг бути?

– Це маленька дівчинка, а звуть її Джил!

– Це я й без вас бачу! Ви тут не белькотіть собі під дзьоб, а скажіть-но прямо: кого з'їли?

– Ніхто нікого не з'їв! – уже не пропугукав, а прокрякав пугач.

– Не з'їв хто кого?

– Ні-хто ні-ко-го!

– Гаразд-гаразд! Тільки не треба мені крякати, мов той крук! Я хоч і недочуваю, та не настільки! То ж ви всім гуртом прийшли до мене, аби повідомити, що ніхто нікого не з'їв? Для мене то не новина! От якби навпаки…

– От біда так біда, – подивившись на все це, похитав головою Юстас. – Скажіть йому просто: Юстас. Без тощо. Саме так!

Пугач сперечатися не став і повторив усе слово в слово:

– От біда так біда: він просто Юстас без тощо – саме так!

– З нього як з гуски вода, бо він той ще гусак? Авжеж біда – та й годі!

– Та не той ще гусак, а Юстас! Це оцей юнак!

– Не той гусак, а саме цей гусак?! От що я скажу вам, шановний пане пугачу Сизокриле: якщо у вас зрання голова обертом, то не треба морочити її іншим. Пригадую, у ті давні дні, коли я був не те щоб маленьким, але ще юним гномом, жили в цих краях і звірі, і птахи, що як мовлять було – то аж заслухаєшся. Ото, скажу вам, справді були звірі й птахи, що розмовляли, а не мимрили, пугукали та плуталися у словах так, щоб в усіх голова йшла обертом. У ті часи це вважалося неприпустимим. Ви чуєте мене – неприпустимим! Утім… Урнусе, будьте ласкаві, наш ріжок…

Маленький фавн, що до цієї хвилини мовчки стояв поряд із візком, одразу простягнув гномові срібний ріжок, як виявилося, слуховий. Він був зроблений на зразок старовинного музичного інструмента, який звався "серпент", тобто "змій". І справді, коли його вдягали, він обвивався навколо шиї, нагадуючи змія. Поки гном порався зі складним інструментом, пугач (діти тепер знали, що його звуть Сизокрил) зненацька пошепки звернувся до них:

– Послух-ух-ухайте пуг-пугача, діти! Про зниклого принца ані гу-гу! Чого? Того! Потім-потім! Повірте пугачу: сонце сідає, і в голові в мене розвиднілося, як ніколи.

– Так чи не так? – нарешті обізвався гном, приборкуючи неслухняну "слухавку". – Що ж, пане пугачу, якщо ви маєте щось доповісти – доповідайте! Зробіть глибокий вдих і починайте, тільки не стрекочіть, мов та сорока!

Пугач так і зробив і за допомогою дітей, перекриваючи гномове старече кхекання та бухикання, спромігся викласти головне: чужинці опинилися в Нарнії не з власної волі, а волею Аслана. Тому їх занесло саме туди, куди й треба, – до королівського двору. Почувши це, гном аж в обличчі змінився:

– Прислав сюди сам Лев?! – не стримався він. – То ви звідти, з-поза меж нашого світу? Тобто з позамежного світу?

– Саме так, пане регенте! – гукнув Юстас у самісіньку "слухавку".

– То ви – син Адама й донька Єви? – уточнив гном.

В Експериментальній школі, де навчалися діти, ніхто й краєм вуха не чув ані про Адама, ані про Єву, тому ані підтвердити, ані спростувати припущення щодо свого родоводу вони не змогли, та гном, здається, нічого й не помітив.

– Що ж, любі мої, – мовив він, схиливши голову та беручи дітей за руки, – у цьому разі ви тут – бажані гості. Ех, знав би про вас наш добрий король, а мій повелитель – от зрадів би! Але – от шкода! – не більш як годину тому він наказав підняти вітрила й вирушив у дальню путь до Семи Островів. Ця зустріч хоча б на мить повернула б йому його юність – так, хоча б на мить… Та що поробиш? А тепер прошу вас до столу – розділити зі мною вечерю. А всі ваші розповіді, як би вам не кортіло, залиште до завтра, коли зберуться усі наші радники. Пане

Сизокриле, якщо ваша ласка, подбайте, аби гостей влаштували у найкращих покоях та принесли їм гідний гостей одяг. І ще… скажу вам на вухо, Сизокриле…

Тут гном нахилився до пугача, аби шепнути тому щось не призначене для сторонніх вух, але, як то часто-густо буває з тими, хто сам приглухуватий, гучність свого голосу він не розрахував, і діти, навіть не напружуючись, почули:

– Подивіться, аби вони добре вмилися…

Затим він торкнув повіддя, і віслючок, що вже й занудьгував, потроху потрьохав у напрямку замку ходою, що нагадувала щось середнє між поважною ступóю та гусячим кроком (віслюк був животиною добряче вгодованою), тому всі інші – і фавн, і пугач, і діти – встигали за ним хіба що не перевальцем. Сонце сідало. У повітрі повіяло прохолодою.

Ось таким чином вони й перетнули зелену луку, а потім пройшли крізь яблуневий сад і опинилися біля північної брами Кейр-Паравеля з розчахнутими ворітницями. За воротьми виднілося поросле муравою подвір'я, на яке вже кидали відблиски вікна великої трапезної зали праворуч та віконця темного нагромадження споруд попереду. Саме до них пугач і повів гостей, а прислуговувати Джил покликали миловидну дівчину дуже незвичної, як на Джил, зовнішності. Уже доросла, вона була не набагато вища за Джил, гнучка й тендітна, неначе верба, із довгим волоссям, схожим на тонкі пагони, у яких заплутався мох.

Крутими сходами вони зійшли до однієї з круглих вежок, де в каміні палав вогонь та потріскували пахучі соснові дрова, в кам'яній підлозі було викладено кам'яну ж ванну, а зі склепінчастої стелі на срібному ланцюзі звисала лампада.

Єдине віконце дивилося на захід, де аж до обрію сягав загадковий нарнійський край, і Джил встигла побачити, як за далекими-далекими горами сідає червоне нарнійське сонце. Дівчинка дивилася на захід сонця і відчувала, як її переповнює жага нових пригод, що, як вона розуміла, вже не за горами.

Після ванни Джил кілька разів провела гребінцем по мокрому волоссю і вдягла приготоване для неї нарнійське вбрання, що було наче на неї шите: в тому платті можна було тішитися не лише своїм виглядом, а й відчуттям на дотик, свіжістю трав'яних пахощів і навіть шурхотом при кожному кроці – у новому платті вона й справді мимоволі ступила кілька кроків до вікна, аби іще помилуватися надвечірнім краєвидом, як раптом почувся стукіт у двері:

– Прошу! – обізвалася Джил, і на запрошення у дверях виник Юстас. Він теж був у нарнійському одязі, та, попри те, чомусь не в дусі.

– Ага, ось ти де, нарешті! – замість привітання буркнув він, падаючи в крісло. – Скрізь тебе обшукався!

– Але ж знайшов, чи не так? – підхопила Джил. – Я от що гадаю, Бяклі: якщо навкруги все таке дивне та казкове, що й слова вже зайві…

Їй і справді було настільки чудово, що вона на мить забула і про чотири таємні знаки, і про зниклого принца.

– От, значиться, як тобі тут? – скривився Юстас, трохи помовчав і додав: – А от як на мене, то краще б нас сюди й не заносило!

– Чого це?

– Тобі мабуть байдуже, а от мені несила не тільки бачити, а й уявити Каспіана глибоким стариганом! Саме так – несила…

– А тебе як то обходить?

– Цього тобі ніколи не збагнути! Це можна тільки відчути на власній шкурі. Я тобі вже казав, що час у Нарнії плине інакше, ніж у нашому світі…

– Як це?

– А ось так: той час, що сплинув тут, може промайнути як одна-єдина мить там. Щоб ти зрозуміла: скільки б часу ми тут не були, а повернемося до рідної Експериментальної школи тієї ж миті, якої втекли.

– Нічого втішного я в тому не вбачаю…

– Скиглити ще зарано! Дай-но мені договорити! Так от, сидячи в Англії, ти й гадки не маєш, як швидко плине час тут, у Нарнії. І коли вдома проходить, скажімо, рік, тут спливають десятиріччя. Мені про це розповідали ще Певенсі, та я, дурень такий, геть про те забув. Отже, з того часу як я був тут востаннє, пройшло років, може, сімдесят! Отже, повернувся я лише за рік, а побачив Каспіана вже глибоким стариганом.

– То король і був твоїм давнім приятелем? – жахнулася Джил.

– Саме так, – сумно відповів Юстас, й від одного погляду на нього Джил розбирав жаль. – Кожен уважав би за честь мати такого приятеля, як він! Але, коли ми бачилися востаннє, він був хіба що на кілька років старший за мене! І як же воно тепер бачити перед собою старого із сивою бородою та

згадувати той незабутній ранок, коли ми разом висаджувалися на Самотніх островах або коли билися із морським змієм! Це навіть гірше, ніж примчати бозна-звідки до старого друга, а потрапити лише на його могилу.

– Припини! Негайно! – тупнула ніжкою Джил. – Усе набагато гірше, ніж ти собі уявляєш! То був перший знак – і ми його проґавили, розумієш?!

Та Бяклі нічого не розумів. Тільки тепер Джил пригадала, що й досі не спромоглася розповісти Юстасу про свою зустріч з Асланом, про чотири знаки та мету всієї подорожі: знайти зниклого принца.

– От і виходить, – завершила вона свою розповідь, – що старого друга ти зустрів, а Асланів наказ не виконав! Не лише до нього не підійшов, а ще й геть його не впізнав! Ось так ти й прогледів перший знак!

– Але ж я нічого не знав!

– От якби ти хоч раз вислухав мене, не затикаючи мені рота, – усе було б гаразд!

– А ти… якщо б ти з самого початку не вигадала нічого кращого, як ото клеїти дурня на краю прірви – ти хоч розумієш, що майже відправила мене на той світ, повторюю – на той світ! – то хто б говорив! Коли б не твоя дурість, ми обоє спокійнісінько прилетіли б сюди разом і обоє знали б, що й до чого!

– Але ж я тільки припускаю, що першим, кого ти угледів, був саме король, – почала виправдовуватися Джил, – а насправді ти міг зустріти кого завгодно! Ще невідомо, скільки

ти тут стовбичив наодинці – може, годину, а може, й більше. Тож пригадуй!

– А тут і пригадувати нічого, – вирішив не перейматися спогадами Юстас, – бо ти з'явилася за хвилину після мене! Мабуть, на тебе дмухали дужче, аби надолужити згаяне з твоєї ж провини!

– Ой, лишенько, який же ти злопам'ятний нудьгар! – скипіла Джил, аж раптом зойкнула: – Ой, а це що таке?!

А це пролунав замковий дзвін, який сповіщав, що настав час вечері, і, таким чином, дружня бесіда, що от-от загрожувала перетворитися на безглузду сварку, на тому мала й припинитися. Тим паче, що за цілий день обоє сперечальники добряче зголодніли.

Треба визнати, що вечеря у трапезній залі перевершила всі сподівання. Джил такого собі й уявити не могла. Юстас – і той! – дарма що був у Нарнії не вперше, а теж був вражений нарнійською гостинністю (хоча не забуваймо, що під час своєї першої подорожі він майже не залишав корабель). Склепіння зали прикрашали стяги, а кожна переміна страв супроводжувалася звуком мисливського рогу та боєм литавр. Супи були такі, що слинки течуть навіть від згадки про них; риба, райдужні товстопузики, щойно з моря; а павичина, а запечена оленина, а пироги, а різноманітні морозива, а желе, а фрукти з горіхами! І що вже казати про усілякі напої, від наливок до морсів! Навіть Юстас пожвавішав і визнав, що все було "те що треба". Після трапези вперед вийшов сліпий лірник і заспівав старовинну баладу про королевича Кора й Аравіс та їхнього вірного скакуна Ігого, що, до речі, звалася "Пісня про коня та його хлопчика". У цій пісні йшлося про події сивої давнини, золотої доби Нарнії, про остраханців та усіх інших, з ким стикалися нарнійці в той час, коли країною правив великий

король Пітер, а правив він саме звідсіля, зі славетного замку Кейр-Паравель (ця пісня варта того, аби її вислухати від початку й до кінця, та, на жаль, не маємо часу переказати її вам).

Після насиченого вечора гості поверталися до себе, ледь-ледь несучи ноги та позіхаючи на кожному кроці.

– Гадаю, вночі на нас чекає міцний сон, – так Джил підсумувала багатий на події день. Що іще раз доводить, що ніхто не спроможний передбачити, що трапиться далі.

Розділ 4

Пташиний базар або совиний парламент

Як це не дивно, але що більше вам кортить спати, то довше ви не можете дістатися до ліжка, особливо якщо вам неабияк пощастить, і у вашій кімнаті палатиме вогонь у каміні. Джил відчувала, що в неї навіть не стане сил зняти із себе одежу, якщо вона перед тим не перепочине перед вогнищем. А варто їй було присісти, як вставати більше не хотілося. Вона вже разів зо п'ять промовила до себе: "Треба лягати", коли її змусив здригнутися раптовий стукіт у вікно.

Вона піднялася, відсунула фіранку та спершу не побачила в непроглядній темряві нічого. Вона аж підскочила від несподіваності та позадкувала, коли щось дуже велике з грюкотом налетіло на вікно. "А що як у цих краях водяться велетенські нічні метелики? Бр-р-р..." – припустила із деяким занепокоєнням Джил. Але ось загадкова істота повернулася, і цього разу Джил помітила дзьоб – саме ним істота стукала у вікно. "То якийсь величезний птах, – вирішила Джил. – Чи то орел чи що?" Вона не надто жадала бачити нині будь-кого, хай

там навіть орла, та все ж прочинила вікно й визирнула в ніч. Негайно ж із гучним шурхотінням істота спустилася на підвіконня і завмерла, займаючи собою майже весь віконний отвір, тож Джил навіть довелося ступити крок чи два назад, щоб птаху було місце. То був пугач.

– Тихіше, тихіше! Пугу-пугу, – замість привітання прогукав птах. – Тихіше, не шуміть. Скажіть, чи правду ви казали щодо того, що вам належить зробити?

– Знайти зниклого принца? – перепитала Джил. – Так, самісіньку правду.

І їй пригадалися Левів голос та вираз його обличчя – вона мало не забула їх за усім тим бенкетуванням та оповідками в палаці.

– Добре! – кивнув пугач. – Тож нема чого гаяти час! Треба негайно ж вирушати. Я полечу розбуджу іншу людину й негайно ж повернуся по вас. А вам тим часом не зайве було б перевдягнутися із придворних одеж у щось більш слушне в подорожі. Я обернуся – не встигнете навіть і двічі "пугу" проказати. Пугу!

І, не чекаючи на відповідь, зник у ночі.

Коли б Джил була більш звикла до пригод, вона, певно, не прийняла б слова пугача на віру, але їй і на думку не спало сумніватися: слова про майбутню опівнічну втечу геть відігнали сон. Вона переодяглася у свій светр і шорти – до пояса пристебнула похідний ножичок, який міг статися у нагоді, – і прихопила із собою ще кілька речей, що залишила в кімнаті дівчинка із тонким волоссям. Обравши із купи речей коротенький плащ ледь нижче колін із капюшоном ("Не буде

зайвим, якщо піде дощ", – подумала вона), кілька носовичків та гребінець, вона нарешті всілася та стала чекати на пугача.

Коли очі в неї вже зовсім заплющувалися, пугач повернувся.

– Ми готові, – оголосив він.

– Краще йдіть попереду, – попрохала Джил. – Я ще не дуже-то запам'ятала всі закутки та переходи.

– Пугу-пугу! Ти що? – здивувався пугач. – Ніхто не збирається пробиратися замком. Так не згодиться. Ми полетимо – лізь мені на спину!

– Ох, – видихнула Джил, роззявивши рота від не дуже приємної несподіванки; вона аж ніяк не була певна, що їй кортить подорожувати таким шляхом. – Хіба я не заважка для вас?

– Пугу-пугу! Я вже переніс іншого! Нумо! Тільки спершу погасімо лампу!

Варто їм було загасити світло, як нічний простір у вікнині одразу здавався не таким темним – уже не чорним, а сірим. Пугач злетів на підвіконня та став обличчям до ночі, розпрямивши крила. Джил здерлася на його коротке товстеньке тільце та всіслася на спині, сховавши коліна під крилами та обхопивши птаха якомога міцніше. Його пір'я було м'яким та напрочуд теплим на дотик, але схопитися не було за що. "Цікаво, яким видався Бяклі той переліт?" – тільки-но подумала вона, та птах моторошно ухнув униз із підвіконня, потім вирівнявся – крила його залопотіли, а в обличчя дівчинці дмухнуло неабияк холодне та вологе нічне повітря.

Було набагато світліше, ніж вона очікувала, і, хоча небо захмарилося, навколо місяця лишалась блідо-сріблясta ділянка. Поля, понад якими вони пролітали, видавалися сірими, а дерева – чорними. Повівав вітер – не легкий нічний бриз, а той притишений тривожний вітерець, що передвіщає близький дощ.

Пугач круто розвернувся, так що тепер палац, у якому світилися лише кілька вікон, лежав прямо попереду. Прямуючи на північ, вони пролетіли над ним і перетнули річку. Відчутно схолодніло, і Джил здалося, що вона помітила біле відображення пугача в темних водах ріки під ними. Невдовзі вони промайнули північний берег річки й полетіли над залісненими землями Нарнії.

Раптом пугач клацнув дзьобом, схопивши на льоту щось невидиме Джил.

– Будь ласка, не робіть так більше, – заблагала дівчинка. – Не робіть різких рухів! Ви мало не скинули мене додолу!

– Прошу вибачення, – чемно відповів пугач. – Закортіло нашвидкуруч поласувати кажаном. У польоті немає нічого більш поживного за гарного товстенького кажанчика. Чи не бажаєте скуштувати? Можу й вам спіймати.

– Ні-ні, дякую, – здригнувшись, поспіхом відповіла Джил.

Вони дещо знизилися, і тепер перед ними непроглядною чорною плямою виокремлювалася на тлі синювато-сірої ночі якась споруда. Джил ледь встигла розгледіти, що то вежа – місцями зруйнована та, як їй здалося, поросла плющем, – коли їй довелося мимоволі пригнутися, аби не зачепити головою арку вікна. Пугач не без зусиль пролетів у оповитий плющем та

затягнутий павутинням віконний отвір, і зі свіжої сіруватої ночі вони потрапили в темну кімнатку на самій верхівці вежі. Повітря всередині було сирим та задушливим, і щойно вона зісковзнула зі спини пугача, як уже здогадалася (як воно завжди виходить), що натовп усередині зібрався чималий. З усіх боків чулося: "Пугу-пугу!", тож виходило, що навколо з'юрмилися самі сови. Джил навіть зітхнула з полегшенням, коли знайомий їй голос промовив:

– То ти, Поул?

– А то ти, Бяклі? – спитала у відповідь Джил.

– Тож, – почав Сизокрил, – гадаю, усі зібралися. Можемо розпочинати засідання совиного парламенту.

– Хвилинку, – пролунав у темряві голос Бяклі. – Спершу дайте-но сказати мені!

– Угу-угу, – заохотливо запугукали з усіх боків сови, а Джил лише й мовила: "Валяй!"

– Ось що, хлопці та дівчатка, тобто, пугачі та сови, – почав Юстас, – сподіваюся, усі знають, що в молоді свої літа король Каспіан Десятий здійснив плавання до східного краю світу. Мушу визнати, що я супроводжував його в тому плаванні: його і славного миша Рипічипа, лорда Дриніана та інших. Річ у тому, хоча в це важко повірити, що в нашому світі час плине інакше, ніж у вашому. Так от, з усією відповідальністю попереджаю: я повністю на боці короля, і тому якщо ця совина нарада насправді не що інше, як совина зрада, то я не бажаю мати з нею нічого спільного!

– Пугу-пугу, – обурено загукали пугачі та сови, – якщо ви на боці короля, то ми й поготів.

– Тоді до чого увесь цей нічний гамір? – не зрозумів Бяклі.

– Угу… А ось до чого, – за всіх відповів Сизокрил. – Якщо їхня невисокість лорд-регент гном Тиквік хоч краєчком вуха вчують, що ви збираєтеся на пошуки зниклого принца, то ви й кроку ступити не встигнете, як вас зупинять, а то й, чого доброго, візьмуть під замок.

– Що за маячня? – не втримався Бяклі. – На що ж ви натякаєте: що Тиквік – зрадник? Під час наших мандрівок із Каспіаном… королем Каспіаном я багато чого чув про нього, та не чув жодного поганого слова. Король довіряв йому, як самому собі!

– Ух ти! – ухнув голос із темряви. – Тиквік аж ніяк не зрадник! Та, бачите, за довгі роки багато хто із славетних воїнів: лицарів, кентаврів і навіть добросердих велетнів числом не менш за тридцять – вирушали на пошуки королевича, і жоден із них не повернувся додому. І тоді сам король не витримав і видав указ, за яким заборонив усі подальші пошуки. Мовляв, не може Нарнія втрачати кращих своїх синів через пошуки одного, хай навіть і його власного, сина. Порушити цей указ означає піти проти волі короля.

– Нам би він не відмовив! – палко вигукнув Бяклі. – Якщо б довідався, хто я і хто мене сюди послав!

– Нас послав! – встигла докинути слівце Джил.

– Угу! – погодився Сизокрил. – Гадаю, що король, може, й дав би своє "угу", та він же ого-го як далеко. А от Тиквік – той

нізащо королівський указ не порушить. Тиквік – він такий: слово його – мов кремінь, наче сталь – його дух, а чує, як глуха тетеря, – ось який у нього слух, а який він упертюх, то позаздрить і віслюк. То з якого-такого лиха вони мають робити для когось виняток?

– Тільки не подумайте, – додав хтось із темряви, – що вже до кого-кого, а до нас він має прислухатися, адже мудрість наша, пугачів та сов, зайшла у приказку. Овва! Він, бачте, старіший од будь-кого з нас, тому – знай собі! – торочить: "Ех, малі ви пташенята й нерозумні! А я вас пам'ятаю, коли ви ще яйцями були в дуплі! А яйця, як відомо, курки не вчать! А тому киш звідси, сер! Кишмиш-комиш!"

У пугача, який усе це розповів, вийшло так схоже на гнома, що за мить сов'яча сходка озвалася одностайним сміхом. Той сміх був не тільки дружним, а ще й дружнім, тому діти одразу збагнули, що ставлення до Тиквіка в нарнійців та в нарнійського птаства було приблизно таким, як у школярів до старого й суворого вчителя у школі, якого можна побоюватися, над яким можна підсміюватися, та не можна не любити й не поважати.

– А чи надовго поїхав король? – спитав Юстас, коли нарешті запала тиша.

– Ох, про це невідомо нікому, навіть йому самому, – перевівши дух, відповів Сизокрил. Подейкують, на одному з островів, здається, на Скипідарі, бачили Аслана. Щойно ті чутки дісталися королівських вух, як король сказав собі, що й сам себе не пробачить, якщо перед смертю не зробить останньої спроби знайти зниклого сина. Але до того він має побачити Аслана та почути його пораду: кого лишити після себе королем. Якщо ж чутки не справдяться і Лева там немає, то він попливе далі на схід, до архіпелагу Семи Островів, а далі

– іще далі, аж до Самотніх островів, а далі – чимраз далі й далі. Нікому він про те не казав, але, здається мені, запала та давня подорож до краю світу йому в саме серце, і саме воно підказує йому, куди плисти.

– Тому про його повернення найближчим часом годі й мріяти, – розсудливо мовила Джил.

– Ох, ваша правда, – зітхнув пугач, – ох, що робити? От якби ж ви постали перед королівські очі одразу, щойно прилетіли, він, гляди, ще й військо вам зібрав би в допомогу!

Джил одразу ж прип'яла язика, сподіваючись лише на те, що і в Юстаса вистачить шляхетності не розпатякувати про те, як і чому все сталося як сталося. А той уже й рота роззявив, та вчасно схаменувся і лише пробурмотів, звертаючись радше до себе, ніж до когось іншого: "Ось моєї провини в тому аж ніяк немає!" А на повний голос він сказав інше:

– Пусте, як-небудь впораємося й самі! Та до того хотілось би зрозуміти от що: якщо ці збори, які у вас ще звуться "совиним парламентом", і справді є така собі парламентська асамблея, а ніяк не протизаконна змова, то навіщо збирати їх таємно, уночі, та ще й серед доволі підозрілих руїн?

– Тьху, тьху, тьху! – пролунало в пітьмі одразу з усіх боків. – А де ж іще нам збиратися всім разом? Та й коли, як не вночі?! Тут усе ясно, як ніч, – заходився пояснювати Сизокрил, – не знаю, як у вас, а в Нарнії – ох, у багатьох! – є така шкідлива звичка: усі справи робити вдень, коли нещадно пече сонце – уф! – саме тоді, коли всі розумні люди, я маю на увазі сови… сплять! Як наслідок, коли настає ніч, вони сліпі та глухі, а дурні вже настільки, що й слова розумного з них не витягнеш. У нас, у нічних птахів, усе навпаки: ми за розумні звички, і саме тому,

коли нам треба обмізкувати щось разом, ми і збираємося у найслушнішу для того годину – опівночі.

– Зрозуміло. Перейдемо до наступного питання: перш ніж розпочати пошуки, я маю знати, як саме зник принц.

Розповідати визвався, здається, найстаріший з усіх пугачів. І от що він розповів.

…Раннім ранком одного ясного дня у місяці травні років із десять тому юний лицар принц Риліан, син короля Каспіана, зі своєю матусею, в супроводі чималого почту, вирушив на кінну прогулянку кудись до північних земель Нарнії. Серед вершників було чимало високородних ясновельможних панів та панночок, а голову їх прикрашали віночки з зеленого листячка, за поясом були запнуті сопілочки, а от мисливських собак із собою не брали, бо їхали не на лови, а вітати весну.

Сонце вже припікало, коли виїхали вони на широку галявину, через яку просто з лісу вибігав жвавий струмок. Тут вони спішилися та й розпрягли коней, розстелили плащі та й сіли собі перепочити, попоїсти й попити, та й пісні поспівати. На той час королева вже й втомилася і, втомлена, так на тих плащах і задрімала на зеленому моріжку біля прохолодного струмка, а всі інші, аби не тривожити її сон веселощами та піснями, відійшли подалі, на інший бік галявини. Аж раптом, де не взялася, із темного лісу виповзла велика-велика змія і непомітно підповзла до королеви та вжалила сплячу королеву в руку. Почувши скрик, усі кинулися назад, а першим був принц Риліан. І встиг він побачити ту велику-велику змію, зелену, наче й сама її отрута, що нишком плазувала геть до лісу. І вихопив тоді Риліан свого меча й кинувся за нею, та ліс був зовсім поруч, і в хащах та змія зникла, як і не було. Тоді кинувся Риліан до матері, а всі вже клопотали біля неї, та, ледве побачивши її обличчя, зрозумів, що всі ті клопоти

даремні й що найкращі у світі лікарі – і ті були б безсиллі перед отрутою. А королева, поки ще була жива, усе намагалася сказати синові щось дуже важливе наостанок. Та губи вже не слухалися її, як він не прислухався, та так нічого й не зрозумів. Ось так вона й померла: від скрику й до смерті не минуло й десяти хвилин.

Після того принесли мертву королеву додому до рідного замку, де невтішний король і Риліан, і вся-вся Нарнія гірко оплакували її сконання, бо не було в Нарнії леді ані мудрішої, ані витонченішої, ані привітнішої за неї. Та це було й не дивно, бо Каспіан, тоді ще принц, привіз собі наречену аж зі східного краю світу; подейкують, навіть у жилах її текла кров не звичайна, а зоряна.

А як поховали королеву, то дуже Риліан за нею журився, а потім занадився на вранішній зорі сідлати вірного коня і мчати на північ на пошуки тієї підступної змії, аби вбити її і тим помститися кров'ю за кров. Ніхто йому не докоряв, хоча щоразу повертався він додому ледь-ледь пересуваючи ноги та з кожним разом зневірявся дедалі більше. Ось так промайнув місяць, аж раптом усі помітили, що з ним коїться щось дивне. В очах у нього застиг вираз, який буває лише у людини, яка щойно побачила видіння; так і кінь його – дарма що мав скакати мало не цілий день, а гарцював так, ніби його тільки-но вивели зі стайні.

Одного вечора найближчий друг і наставник Риліана, ніхто інший, як лорд Дриніан, який, до речі, у тому славетному плаванні на схід був капітаном королівського корабля, не витримав та сказав тому от що:

– Вашій високості треба вже припинити ганятися за невідомим змієм, бо немає звитяги в тому, аби покарати

нерозумну твар, вона ж бо не людина, то ви гаєте свої зусилля на те, що не варте того.

На це відповів йому принц:

– Ах, мілорде, сьогодні вже сьомий день, як я про того змія і думати забув!

– Тоді навіщо кожен день зрання ви вирушаєте в путь до північних лісів?

– Бо я, мілорде, зустрів красу, якої ще не бачив світ, – засмучено мовив у відповідь принц.

– Мій любий принце, – здивувався лорд Дриніан. – Зробімо ось що: як зберетеся завтра в дорогу, покличте й мене з собою, бо я такого дива теж не бачив.

– Із нашим задоволенням, мілорде, – так сказав йому Риліан.

Так вони й зробили.

Наступного ранку обидва осідлали коней та рушили на північ. Ніде не зупиняючись, вони гнали й гнали коней, аж поки не опинилися на тій самій галявині біля того самого джерела, де зустріла свою смерть королева. Дриніану здалося дивним, що для перепочинку з усіх можливих місць принц вибрав саме це. Так чи інакше, але саме тут вони й злізли з коней, і сіли біля ручаю, і сиділи мовчки, аж доки сонце не піднялося високо. Аж раптом, рівно опівдні, підняв Дриніан голову і по той бік ручаю на власні очі побачив прекрасну леді, що вродою своєю затьмарила б усіх красунь, яких довелося зустрічати Дриніану за довгого свого життя. А красуня по той бік ручаю ані слова

не мовить, тільки ручкою принца манить, мовляв, ходи до мене. Була ж вона собою висока і ставна, вродою така, що аж очі сліпила, а шати в неї були зелені, мов та отрута. А що ж королевич? Він дивився на неї в обидва ока, а погляд у нього був такий, ніби нічого іншого він уже й не помічав. Аж раптом красуня зникла, наче розтанула в повітрі, а куди поділася – Дриніан, як головою не крутив, а так і не вгледів. З тим вони й повернулися додому. Одна лише думка не давала спокою лорду Дриніану: та леді в зеленому є зло.

Увесь той день Дриніан вагався, чи не розповісти про дивну зустріч королю, та набути сумнівної слави пліткаря та казкаря лордові не личило, тому всі свої підозри він і залишив при собі. А незабаром дуже пошкодував про те. Бо наступного дня Риліан як скочив на коня та поїхав на північ, так додому вже більше й не повернувся. Його шукали скрізь по всій країні, шукали і в суміжних землях, та жодного сліду його не знайшли: ані коня, ані капелюха, ані клаптика від вбрання – нічого.

Тоді Дриніан з великою печаллю на серці постав перед очі Каспіана й мовив:

– О мій королю, краще вбийте мене, як останнього зрадника, бо мовчанням своїм скоїв я саме зраду й сина вашого тим погубив…

…І розповів йому все те, що до того тримав на серці.

І схопив тоді Каспіан у гніві свою бойову сокиру та замахнувся на Дриніана, а той мов прикипів до місця і лише голову понурив. Та, вже піднявши над головою сокиру, король відкинув її геть і мовив: "Втратив я дружину мою любу, втратив і сина, так невже втрачу я ще й вірного друга мого?" – і з тими

словами обійняв він старого друга та й гірко заридав. Ось так непорушною і зосталася давня їхня дружба. От вам історія про королевича Риліана.

Тільки тепер Джил, що терпляче вислухала її від початку до кінця, не втрималася й зауважила:

– Можу закластися, що та зміюка і жінка в зеленому – одна й та ж особа!

– Угу, угу, угу, – одностайно залопотіли крилами сови. – Хто-хто-хто б заперечував!

– А ще ми гад-гадаємо, – додав Сизокрил, – що принц, може, не живий не мертвий, та радше живий, бо ніяких кісток…

– Ми більш ніж гадаємо, ми достеменно знаємо, – не дослухавши про кістки, озвався Бяклі. – Так сказав Аслан.

– Ще невідомо, що гірше, – розсудив найстаріший пугач. – Якщо він потрібен їй живим, а, судячи з усього, так воно і є, то зло вона замислила велике, як би не проти всієї Нарнії. Ще на початку часів прийшла до цих місць могутня Біла Чаклунка. А прийшла вона до нас із півночі та принесла з собою сніги та льоди, прирікаючи нас на нескінченну зиму. Ох-ох-ох, от ми й гадаємо, а чи не з того ж чаклунського роду й ця невідома особа.

– Пхе! І не з такими зміюками стикалися! – зневажливо знизав плечима Бяклі. – Та спершу ми повинні знайти королевича. Чим ви можете нам зарадити?

– А чи є у вас хоч якась зачіпка як і де шукати? – спитав Сизокрил.

– Так! Десь далеко на півночі ми повинні віднайти руїни велетенського міста.

Що тут почалося: що пугачі, що сови замахали крилами, пір'я настовбурчили, очі повитріщали і, переступаючи з лапки на лапку, всі разом навперебій заходилися відпугукуватися від подорожі.

– Ух, вам краще подорожувати вдень, а нам уночі, а це ох-ох-ох як не зручно, – казали одні.

– Мені вже й серед цих руїн старої вежі – і те занадто світло, угу! – додавали інші.

– А це тому, що асамблея затяглася до самого ранку, – наполягали треті.

Словом, здійнявся такий галас, що за якусь мить чемний совиний парламент перетворився на звичайнісінький пташиний базар – і все через одну-єдину згадку про руїни велетенського міста. Здавалося, всі ладні були летіти куди-завгодно, хоч на край світу, аби подалі від того місця. Нарешті Сизокрил примудрився перепугукати усіх:

– Слух-ух-ухайте! Тихо! Їм не одразу до руїн! Їм ще треба перетнути дику Вересилію, країну йотунів[1]. А що як попрохати когось із простокваків? Хай ті й допоможуть!

– Попрохай! – одностайно вирішили всі.

– Тоді в дорогу! – виголосив Сизокрил. – Я понесу одного, хто зі мною? Ми повинні бути там до світання.

– Гаразд, я полечу! – мовив хтось із пугачів. – Але тільки до простоквакового болота…

– Ух! Сідай та полетіли! – звернувся Сизокрил до Джил.

– Гадаю, вона спить, – відповів за неї Бяклі.

Розділ 5

Зустріч із простокваком

Джил спала. Ще від початку совиної асамблеї на неї позіхи напали, і як вона не намагалася здолати дрімоту, а все ж дрімота здолала її. Можна тільки уявити її невдоволення, коли час од часу вона підхоплювалася від пташиного пугукання та зі здивуванням виявляла, що вона сидить на голих запилюжених дошках у напівзруйнованій темній чи то дзвініці, чи то облоговій вежі, де з усіх закутків у пітьмі блимають очима сови. Та ще менше радості вона відчула, коли з'ясувалося, що треба ще кудись поспішати, та, як не дивно, не до ліжка, а бозна-куди, та ще й верхи, до того ж на… сові.

– Нумо, Поул, прокидайся, – крізь дрімоту долинув до неї голос Бяклі. – На нас чатують неабиякі пригоди!

– Годі вже з мене пригод! – також крізь сон відмахнулася була Джил.

Та вже за мить дозволила себе вмовити хоча б пересісти Сизокрилові на спину, і той здійнявся у повітря. Ніч та пронизливий вітер остаточно, хоча й ненадовго, її пробудили.

Місяць уже зник, а зірок тієї ночі не було. Лише далеко позаду, озирнувшись, вона помітила маленький вогник, що мерехтів високо над землею, – певно, то світилося віконце в одній із веж Кейр-Паравеля. Їй одразу ж закортіло туди, де в затишних покоях уже розіслано ліжко та відблиски полум'я у каміні привітно грають на стінах.

Мимоволі вона сховала руки під плащем та запнулася в нього якнайщільніше. Десь неподалік у темряві лунали голоси: то Бяклі на льоту встигав перемовлятися зі своїм пугачем. "Ти ж бач, – позаздрила Джил, – ще й на розмови сил вистачає". Вона й не здогадувалася, у чому власне річ, а річ була в тому, що в Нарнії Юстас був уже не вперше: тут він загартувався у складних випробуваннях і навіть став справжнім морським вовком, коли ходив морями з тоді ще юним королем Каспіаном аж до східного краю світу. І от тепер нарнійський вітер надихав його на нові звитяги, повертаючи йому колишню силу.

Дорогою Джил довелося пильнувати, аби, чого доброго, знов не закуняти та й не гулькнути вниз із висоти пташиного льоту. Коли все нарешті скінчилося та пугачі здійснили посадку, усе тіло в неї затерпло, ноги не слухалися, а руки воліли не відчіплятися від пугачевої шиї. Таким чином вона якось сповзла на землю. Місцевість тут була вкрай непривітна: жодного деревця навкруги, лише вогкий вітер проймає.

– Агов, агов! – погукав Сизокрил. – Прокидайся, Трясогузе! Ти де?! Ми до тебе у справах за дорученням Лева, агов!

Аговкати довелося довго, але недарма. Десь удалині вогник замигтів і вирушив у їхній бік. А потім почувся й голос:

– Яким вітром? Що за вісті ви принесли на хвості? Чи якась біда стряслася? Чи не вмер, часом, король? Вороги якісь напали? Повінь сталася? Дракон кровожерливий прийшов?

Вогник наблизився. Тепер уже стало видко, що то неабиякий за розміром ліхтар, а от розгледіти того, хто ніс його, проти світла – зась. Світло вихоплювало то ноги, то руки, від чого й скидалося, що той і сам складався тільки з рук та ніг. Пугачі навперебій почали викладати йому новини, та слухати їх розповідь у Джил не було сил – від утоми вона вже окунів ловила. Вона стрепенулася лише тоді, коли пугачі вже прощалися з нею, та одразу ж знову закуняла. Тому подальші події, як вона не силувалася, на свіжу голову пригадати не спромоглася. Усе, що вона пам'ятала, і те було наче в тумані: ось вони з Бяклі човгикають якимось болотом, ось – протискуються у низький темний отвір, і – нарешті! – падають горілиць на щось таке м'яке та тепле, наостанок почувши із темряви голос:

– От ми й прийшли, як то кажуть, хоч і тісно, зате тепло! Хоча, насправді, зовсім і не тепло, зате вже як тісно – то вже тісно. А на додачу – мокро, це як пити дати. Кажу вам для вашого ж спокою – хоч злива, хоч потоп, а хоч увесь вігвам на голову впаде, траплялося й таке, та що вам до того – однаково очей не стулите... На тому – на добраніч, почувайтеся як вдома.

Почути останні напуття Джил не вдалося – вона спала без задніх ніг.

Наступного ранку, а навіть не ранку, а радше дня, дітлахи з'ясували, що лежать на таких собі трав'яних "ліжках" у темному місці, де єдиним джерелом світла був трикутний отвір угорі; тут було затишно й тепло.

– Оввa! – здивувалася Джил. – Що це? Де ми?

– Це простокваків вігвам, а ми в ньому.

– Просто "ква" і… що?

– Просто простоквака так звати – простоквак. От тільки не питай мене, хто це такий, бо я й сам не знаю, а в темряві, бач, не розгледів. Оце очі продеру – і гайда шукати хазяїна.

– Якось воно не по-людськи – спати у верхньому одязі, – вже сидячи, зауважила Джил.

– А як на мене, то навіть дуже зручно – вдягатися не треба, – не згодився Юстас.

– А вмиватися також? – в'їдливо поцікавилися Джил.

Та Юстас уже підвівся, позіхнув, зробив потягушки та вислизнув із вігвама. Джил посунула слідом.

Те, що вони побачили, дуже відрізнялося від усього баченого в Нарнії раніше. Скільки сягає око, перед ними простягалася безкрая низина з численними острівцями серед боліт та протоками між ними. Острівці поросли жорсткою травою, а береги – очеретом та осокою. Деінде осока розрослася, захоплюючи ділянки аж до акра площиною. Серед очерету гніздилися різні птахи: качки й бугаї, бекаси й чаплі. Раз у раз пташині зграї здіймалися над кущами й так само раптом зникали з очей. По острівцях, то тут то там, були розкидані поодинокі вігвами, на кшталт того, у якому провели ніч дітлахи. Та от що одразу кидалося в очі: усі вони стояли осторонь один від одного – на відміну від багатьох інших мешканців Нарнії, понад усе простокваки цінують приватність.

Удалині, майже на обрії, майоріла тоненька темна смужечка лісу, інших дерев, як головою не крути, навкруги не було. На сході простяглося пасмо розлогих піщаних пагорбів, і, судячи з безпомилкового присмаку солі, що відчувався у свіжому подиху вітру, десь там, за тими пагорбами, мало бути море. Далеко на північ низина межувала з розлогим узгір'ям; сиві пагорби були значно більшими за ті, що на узбережжі, а поміж ними височіли і справжні скелі. А от усе інше навкруги було болото болотом, місцем, що в дощову погоду надвечір мало справляти доволі гнітюче враження. Але ясного сонячного ранку, коли дме свіжий вітерець, а повітря сповнюють пташині крики на всі голоси, краєвид розгортався зовсім інший. Тоді в цій убогій відлюдності з'являлася якась своя, незаймана краса, від якої стискало серце. Настрій покращувався.

– Де ж він той, як ти кажеш, квак-квак?

– Простоквак, – виправив Юстас із тим виразом на обличчі, який мав би означати своєрідну гордість, коли ти єдиний запам'ятав якесь вельми мудроване слово. – Ага, а от, здається, і він!

Прослідкувавши за його поглядом, Джил помітила щось схоже на людську постать. Кроків за п'ятдесят простоквак рибалив спиною до них. Розпізнати його на тлі очерету було майже неможливо: то ще не все, що він був того самого болотного кольору, як і все навкруги, та до того ж ще й сидів нерухомо.

– Ходімо побалакаємо з ним, – зважилася Джил. Бяклі кивнув. Обоє почувалися ніяково.

Почувши кроки позаду, простоквак обернувся. На видовженому обличчі з запалими щоками із тонкими підібганими губами видавався лише довгий загострений ніс. Інших окрас як-то, наприклад, бороди, в нього не було. На маківці красувався високий бриль із гострою верхівкою та надзвичайно широкими крисами. Волосся, коли вже назвати волоссям попелясто-зелені патли, які вибивалися з-попід бриля, ледь вкривало завеликі, як на ту голову, вуха, нагадуючи жорсткі та пласкі пагони очерету. Майже застиглий вираз його обличчя наганяв невимовну нудьгу, колір – якщо щось і нагадував, то звичайну болотну грязюку. І з одного погляду на нього було зрозуміло, що його відрізняє дуже виважене ставлення до життєвих негод.

– Доброго ранку, гості мої! – привітався він. – Що аж ніяк не означає, що невдовзі не задощить чи не здійметься хуртовина, або не впаде туман, або от-от не гримне грім. Сподіваюся, вам хоч добре не спалося?

– Навпаки! – запевнила його Джил. – Ми спали, мов діти.

– Еге ж, – похитав головою простоквак, – розумію. Ви просто не бажаєте мене образити. Вихована ж бо, чи не так? Чемність на те і є, аби робити вигляд, що все гаразд, коли насправді все навпаки.

– Перепрошую, – чемно зупинив його Юстас. – А як вас звати?

– Зовіть мене просто: простоквак Трясогуз. Запам'ятати не просто, та не переймайтеся. Я завжди готовий нагадати.

Дітлахи присіли на моріжок обабіч простоквака. Тільки тепер вони роздивилися його як слід і здивувалися: до чого ж

довгі в нього руки та ноги. Так, сидячи, він зростом не перевищував гнома, та, вставши в повний зріст, одразу був вищим за багатьох людей. Та ще більший подив викликали його пальці: не просто довгі пальці, а пальці з перетинками; перетинчастими були і його ноги, якими він раз у раз каламутив і без того каламутну воду. Вдягнутий він був у щось таке незрозуміле, землисте під колір обличчя, що висіло на ньому мішком.

– Хтів був навудити вугрів – стушкувати на обід, та не здивуюся, якщо жодного не спіймаю. А якщо навіть і спіймаю, то не здивуюся, що вам вони не прийдуться до смаку.

– А чому б і ні? – здивувався Юстас.

– Чому? – ані на мить не замисливши, відповів простоквак: – А тому, що не звиклі ви до нашої їжі! І, отже, я певен, як чемні люди ви лише робитимете вигляд, що вам усе до вподоби, аби догодити мені. Ну то як знаєте! А от чим сидіти склавши лапки, поки я тут рибалю, спробуйте-но краще розпалити багаття! Спиток не збиток, чи не так? Біда лише в тому, що, скоріш за все, у вас нічого не вийде! До речі, хмиз за вігвамом, либонь, відсирів. Розкласти багаття можна просто у вігвамі, та будьте готові, що дим застилатиме очі, а можна й за вігвамом. Але щойно задощить, то й багаття заллє. Вибір за вами. Ось вам моє кресало та порохівниця, навіщо я їх вам даю – і сам не знаю. Однаково, я гадаю, користуватися ви цим не вмієте…

Та він не вгадав. Мистецтво розводити багаття старовинними засобами Юстас опанував ще під час попередньої подорожі. Хмиз був на місці та й на диво сухий, тож не встигла Джил й оком змигнути, як багаття вже палало. Юстас лишився доглядати вогонь, а Джил побігла до протоки вмиватися. Потім вогонь доглядала Джил, а Юстас бігав до

протоки вмиватися. Вмивання їх освіжило. Лишилося дочекатися сніданку.

Тут повернувся й простоквак. Попри всі його побоювання, повернувся він не з порожніми руками, а з дванадцятьма вуграми, випатраними та без луски. Підлагодивши багаття, він поставив на вогонь чималенький горщик та розкурив свою люльку. Хай буде вам відомо, простокваки набивають люльку просто-таки несамовитим самосадом, його ще називають "важким"; подейкують, що вони навіть змішують тютюн із висушеною ряскою, – ми про те нічого не знаємо, але так чи інакше дим від простоквакової люльки йшов не вгору, а стелився по землі, наче густий нічний туман, до того їдкий, що Юстасу вистачило вдихнути лише раз, аби зайтися невгамовним кахиканням.

– Гм… – не звертаючи на нього уваги, гмикнув простоквак. – Ті вугри, вони щось готуватися не поспішають, можна з голоду померти, доки їх дочекаєшся. До речі, знавав я якось одну маленьку дівчинку, яка саме… та краще цю історію вам не знати, бо від неї можна й зовсім занепасти духом, а засмучувати гостей – такої звички в мене немає. То чи не краще нам відволіктися від сумних думок про вугрів у якийсь інший засіб. Чому б, наприклад, нам не побалакати про наші плани?

– Дуже добре, – підхопила Джил. – Тож чим ви можете зарадити в пошуках королевича Риліана?

Простоквак просто квакнув, втягнувши й без того впалі щоки так, що ті запали далі нікуди.

– Ох, чим же зарадити тому, чому, може, і ради немає? Та ось що: здоровий глузд підказує, що сподіватися на те, аби

зайти далеко на північ, коли вже й зима на носі, – то безглуздя. До того ж за всіма прикметами вона обіцяє бути ранньою та ще й лютою. Я вас не розхолоджую, а попереджаю, бо, здається, погодою вас не налякати. Авжеж, з тими горами, скелями, ущелинами, бурхливими гірськими річками, з ворогами, що чатують на кожному кроці, зі збитими ногами та голодом, від якого шлунок зводить судома, та на додаток не забути ще й заблукати в горах – либонь, погоду вже й не помічаєш. З іншого боку, якщо ми й не зуміємо зайти в таку далечінь, щоб від того була якась користь, ми завжди знайдемо, як зайти в таку далечінь, звідки й назад повернутися зась. А це, погодьтеся, неблизька дорога.

Дітлахи одночасно помітили, що заміть "ви" він став казати "ми", і, не зговорюючись, разом вигукнули:

– То ви йдете з нами?

– А куди ж мені дітися, діти? Король полишив нас і, здається, надовго, якщо не назавжди, тим паче з тим лихим кашлем, що в нього був напередодні відплиття; його намісник, Тиквік, уже не той, що був, того і диви – теє; врожай цього року, після літньої спеки, кажу я вам, буде геть неврожай, а там і вороги про нас згадають та й нишком нападуть – на те вони й вороги, а там…

– А от якщо далеко не загадувати, звідки б нам почати пошуки? – нагадав про справи Бяклі.

– Гм-м… – роздумливо мовив простоквак. – Усі, хто вирушав на пошуки Риліана, починали з одного й того ж місця: того, де лорду Дриніану явився зелений змій. А звідти подавалися на північ. Та оскільки жоден із них звідти не повернувся, то

розпитати їх, чи правильно вони вчинили, здається, не в наших силах.

– Перш за все ми маємо віднайти руїни велетенського міста, – нагадала Джил. – Так підказав Аслан.

– Уперше чую, аби пошуки починали з того, аби віднайти. Усі інші віднаходять тільки після того, як добре пошукають.

– Саме це я й маю на увазі, – погодилася Джил. – Так от, коли ми віднайдемо…

– Так-так, саме коли? – в'їдливо поцікавився Трясогуз.

– А що, хіба ніхто не знає, де вони? – втрутився Юстас.

– Я не знаю, що там знає отой ніхто, скажу лише за себе: не буду казати, ніби я нічого не чув про загублене місто. Починати звідти, звідки починали всі, ви не бажаєте, тож доведеться йти через усю Вересилію, країну йотунів. Якщо те гибле місто існує, то воно може бути тільки там. От тільки хоч як далеко в ті краї я не заходив, та ніяких руїн не знайшов. Тому обманювати не буду: чути – чув, а от бачити – не бачив.

– Але де ж вона, ця Вересилія? – коротко запитав Юстас.

– Попереду, на північ, – люлькою вказав простоквак. – Он ті пагорби та скелі бачите? Там вона й починається. Та, між нами, саме на межі з тим пасмом протікає ще й ріка. Ми звемо її Кам'янка. Місточка, звісно, немає.

– Тоді ми перейдемо її вбрід! – палко вигукнув Юстас.

– Авжеж, – значуще погодився простоквак, – якщо хтось її вже перетинав...

– А вже по той бік річки ми, може, зустрінемо яких-небудь добрих людей, хто підкаже нам шлях! – підхопила Джил.

– Що до того, що по той бік річки ми кого-небудь та зустрінемо, – тут ви не помиляєтесь.

– А що за люди там живуть? – про всяк випадок спитала Джил.

– Люди як люди; може, й добрі… одне до одного. Це вже як на них подивитися… Може, вам вони й сподобаються.

– Проте, – не відступала Джил, – тут, у Нарнії, таке розмаїття дивних істот… Так от: хто ті люди? Звірі? Чи, може, птахи? Чи які-небудь гноми?

Простоквак присвиснув.

– А що, хіба пугачі вам нічого не казали? То велетні.

Джил скривилася, немов кислиці наїлася: велетнів вона не полюбляла ще з книжок. А одного – ще й з нічних жахів. Вона кинула погляд на Бяклі – від остраху той аж позеленів. "Та він іще більший боягуз, ніж я", – подумала вона. Ця думка зненацька сповнила її несподіваною хоробрістю.

– Король казав ще під час нашого плавання, що переміг велетнів у вирішальній битві та даниною обклав!

– Так ніби, – погодився простоквак. – Тепер-то вони мирні. Поки ми тихо сидимо по цей бік Кам'янки, вони нам лиха не скоять. А от по той бік… трапитися може будь-що. Утім, якщо триматися від них далі, якщо жоден із них ані на мить не забуде, який він мирний, а ще краще – якщо нас зовсім не помітять, тоді ми зможемо зайти ой як далеко…

– Даруйте, – перейшов у напад Бяклі, як то буває з людьми у стані сильного переляку, – не можу повірити, аби геть усе було так кепсько, як ви кажете! Ви так само казали, нібито й ліжка у вігвамі жорсткі, що й спати неможна і що хмиз промоклий, але ж Аслан ніколи не послав би нас туди, звідки, як виходить із ваших слів, повернутися неможливо.

Сказавши це, він і сам знітився, гадаючи, що простоквак просто вибухне гнівом, та цього не сталося. Трясогуз і бровою не повів.

– Що я чую? Я чую голос безрозсудної відваги! Так тримати, Бяклі! Але не гарячкуй, бо до відваги додати ще й розсуд – то не зайве. А розсуд мені підказує, що попереду на нас чекають важкі часи, тому сваритися нам аж ніяк не можна. Принаймні від початку. Бо наприкінці тих експедицій, що починалися з чвар, усі ладні були кинутися одне на одного з ножами. Якщо і в нас до того дійде, то нехай дійде вже тоді, як справу буде зроблено. А взагалі, що довше ми утримаємось від докорів…

– Ну, знаєте, якщо все так кепсько, як ви кажете, то краще залишайтеся вдома – ми підемо самі, правда, Поул?

– Не кажи дурниць, Бяклі! – квапливо застерегла його Джил. Вона на мить злякалася – а що як простоквак спіймає хлопця на слові.

– Не бійся, Поул, – заспокоїв її Трясогуз. – Я піду, чого б там не казали всі інші простокваки. Хіба ж таку нагоду втрачають? А кажуть вони, буцімто я легковажний – уму-розуму ще не набрався. Закидали мені, та й не раз: "Послухай, Трясогузе, якийсь ти не такий, як усі, усе волієш вскочити в халепу, накликати на голову біду! Хіба тобі набридло життя у рідному болоті? Життя – воно ж таке, воно ж не фрикасе із жаб'ячих лапок та не пиріг із вугрем! Час тобі нарешті й споважніти, зробити висновки й бути як усі! Це для твоєї ж користі!" – от що мені кажуть. А я в тому користі не бачу, аби в болоті просидіти все життя. А от дертися у гори, коли вже не за горами зима, шукати в горах принца, якого там нема, та спершу віднайти ще загибле велетенське місто, якого жодний простоквак не бачив, – оце, я розумію, діло! А діло – саме те, що треба хлопцю! Від бездіяльності яка користь?

Так відповів Трясогуз, потираючи свої великі, мов у жабеняти, руки, немов казав не про похід у гори, а про похід до театру або на званий вечір.

– Ану подивімось, як почуваються наші вугри.

Вугри по-простоквацьки – то така вже смакота, що діти двічі просили добавки, до того ж кожен. Спершу простоквак і повірити не міг, що то не з люб'язності, а саме тому, що і справді смакота. Та вони з таким завзяттям уминали страву за обидві щоки, що він першу думку змінив, натомість припустивши, що простоквацька їжа на пожиток дітям не піде.

– Що простокваку добре, то людям за отруту – хіба вгадаєш? – пояснив нову думку він.

А потім пили чай. Чай пили просто із жерстянок, як то зазвичай роблять дорожні робітники під час чаювання десь на

узбіччі, а простоквак ще раз од разу прикладався до темної підозрілої прямокутної бутилі. Він спробував був пригостити гостей, та ті, ледь пригубивши, одразу ж пригадали, що їм казав хазяїн про те, кому що добре, та відмовилися.

Решту дня було витрачено на підготовку до походу, який призначили вже на наступний ранок. Простоквак, як наймічніший з усіх, визвався нести всі три ковдри, у які вони збиралися загорнути копчений окіст (дуже поживну річ у дальньому поході). Джил випало нести залишки вугрів, сухарі та кресало з порохівницею. Бяклі виказав бажання нести обидва дитячі плащі. Руки він волів мати вільні. Як людина, що ще в давні часи набила руку у стрільбі з лука, він отримав хіба що не найліпший лук, що його мав простоквак. Найліпший той залишив собі. Передаючи лука Юстасові, простоквак встиг зауважити, що в такий вітер та з відсирілою тятивою, та в похмурий день, коли геть задубіли пальці, із лука навряд чи куди-небудь влучиш. І це стосується не тільки Бяклі, а і його самого. Обидва хлопці підперезалися мечами: Юстас прихопив одного ще в Кейр-Паравелі, простоквак мав свій. Джил довелося задовольнитися простим ножем. Тут майже виникла суперечка, та її вчасно зупинив простоквак, що, потираючи руки, підбадьорив сперечальників:

– Нумо, хлопці, нумо, дівчатка! Гадав я, що таке може статися, та не гадав, що так скоро. Деякі пригоди на тому й закінчуються, ще не почавшись.

Сперечальники одразу ж і замовкли.

До ліжка пішли рано. Усі троє полягали у вігвамі. А от добряче виспатися вдалося хіба що одному. Річ у тому, що, сказавши "на добраніч", простоквак додав, що конче треба всім виспатися як слід, але "із того навряд чи що вийде". Після того він одразу ж захропів, та так, що Джил, коли нарешті їй

вдалося закуняти, наснилися нічні жахи: то хтось працював із вибійним молотком, то вона в човні наближалася до водоспаду, то експреси один за одним мчали крізь тунель.

Розділ 6

Дикі північні землі

Наступного дня десь о дев'ятій годині ранку можна було побачити, як три самотні фігурки повільно мілиною та по камінчиках перебиралися на північний берег річки Кам'янки. То був скоріш шумливий мілководний ручай, аніж справжня річка – навіть маленькій Джил вода жодного разу не сягнула вище колін. Кроків за п'ятдесят від води берег круто біг угору, а подекуди навіть виднілися голі скелі.

– Гадаю, нам туди! – Бяклі тицьнув уліво, на захід, – туди, де річка, взявши початок десь на болоті, бігла дном неглибокої ущелини.

Та простоквак похитав головою.

– Велетні саме й мешкають по краях цієї ущелини, – промовив він. – Воно для них – мов для нас вулиця, вони нерідко нею прогулюються. Краще нам іти прямо, навіть якщо доведеться для цього лізти вгору.

Так і вчинили. Знайшли місце для сходження, що на вигляд здалося більш положистим, і вже хвилин за десять, важко дихаючи, стояли нагорі, тужливо споглядаючи долини Нарнії вдалині. Невдовзі вони прямували на північ. Попереду, куди не кинь оком, простягалася поросла вересом пустинь. Ліворуч земля здавалася більш кам'янистою, і Джил подумала, що десь

там, ймовірно, обривається ущелина – в той бік їй навіть і дивитися не кортіло. Тож троє мандрівників рушили вперед.

Стояв ясний зимовий день, а йти пружною землею було зовсім неважко. Але що далі вони просувалися на північ, то сильніше їх охоплювало почуття самотності. Зрідка над їхніми головами пролітав одинокий яструб чи голосила чайка, тільки від того ставало ще самотніше. Коли опівдні вони зупинилися перепочити й напитися з заглиблення в ручаї, Джил трохи підбадьорилася та сказала, що врешті решт пригода, можливо, і буде їй до смаку.

– Пригоди ще й не починалися, – похмуро зауважив простоквак.

Вирушати знов у дорогу після першого перепочинку – то наче сідати за парту після перерви чи в поїзд після пересадки: відчувається вже не так, як до того. Щойно наші мандрівники пішли далі, Джил помітила, що скелястий край ущелини немов наблизився, а скелі тепер здавалися якимось іншими: стирчали вертикально, немов стовпи чи, може, невисокі кам'яні вежі чудернацької форми.

"Ймовірно, – подумала Джил, – усі ці оповідки про велетнів виникають саме завдяки цим дивовижним скелям. У сутінках їх легко сплутати з велетнями. Погляньте лише он на того – ого-го який! А ота каменюка зверху – точнісінько голова! Трохи завелика для тулуба, та на те вони й велетні, аби скидатися на чудовиська! Ось і кущі якісь по краях – верес чи, може, пташині гнізда – нестеменнісінько волосся та борода! Ондечки ті виступи з боків – вуха. Вони, звичайно, страшенно великі, але ж у велетня такі й мають бути – мов слонячі. А ось там… А-а-а!!!"

У Джил кров захолола в жилах. Кам'яна скеля заворушилася! То справжній велетень. Помилки не було. Дівчинка бачила, як він повернув голову. Вона навіть встигла розгледіти його дурнувате здоровенне й щокате обличчя. Інші кам'яні вежі також виявилися велетнями, усі до єдиної. Числа їм було багато, десь сорок-п'ятдесят. Вони вишикувалися в рядок, лікоть у лікоть уздовж ущелини, ногами стоячи на дні, а ліктями спираючись на краєчки ущелини – схоже іноді можна спостерігати погожого ранку, коли деякі чоловіки – лінькуваті чолов'яги – після сніданку виходять постояти на вулицю, впершись з лінощів у стіну.

– Йдіть прямо, – прошепотів Трясогуз, що також запримітив велетнів. – Не дивіться на них. І що б не сталося – не здумайте тікати, бо вони одразу ж кинуться навздогін!

Трійця просувалася вперед, удаючи, ніби вони не побачили велетнів. Вони почувалися так, ніби проходили повз ворота із написом: "Обережно, злий собака!", тільки їм було значно моторошніше. Велетнів було нелічено – десятки, а може, й сотні. Вони не здавалися злими чи навіть зацікавленими. Здавалося, вони навіть не помітили мандрівників.

Але тут – вж-ж-ж-ж, вж-ж-ж-ж – щось велике та важке шугонуло над їхніми головами, і з оглушливим гуркотом за двадцять кроків попереду них на землю впав велетенський кругляк. А за мить – гуп! – іще один, кроків за двадцять позаду.

– Це вони в нас кидаються? – перелякався Бяклі.

– Ні, – обізвався Трясогуз. – Краще б у нас – безпечніше було б. Вони мітять он туди, в он те нагромадження каміння справа. Але, знаєте, вони в нього нізащо не влучать – з них нікчемні кидальники. Коли погода стоїть ладна, вони завжди вранці

кидаються камінням – це єдина гра, яку вони в змозі опанувати…

Ох і натерпілися ж вони страху! Ланцюгу велетнів, здавалося, не було кінця-краю, і вони невтомно кидали й кидали величезні камені, деякі з них з оглушливим гуркотом падали зовсім поруч. Навіть попри смертельну небезпеку, одного їхнього вигляду було достатньо, аби злякатися не на жарт. Джил ховала обличчя, намагаючись не дивитися на них.

Так тривало хвилин зо двадцять п'ять. А потім велетні, здається, почали сварку. Жбурляти камінням вони припинили, та все ж не дуже приємно, коли зовсім поряд – лише за якісь дві тисячі кроків! – сваряться велети. Вони лаяли один одного довгими незрозумілими словами – такими довгими, що кожне було мало не на двадцять складів довжиною. Вони скаженіли, душилися словами, навіть підстрибували на місці від люті – і від кожного такого стрибка земля під ногами здригалася, наче десь поблизу розірвалася бомба. Вони бухкали один одного по голові величезними неоковирними кам'яними молотами; та черепи їхні були такими непробивними, що молоти відскакували від голів велетнів, а той із них, хто бив, упускав молот і одразу завивав від болю, бо молотом прибив собі пальці. Але з дурощів своїх він за хвилину починав усе спочатку. Зрештою десь за годину велетні були вже такі побиті та знесилені, що посідали на землю та залилися гіркими сльозами, що було неабияк на руку нашим мандрівникам. Коли вони вмостилися на дні ущелини, їх голови пропали з очей, але, навіть відійшовши на добру милю від того місця, Джил ще чула їхнє виття, схлипування та рюмсання, мов то були не здоровезні велетні, а кволі немовлята.

Цієї ночі мандрівники задрімали на сирій землі. Отак Трясогуз заходився вчити дітей спати спиною до спини – по-перше, так легше зберігати тепло, а по-друге, можна

вкриватися обома ковдрами. Але однак було холодно, а земля під боками була тверда й камениста. Простоквак порадив їм подумати про те, як холодно буде тоді, коли вони зайдуть далі на північ. Він гадав, що то їх втішить, але помилився – від цієї думки вони анітрохи не підбадьорилися.

Багато днів ішли мандрівники непривітними землями Вересилії. Харчувалися переважно польовими птахами, на яких полювали Юстас із Трясогузом (звісно, то були не розумні птахи); окіст намагалися не чіпати – економили. Джил неабияк заздрила Юстасу, що міг вправно стріляти – цього він навчився у мандрах із королем Каспіаном. Пустинна місцевість була помережена незчисленними джерельцями та струмками, тож води їм вистачало. Люсі думалось, що коли у книжках пишуть про життя мисливців, так ніколи не згадують, що то за довгий брудний і тяжкий труд – патрати птахів і як від нього холодіють пальці. На щастя, велетні їм на шляху майже не стрічалися. Щоправда, їх якось помітив один, але він тільки розреготався та потупцював у своїх справах.

Десь на десятий день мандрів місцевість навкруги змінилася і наші мандрівники вийшли до північного краю земель. Перед ними лежав довгий крутий схил, за яким розгорталися зовсім інші, ще менш привітні землі. Коло підніжжя схилу проглядалися обриси скель, за якими простягалася країна високих гір, темних прірв, кам'янистих долин, ущелин таких глибоких та вузьких, що й дна не вгледиш. А на дні цих ущелин гриміли буйні ріки, котрі зривалися чорними водоспадами зі страшенної висоти. І, звичайно, саме Трясогуз одразу привернув увагу дітей до снігу, що виблискував на верхівках гір.

– Не здивуюся, коли виявиться, що на північному схилі їх набагато більше, – додав він.

Мандрівники немало часу змарнували, доки нарешті дісталися підніжжя схилу, де, зазирнувши вниз в ущелину, побачили річку, що текла дном із заходу на схід. Русло її пролягало поміж двох скель, а вода була такою темною, що крізь неї не проходило світло. Чимало порогів та водоспадів перерізали її потік, а від могутнього гуркоту води під ногами подорожніх дрижала земля.

– Лихо не без добра, – задумливо зауважив Трясогуз. – Якщо позламуємо собі шиї під час сходження – у річці точно не потонемо.

– А то що таке? – несподівано спитав Бяклі, вказуючи ліворуч, угору за течією. Усі перевели погляд у той бік і побачили те, на що менше за все сподівалися, – міст. Та ще й який міст! Велетенська арка в один вигин, що простяглася між верхівками скель; найвища точка мосту здіймалася так само високо над верхівками скель, як маківка собору Святого Павла височіє над вулицями.

– Подивиться лише! То має бути міст велетнів! – вигукнула Джил.

– Більш схоже на роботу якогось чаклуна, – із сумнівом промовив Трясогуз. – У таких місцях тільки й чекаєш на чудеса та чародійства! Гадаю, то пастка! Тільки-но ми ступимо на нього, він одразу розтане в нас під ногами, мов туман.

– Ох ти ж і нудьгар! – осмикнув його Бяклі. – Чому це він не може бути справжнім, звичайним мостом?!

– Тобто ти і справді вважаєш, що велетням стало б розуму збудувати щось подібне до цього? – скептично зауважив Трясогуз.

– Але ж його могли збудувати й інші велетні? – втрутилася Джил. – Наприклад, ті, що жили сотні років тому – вони були набагато розумніші за теперішніх. То могли бути ті самі велетні, що звели місто, яке ми шукаємо. Тоді це означатиме, що ми на правильному шляху і старовинний міст виведе нас до міста!

– Геніальна думка, Поул! – зрадів Бяклі. – Так воно й має бути! Ходімо!

Тож усі розвернулися та попрямували до мосту. Варто їм було підійти ближче, як вони переконалися, що він був справжнім-справжнісіньким, збудованим із величезних кам'яних плит, кожна із яких завбільшки з брили Стоунхенджу. Попри те, що з віком вони потріскалися, а подекуди й зовсім покришилися, видно було, що над брилами попрацювали вправні каменярі. На балюстраді лишилися сліди витонченої різьби: дещо понівечені часом обличчя та статури велетнів, мінотаврів, морських чудовиськ, гігантських кальмарів, восьминогів та обриси страхітливих богів… Трясогуз неохоче та недовірливо, але все ж згодився піти з дітьми.

Довгим та важким було це сходження. Арка моста круто йшла вгору. У багатьох місцях кам'яні брили повипадали, і там зяяли широченні провалля, крізь які далеко-далеко внизу виднілася пінява води річки. Одного разу під аркою, під самісінькими їхніми ногами, пролетів орел. Що вище вони підіймалися, то холодніше ставало навкруги. Шалений вітер мало не збивав із ніг, і здавалося, що й сам міст здригається від його могутніх поривів.

Нарешті мандрівники дісталися середини моста й побачили протилежний берег річки, де, як їм здалося, пролягала вже знайома їм стара, збудована велетнями дорога, що вела вдалечінь, кудись у гори. Подекуди каменів у бруку бракувало,

а поміж інших каменюк попроростали острівки зеленої трави. Цією дорогою назустріч подорожнім скакали двоє вершників – обидва звичайного людського зросту.

– Не зупиняйтеся! Ідіть уперед, – попередив дітей простоквак. – У цих краях можна зустріти як друга, так і ворога, але не можна показувати, що ми їх боїмося.

Коли мандрівці дісталися кінця моста й ступили на порослий травою берег, вершники були вже зовсім поруч. Один із них – лицар у латах із голови до ніг та з опущеним забралом, вбраний у все чорне – сидів верхи на вороному коні; на чорному щиті його не було герба, а на вістрі списа не майорів стяг. Іншим вершником виявилася жінка! Білий кінь під нею був таким гарним, що хотілося поцілувати його в писок та пригостити цукром. Але сама жінка – вона сиділа в дамському сідлі, вдягнена в довге сліпучо-зелене вбрання, що розвивалося по вітру, – була ще гарнішою.

– Вітаю вас, др-р-рузі! – голосно промовила вона, чудово промовляючи "р", і голос її пролунав, мов солодкий пташиний спів. – Серед вас я бачу зовсім юні обличчя, яким не місце в цьому суворому краї.

– Може, й так, пані, – коротко й насторожено обізвався Трясогуз.

– Ми шукаємо зруйноване місто велетнів, – пояснила Джил.

– Зруйноване місто? – здивувалася пані. – Дивне місце ви шукаєте… І що ж ви робитимете, коли його знайдете?

– Ми повинні… – почала була Джил, але її перервав простоквак.

– Прошу нас вибачити, пані, але ми не знайомі ані з вами, ані з вашим супутником – бачиться, він не дуже-то й говіркий, чи не так? Тож, сподіваюся, що ви не образитися, якщо ми не станемо обговорювати свої справи із незнайомцями. До того ж, здається, збирається на дощ…

Пані розсміялася ніжним мелодійним сміхом – прекраснішого сміху годі було собі й уявити:

– Що ж, діти, – промовила вона, – гідний вам трапився проводир – гідний і мудрий. І я анітрохи не ображаюся на нього за його скритність. Але мені нічого приховувати. Я не раз чула про місто велетнів, Ґрандес Руїнос, але де його шукати – про те мені не зміг повідати жоден із перестрічних. Дорога, якою ви слідуєте, веде до міста та палацу Харфанг. Там мешкають добрі велетні, що своєю незлобливістю, ввічливістю, стриманістю і тактовністю відрізняться від своїх дурних, злих, диких та неприборкуваних родичів із Вересилії, мов небо й земля. Може статися, що в палаці вам вдасться щось дізнатися про те місто, може, – ні, та в будь-якому разі там на вас чекають привітні господарі та затишна оселя. Було б розумно в них перезимувати, та, якщо не бажаєте, лишіться хоча б на кілька днів погостювати та відпочити, зібратися із силами. Там на вас чекає гаряча ванна, свіжа постіль та привітне вогнище, а неабиякі страви, солодощі та напої будуть до вашого смаку чотири рази на день…

– Оце так справи! – вигукнув Бяклі. – Уявіть лише – знову опинитися на м'якенькому ліжку…

– І скупатися у гарячій воді, – підтримала Джил. – Вважаєте, вони нас прихистять? Адже ми для них зовсім чужинці.

– Скажіть їм лише, що Пані-в-Зеленому передає їм вітання та посилає їм двох милих дітей із південних земель до свята осені.

– О, дякуємо, щиро дякуємо! – в один голос вигукнули діти.

– Але пам'ятайте: у який би день ви не дісталися дверей палацу, стукати треба зрання, бо ворота замикають за кілька годин після полудня, і за звичаями замку, як би хто сильно не стукав, дверей йому не прочинять.

Із сяючими очима діти ще раз подякували пані. Та у відповідь помахала їм рукою, а простоквак скинув свій гостроверхий капелюх і стримано вклонився. Потім пані та її мовчазний супутник скомандували коням, і ті, дзвінко стукаючи копитами по каменях, попрямували мостом угору.

– Що ж, – задумливо промовив Трясогуз. – Багато я віддав би за те, аби дізнатися, звідки й куди вона прямує. Чи не дивно зустріти таку пані в дикому краї велетнів? Ох, не з добра те, не з добра, ось побачите.

– Щоб ти скис, знов ти за своє! – обурився Бяклі. – Як на мене, вона просто дивовижна. А як подумаю про теплу кімнату та гарячу їжу… Сподіваюся, іти лишилось недовго!

– Згодна! – рішуче підтримала його Джил. – А яке на ній розкішне плаття! А кінь – просто диво!

– Байдуже, – не вгамовувався простоквак, – непогано було б розізнати про неї якомога більше…

– Мені кортіло її розпитати, – зізналася дівчинка, – але я не наважилася. Та як я могла – ти ж не дозволив ані слова про нас розповісти.

– Джил має рацію, – підтакнув Бяклі. – І чому тільки тобі знадобилося поводитися так нелюб'язно та стримано? Вони що, тобі не сподобалися?

– Вони? – перепитав простоквак. – Хто – "вони"? Я бачив лише пані.

– Як? А лицаря? – здивувалася Джил.

– Якого лицаря? Я бачив тільки обладунки, – обізвався Трясогуз. – Чому він увесь час мовчав?

– Мабуть, він занадто соромливий, – припустила Джил. – Чи, може, до всього байдужий і йому б лише дивитися на неї та тішитися її ніжним голосом. Певно, якщо б я була лицарем, я б так і поводилася.

– А мені ось цікаво дізнатися, кого побачиш, якщо підняти забрало, – зауважив Трясогуз.

– Верзеш казна-що, – не витримав Бяклі. – Ти ж бачив його обладунки – хто ж їх зможе на себе натягти, хіба як не людина?

– Як щодо скелета? – лячно захихотів простоквак. І, трохи поміркувавши, додав: – Чи взагалі ніхто. Я маю на увазі ніхто з тих, кого можна побачити. Хтось невидимий.

– Годі нас страхати, Трясогузе, – здригнулася Джил. – Знов ти вигадуєш якісь жахи. Звідки вони тільки беруться у твоїй голові?

– Не звертай на нього уваги! – вигукнув Бяклі. – Він завжди чекає на найгірше й завжди помиляється. Краще помізкуємо, як нам скоріше дістатися до доброзичних велетнів і палацу Харфанг. Хотів би я знати, чи далеко нам ще йти…

Суперечка їхня мало не обернулася першою з тих сутичок, які передрікав Трясогуз. Не те щоб Джил і Бяклі не сперечалися до того, але тепер у них почалися зовсім уже тяжкі непорозуміння. Трясогуз рішуче відмовлявся йти до Харфанга. За його словами, мало того, що йому незрозуміло було, що мається на увазі під ""добрими" велетнями", так ще й Аслан жодним словом не прохопився про те, аби шукати притулку у велетнів, чи то добрих, чи то якихось інших. Але діти, що промерзли від холодного вітру та дощу, снідали худючими дикими птахами, засмаженими на похідному вогнищі, а спали на твердій вогкій землі, Трясогуза й чути не хотіли, твердо намірившись йти до добрих велетнів. Врешті-решт Трясогузові довелося поступитися, але за однієї умови: він змусив дітей пообіцяти, що без його дозволу вони ані словом не обмовляться ані про те, що прийшли з Нарнії, ані про те, що шукають зниклого принца Риліана. Діти дали йому обіцянку, і всі рушили далі.

Після зустрічі з таємничою пані йти стало зовсім важко – з двох обставин. По-перше, місцевість раптом стала зовсім непрохідною. Шлях пролягав нескінченними вузькими ущелинами, що наскрізь продувалися немилосердим північним вітром, який щораз дув мандрівникам просто в обличчя. Не було з чого розвести вогнище, ніде було сховатися від вітру й негоди – навкруги не було жодної затишної ущелини на кшталт

тих, що були на пустищі. Земля була кам'яниста, від ходіння по ній боліли ноги, а зранку після ночівлі ломило все тіло.

По-друге, які б у пані не були наміри, її розповідь про палац Харфанг мала згубний вплив на дітей – тепер вони тільки й могли думати, що про теплу постіль та гарячу ванну, смачну їжу й про те, як гарно буде знову мати дах над головою. Тепер вони ледь згадували про Аслана та зниклого принца у своїх розмовах, а Джил уже не повторювала знаки вранці та ввечері. Спочатку вона проговорювала сама до себе: "Я така зморена, потім їх повчу", та невдовзі забула про них і думати. Здавалося б, думка про близький відпочинок у затишному палаці мала підбадьорити дітей та надати їм наснаги. Але вийшло навпаки: від жалю до себе діти стали зовсім похмурими, образливими та дратівливими – до того ж ображалися вони не тільки одне на одного, а й на Трясогуза.

Та нарешті одного дня вони добрели до місця, де круті скелі, що стискали всю долину, закінчувалися, а замість них пролягали пологі схили, порослі хвойним лісом. Придивившись, мандрівники зрозуміли, що гори лишилися позаду. Перед ними розкинулася безлюдна кам'яниста рівнина. За нею, далеко-далеко попереду, виднілися засніжені гірські вершини. Посеред цієї рівнини, просто в них перед очима, виростав невисокий пагорб із пласкою верхівкою.

– Дивіться, дивіться! – несподівано загукала Джил, вказуючи кудись рукою. Усі побачили вогні, що зірками сяяли на темному полотні гір, пробиваючись крізь надвечірню напівтемряву. Вогні! То були не зорі, не вогнища, а яскраві вогники освітлених вікон! Якщо вам ніколи не доводилося мандрувати дикими безлюдними краями день за днем, тиждень за тижнем, навряд чи ви зрозумієте, які почуття охопили в ту мить трьох мандрівників.

– Харфанг! – заволали діти, захлинаючись від радісного хвилювання.

– Харфанг, – похмуро повторив Трясогуз. І одразу змінився в голосі: – Дивіться, гуси! Дикі гуси!

Миттю він зірвав з плеча лук і пустив стрілу, якою збив здоровенного гладкого гусака. Дістатися до палацу в той день однаково було вже неможливо, тож мандрівники розпалили вогнище та зготували собі добрячу вечерю. Їм було тепло та затишно, чого не траплялося вже давненько. Коли вогнище згасло, їх охопив жахливий холод, такий, що, прокинувшись вранці, вони побачили, як ковдри їхні закоцюбли на морозі.

– Нічого! – вигукнула Джил, пританцьовуючи на місці, аби загрітися. – Уж-ж-же сьогод-д-дні на нас че-чекає гаряча ван-на!

Розділ 7

Таємничий пагорб

Похмурий то видався день, нічого й казати. У небі – жодного просвітку, над головою – важкі хмари, готові вибухнути снігом; під ногами – мерзла земля, а над землею дме льодяний вітер так, буцімто ладен шкіру з живого зідрати. Доплентавшись до долини, мандрівники побачили, що стара дорога тут ще більш зруйнована, ніж у горах. Тепер їм доводилося пробиратися по розбитих кам'яних плитах, протискуватися поміж здоровенних валунів, дертися вгору по дрібному щебеню. Вони вкрай вимучилися та зовсім позбивали ноги, але про відпочинок не могло бути й мови – холод підганяв їх уперед.

Близької десятої ранку з неба впали перші сніжинки – вони лягали Джил на рукава й не танули; хвилин за десять сипало вже рясно, за двадцять земля навкруги помітно побілішала, а за півгодини навколо мандрівців затанцювала віхола, яка, судячи з усього, могла тривати й увесь день. Сніг бив просто в обличчя, засліплюючи подорожніх.

Аби зрозуміти, що трапилось далі, треба не забувати, що вони майже не бачили, що коїться навкруги. Наблизившись до підніжжя невисокого пагорба, за яким вони вчора ввечері побачили освітлені вікна, ніхто вже не міг розгледіти, яким був увесь пагорб, – крізь снігову завісу вони ледь бачили за кілька кроків від себе, та навіть для того доводилося видивлятися на всі очі. Нічого й казати, що йшли всі мовчки.

Біля підніжжя пагорба вони помітили щось схоже, якщо придивитися пильніше, на здоровенні кам'яні куби. Але ніхто не придивлявся – дорогу мандрівникам перегородив кам'яний карниз заввишки в людський зріст. Довгоногий простоквак легко здерся на нього й допоміг залізти іншим. Карниз рівно встилав глибокий вогкий сніг, і, здираючись нагору, діти вивалялися в ньому та змокли до рубця, чого не скажеш про простоквака. Потім вони ще довгенько чвалали вгору крутим кам'янистим пагорбом, коли дорогу їм перегородив другий карниз. Усього на шляху їх виявилося чотири, всі на однаковій відстані один від одного.

Видершись на останній, вони зрозуміли, що дісталися вершини пагорба: якщо до цієї миті він хоч трохи захищав їх від вітру, то тепер стихія накинулася на них з усією люттю. Вершина пагорба була рівною, мов стіл, і вітер, не зустрічаючи ніяких перешкод, дув із несамовитою силою. Багато де снігу не було зовсім – вітер не давав йому впасти, підхоплював та шматтями кидав мандрівникам в обличчя. Клуби снігу мчали по плато, ніби воно було вкрите льодом, бо земля тут була і

справді гладенькою та пласкою, мов крига на річці. На додачу плато вздовж і впоперек перерізували загадкові рівчаки та насипи, що ділили його на здоровенні прямокутники та квадрати, через які довелося перелазити, що було ой як нелегко, бо деякі з них завширшки сягали кількох кроків, а заввишки – від двох ліктів аж до шести. З північного боку кожного такого насипу лежали глибокі снігові замети. Тож, перетнувши насип, мандрівникам доводилося плигати в ті замети й щораз вивалюватися у снігу та вимокати дедалі дужче.

Насунувши на лоба каптур, заховавши занімілі руки під плащ та низенько зігнувшись, навколо себе Джил краєм ока помічала інші обриси на цьому жахливому плато: праворуч височіло щось схоже на фабричні димарі, ліворуч вона розгледіла незвичну прямовисну скелю дивовижно симетричної форми. Але всі ті дива її аніскільки не зацікавили, тож вона забула про них, щойно відвела погляд в інший бік. Єдине, про що вона могла зараз думати, то про свої закоцюблі руки (і підборіддя, і вуха, і ніс) та про гарячу ванну й теплу постіль у палаці Харфанг.

Раптом вона втратила рівновагу на льодяній гірці, подолала кроків із шість та із жахом зрозуміла, що зісковзує кудись униз, у вузьку темну розколину, що, як їй здалося, щойно розверзлася у неї під ногами. Мить – і вона опинилася на дні. Але на дні чого? Вона не знала. Ця розколина була схожа на рів або траншею завширшки кроків зо три. І хоч у перші хвилини дівчинка почувалася приголомшеною, щойно отямившись, вона в першу чергу відчула полегшення від того, що вітер більше не дме їй в обличчя, бо рів виявився доволі глибоким. Глянувши вгору, вона, звичайно, побачила стривожені обличчя Бяклі та Трясогуза.

– Ти там не забилася? – голосно крикнув Бяклі.

– Певен, що заламала собі обидві ноги! – одразу ж припустив Трясогуз.

Джил звелася на ноги та відповіла їм, що ціла й неушкоджена, руки-ноги на місці, але вилізти з ями сама вона не зможе.

– Що це за рівчак? – запитав Бяклі.

– Ще не знаю, – відповіла дівчинка. – Якась траншея. Або лаз. Або канава – пряма, мов під лінійку зроблена.

– Ти диви, і справді! І тягнеться точнісінько на північ, – зорієнтувався Бяклі. – Може, це якась дорога? Якщо так, то ми б сховалися від цього несамовитого вітру. А снігу там багато?

– Майже немає. Гадаю, вітер переносить його над рівчаком.

– А що там далі?

– Почекайте хвилинку, піду подивлюся, – відгукнулася Джил та пішла вглиб.

За декілька кроків вона побачила, що траншея круто повертає праворуч. Про що вона й сповістила своїх друзів.

– А що там, за поворотом? – не вгамовувався Бяклі.

Так вже склалося, що Джил до вихлястих переходів, темних підпіль та підземель ставилася так само, як Бяклі до скелястих круч, – вони їй геть не подобалися. Дівчинка не мала ні найменшого бажання завертати праворуч сама, особливо чуючи, як Трясогуз розпинається позаду:

– Обережно, Поул! Зазвичай такі лабіринти ведуть до драконових печер! До речі, тутечки, у країні велетнів, запросто можна зустріти велетенських жуків чи гігантських черв'яків!

– Мені здається, що хід нікуди не веде, – обізвалася дівчинка, поспіхом вертаючись.

– Зараз я спущуся подивитися. Як це "нікуди не веде"? Що ти таке кажеш? – не повірив Бяклі.

Він усівся на сніг на краю траншеї (до того часу всі вже так змокли, що на те й не зважали), звісив ноги та зіскочив униз. Він проліз повз Джил, і, хоч вона не почула від нього ані слова, дівчинка здогадалася, що він вважає її боягузкою. Вона пішла слідом за ним, крок у крок, але обігнати його не намагалася.

Однак на дітей чекало розчарування. Повернувши ліворуч, вони пройшли декілька кроків та побачили, що дорога ділиться надвоє: головна траншея вела далі в тому ж напрямку, а від неї відходила інша, що круто звертала праворуч. Подивившись праворуч, Бяклі вимовив:

– Туди йти марно – вона приведе нас назад, на південь, – та покрокував уперед, але за декілька кроків траншея знов повертала на південь, і дороги вперед не було.

– Усе марно, – пробурмотів Бяклі. – Треба повертатися.

Джил, не гаячи часу, повернулася та повела їх назад. Діти дісталися до місця, де на них чекав простоквак, і той легко витяг їх на поверхню.

То було просто жахливо – знов опинитися на льодяному вітрі! Унизу, у вузькому рівчаку, майже зігрілися їхні відмерзлі

вуха, там можна було без зусиль роздивлятися навкруги та легко дихалось; можна було навіть розмовляти одне з одним, не підвищуючи голосу… А потім – знов оці страждання! Стало ще гірше, ніж раніше. І саме в цю мить Трясогуз спитав:

– Джил, ти ще пам'ятаєш знаки? Що ми зараз повинні зустріти?

– Трясогузочко, хіба тепер час думати про оті знаки? Грець із ними, ходім скоріше вперед! – розсердилася Джил. – Здається, треба промовити ім'я Аслана, та я не збираюся нині читати їх напам'ять!

Як бачите, вона помилилася і переплутала послідовність знаків. Це трапилося тому, що вона вже давно не повторювала їх перед сном. Вона, звісно, змогла б їх пригадати, якби напружила пам'ять, але вже не могла переповісти їх гладесенько-рівнесенько, як уміла раніше, та ще й у правильній послідовності. Запитання Трясогуза розсердило її тому, що насправді вона була невдоволена сама собою за те, що не дуже-то й пам'ятала, чого саме її навчав Лев. Із прикрощів та ще від холоду та втоми вона сказала: "Грець із ними!", хоча насправді мала на увазі зовсім інше.

– Ти певна, що наступним іде оцей? – не вгамовувався Трясогуз. – Щось я сумніваюся. У мене в голові все змішалося… що й не дивно. Послухай! Цей пагорб, це плато на вершині – вони мені здаються вельми дивними… Гадаю, треба зупинитися та придивитися краще! А ти помітила…

– Скільки можна?! – скипів Бяклі. – Ти що, збираєшся насолоджуватися краєвидом? Ходімо, Асланом тебе прошу!

– Дивіться, дивіться! – заволала зненацька Джил та тицьнула кудись рукою.

Трясогуз із Бяклі перевели погляд – і завмерли. Трішки далі на північ та набагато вище пагорба, де вони стояли, рядком світилися вогники. Цього разу, на відміну від останнього, їм вдалося розгледіти, що то горять світлом вікна: деякі маленькі, мов у затишних спальнях, а деякі великі, які бувають у парадній залі, де в каміні гуде вогонь, а на стіл подають смачний гарячий суп та пахку печеню.

– Харфанг! – вигукнув Бяклі.

– Усе то, звичайно, добре, – знов почав Трясогуз, – але все ж я…

– Годі тобі базікати! – різко урвала його Джил. – Пам'ятаєте, що казала пані? Вони дотемна зачиняють ґрати! Ми обов'язково маємо встигнути. Якщо ґрати замкнуть і нам доведеться ночувати в таку негоду надворі, ми змерзнемо й загинемо!

– До ночі ще далеко… – спробував встромити хоч слівце простоквак, та його знов перервали.

– Ходімо скоріш! – в один голос вигукнули діти і щодуху побігли вперед ковзким плато. Трясогуз поспішив за ними, все ще намагаючись їм щось роз'яснити, але знов вітер стьобав по обличчю, і, навіть якби вони намагалися, все одно його не почули б. А вони й не намагалися. Вони вже уявлялися собі гарячу ванну, теплу постіль та щедру вечерю, а за цим думка про те, що вони не встигнуть до того, як ґрати замкнуть, була просто нестерпною.

Але хоч як діти не поспішали, минуло чимало часу, доки вони перетнули плато та досягли протилежного схилу. Їм довелося спуститися кількома кам'яними карнизами (такими самими, якими вони підіймалися на південному схилі), та ось нарешті пагорб лишився позаду й вони побачили перед собою стіни Харфанга.

Він стояв на високій горі та, попри численні башти та баштоочки, був скоріш схожим на величезний дім, аніж на палац. Добрі велетні, вочевидь, не чекали на ворожі напади. На стінах діти примітили вікна, розташовані зовсім низько до землі, чого не могло бути у справжніх фортецях. Назовні виходили багато чудних маленьких дверцят, тож із палацу можна було вийти, оминаючи внутрішнє подвір'я. Діти відразу повеселішали. Палац мав вигляд привітного й зовсім не страшного.

Висока круча, на якій він стояв, спочатку здалася дітям нездоланною, та вони вчасно примітили гарне для сходження місце, і дорога вивела їх точнісінько до входу. За день вони так стомилися, що сходження видалося їм нестерпним. Джил зовсім відмовилася йти, і останню сотню кроків Юстасу та Трясогузові довелося тягти її мало не на собі.

Та ось, зрештою, перед ними постала в'їздна брама. Опускні ґрати були підняті, ворота – прочинені.

Якими б змореними вони не були, але постукати у двері до велетнів їм було боязко. Як не дивно, а найхоробрішим, попри його слова, виявився Трясогуз.

– Уперед, сміливіше! – підбадьорив він дітей. – Як би вам не було боязко – не показуйте. Нашою найбільшою помилкою було

вже те, що ми взагалі вирушили в цю подорож. Тож, якщо ми вже прийшли сюди, вище носа!

Із цими словами він твердим кроком підійшов до брами, став під аркою, аби його було чутніше, та голосно закричав:

– Агов! Вартові! Відчиняйте! Мандрівники шукають притулку!

Чекаючи на відповідь, він зняв свого гостроверхого капелюха та почистив його від снігу.

– Слухай-но, Джил, – зашепотів Бяклі, – може, він і скиглій, але хлопець хоч куди. Та й не боягуз!

У цю мить двері відчинилися та з'явився вартовий. Сніг заграв червоними відблисками полум'я, що палало в каміні. Джил прикусила губу, аби не скрикнути: на їхні крики вийшов невеликий велетень. Він був, мабуть, вищий за яблуню, але нижчий за телеграфний стовп, рудий-рудісінький, у дубленій курточці, обвішаній металевими цяцьками, що робило її чимсь на кшталт кольчуги. Із коротеньких штанів стирчали волосаті ноги, взуті у щось схоже на сандалії. Він подивився зверху донизу та гортанно засміявся, розглядаючи Трясогуза.

– Ти ба! І як же зветься ця диковинна тваринка?

Набравшись сміливості, Джил звернулася до велетня:

– Добрий день! – з усієї сили прокричала вона, дивлячись знизу вгору. – Пані-в-Зеленому надсилає повелителю добрих велетнів свої вітання та направляє двох дітей та простоквака на ім'я Трясогуз до свята осені! Якщо, звичайно, це не спричинить вам клопоту, – додала вона.

– А-а! – гримнув вартівник. – Так це інша справа, заходьте, прошу! Зачекайте тут, доки я доповім про вас його величності… – Він зацікавлено подивився на дітей. – Обличчя сині… – задумливо промовив він. – Ніколи б не подумав. Який дивний колір. Та байдуже, і такий згодиться. Одне одному ви, певно, здаєтеся красенями. Як воно говориться: жаба жабі люба.

– Це ми від холоду посиніли, – пояснила Джил. – Зазвичай ми іншого кольору.

– Хех, то заходьте грійтеся. Проходьте, комашечки, – ще раз запросив вартівник.

Мандрівники попростували за ним у помешкання. Величезні двері зачинилися за їхніми спинами з таким зловісним гуркотом, що перелякали не на жарт; але вони одразу ж про все те забули, щойно побачили те, про що мріяли вже кілька діб, – вогнище. Вогнище в каміні! І який-но у ньому палав вогонь! Шість дерев із кроною та корінням палало у величезному каміні, та так, що наші друзі ближче ніж за п'ять кроків і підійти не наважувалися, аби не ризикувати своїм життям. Вони примостилися на гарячій кам'яній підлозі настільки близько, наскільки терпілося, і полегшено зітхнули.

– Гей, хлопча! – звернувся вартівник до іншого велетня, котрий, сидячи в закутку кімнати, так витріщився на мандрівників, що його очиці майже повилазили. – Хутко йди до замку та скажи їх величності от що…

І він переказав усе, що розповіла йому Джил. Затим молодий велетень, іще раз подивившись на гостей, гучно розсміявся та вийшов.

– Агов, жабенятко, – звернувся вартовий до простоквака, – ти чого скис? Ти маєш такий вираз, нібито проковтнув вонючика. Може, зігріємось? Я маю на увазі… – І він витяг звідкись темну пляшку, майже таку саму, як і в Трясогуза, тільки разів у двадцять більшу. – О-хо-хо, – замислився велетень, – келиха я тобі не дам, бо він тебе звалить. Е-хе-хе… ось ця сільничка – те, що потрібно! Саме по тобі буде! Тільки в палаці про це анічичирк! А королівське срібло, здається, не про вас, та в тому не моя вина.

Сільничка була не схожа на наші – вона була вужча, вища, і з неї вийшов гарний келих для простоквака. Велетень налив у нього чогось із пляшки й поставив на підлогу поряд із Трясогузом. Діти очікували, що той відмовиться (із його-то недовірою до велетнів, хоч якими вони не були б добрими), та Трясогуз пробурмотів собі під носа:

– Запізно вже думати про обережність – ми вже тут і двері за нами зачинені.

Він жадібно нюхнув напій, із присвистом потягнувши носом.

– Запах нічого такий, – кивнув він. – Але це ні про що не свідчить. Треба скуштувати.

І він хильнув із сільнички.

– І на смак нічого. Але з одного ковтка усяке може здатися. У всьому потрібна точність, – і він зробив іще ковточок. – М-м-м… – замислено промукав Трясогуз. – А чи воно все таке? – І знов хильнув із посудини. – Буцімто, так… Чи, може, на дні виявиться щось гидке?

І простоквак випив усе до дна. Потім, облизуючи губи, звернувся до дітей.

– Розумієте, ця дегустація – то таке собі випробування. Якщо мене скорчить чи я лусну, або обернуся ящером чи ще кимось – тоді їм довіряти не можна! Вам те одразу стане зрозумілим.

Але велетень, що, звичайно, нічого не почув зі свого зросту, громовито зареготав та промовив:

– Слухай-но, жабеня, бачу, ти реальний чолов'яга! Ви бачили, як він припадав до склянки!

– Я не чолов'яга. Не л-людина… Простоквак, – заперечив Трясогуз, чомусь не зовсім впевненим голосом. – Я не ж-ж-жабеня… Я… Я… простоквак.

Тут двері відчинилися й у приміщення увійшов молодик – він повернувся з палацу.

– Вони повинні негайно прибути до тронної зали.

Діти підвелися, а Трясогуз лишився сидіти біля вогнища, тихо промовляючи:

– Простоквак, простоквак. Вельми поважний простоквак. Вель… ми шановний простоквак. Простоквакний вельмишан…

– Проведи-но їх, хлопче, – наказав вартівник молодому велетню. – А жабеня краще понеси на руках – він хильнув трохи зайвого.

– Зі м-м-мною усе г-г-гаразд, – Трясогуз ледь вимовляв слова. – Я не жабсь, я… я… простоквакний вельмишан.

Не зволікаючи, молодий велетень підхопив його з підлоги однією рукою, а іншою махнув дітям, аби йшли за ним. Велетень вийшов із приміщення і попрямував через двір, а наші мандрівники щосили намагалися не відставати. Треба сказати, зовні вони мали досить жалюгідний вигляд, особливо Трясогуз. Стиснутий поміж долонями велетня, він розмахував руками та пручався, від чого справді скидався на жабу. Та дітям було не до нього: серця їхні закалатали швидше, бо невдовзі вони переступили поріг палацу. Потім вони довго йшли якимось переходами – майже бігцем, аби встигти за велетнем, – і ось нарешті, кліпаючи очима від яскравого світла, побачили, що потрапили у величезну залу, де в каміні гудів вогонь і сяяли безліч світильників, відблисками яких палахкотіла позолота на стінах та стелі. І праворуч, і ліворуч них височіли розкішно вдягнені велетні, так багато, що й не перелічити; напроти з протилежного кінця зали стояли два трони, на яких розташувалися дві гігантські фігури – то були, як здогадалися діти, король із королевою.

От і все, що їм вдалося розгледіти, – кроків за п'ятнадцять від королівського трону молодий велетень зупинився. Джил і Бяклі теж зупинилися та незграбно привіталися (на жаль, в Експериментальній школі робити реверанси дівчаток не вчать). Велетень тим часом опустив на землю Трясогуза, але той відразу ж упав на підлогу і, напівсидячи, із розкиданими на різні боки руками та ногами, був незвичайно схожим на величезного павука.

Розділ 8

Палац Харфанг

– Ну ж бо, Поул, починай, – прошепотів Бяклі.

А у Джил так пересохло в горлі, що, не в змозі вимовити ані слова, вона не вигадала нічого ліпшого, аніж кивнути в бік Юстаса.

Присягаючись про себе, що він їй (а також і Трясогузові) цього ніколи не пробачить, Юстас облизнув сухі губи та вигукнув, звертаючись до короля велетнів:

– З вашого дозволу, ваша величносте, ми передаємо вам вітання від Пані-в-Зеленому! Вона запевняла нас, що ви залюбки матимете нас до свята осені!

Король та королева велетнів перезирнулися, кивнули одне до одного та якось дивно всміхнулися, що зовсім не припало Джил до вподоби. Як на неї, король був набагато привабливішим за королеву – мав гарну кучеряву бороду та прямий орлиний ніс і, як на велетня, він був неабияк вродливим. Королева ж була неймовірно товстою, з подвійним підборіддям та запливлим жиром обличчям, яке вона рясно припорошила пудрою – що й взагалі видається не дуже спокусливим, а тим менше на обличчі вдесятеро більшому за звичайне. Несподівано король висунув язика та облизнувся. Звичний жест, що сполошив Джил, по-перше, своєю раптовістю, а по-друге, тим, що язик у короля був надзвичайно червоний та довгий.

– Ох, які чудові малятка! – не втримала вигуку королева. ("Урешт-решт, може, вона ще й нічого", – подумки вирішила Джил.)

– Не можу не погодитися… Діти й справді просто дивовижні! – кивнув король і додав: – Ми раді вітати вас у нашому домі! Подайте-но мені ваші руки!

Він простяг свою велетенську праву руку – дуже чисту, з численними перснями на пальцях, проте – оце жахіття! – зі страхітливо гострими нігтями, що більше скидалися на пазури. Він був завеликим задля того, аби потиснути руку дитині; натомість йому довелося потиснути їм лікті.

– А це що таке? – поцікавився король, вказуючи на простоквака.

– Вельмишан… – відповів Трясогуз.

– А-а-а!!! – заволала королева, підбираючи спідницю ближче до ніг. – Яке страхіття! Воно живе!

– Він зовсім не страшний, ваша величносте, – поспішив запевнити її Юстас. – Зовсім! Я впевнений, що, варто вам познайомитися поближче, – і він вам безперечно сподобається!

Сподіваюся, ви не поставите хреста на Джил, якщо я скажу, що в цю саму мить вона гірко розридалася. Її можна зрозуміти: її ноги та руки, та вуха, та ніс тільки-но трохи відтанули; талий сніг стікав по її одежі; за цілий день у неї й крихти в роті не було, а від довгої ходьби ноги боліли так, що вона відчувала себе неспроможною навіть стояти. Між тим, своїми сльозами вона скоріш зарадила, аніж нашкодила, бо королева негайно ж промовила:

– Ой-ой, бідолашне дитятко! Які ж ми нечемні, примушуємо наших гостей стояти! Хутчіш, хто-небудь! Проводіть гостей! Напоїть, нагодуйте та приготуйте ванну. Заспокойте маленьке

дівча! Дайте їй льодяників, дайте їй ляльок, дайте їй заспокійливого, дайте все, що їй тільки заманеться: гарячого молочного напою з вином, драже, кексів із кмином, заспівайте їй колискову та потіште іграшками! Не плач, маленька, а то на святі ти будеш ні на що не гідна…

Варто зазначити, що Джил неабияк обурила згадка про іграшки та ляльок; і, хоча льодяники та драже самі по собі були ще зовсім нічого, вона все ж сподівалася, що її нагодують чимось більш суттєвим. Дурні балачки королеви все ж мали неабияку силу: велетенський камергер негайно підхопив простоквака й Бяклі, Люсі опинилася в руках у так само велетенської фрейліни, і всіх їх рознесли по кімнатах.

Кімната Джил розмірами не поступалася невеличкій церквці та мала б досить зловісний вигляд, коли б у каміні весело не палало багаття, а підлогу не застилав товстий темно-червоний килим. І тут із нею почали траплятися справжні дива. Її передали під опіку старої королівської няньки, що була, з точки зору велетнів, маленькою бабцею, яку роки зігнули мало не вдвічі. На погляд звичайної людини ця жінка-велетень була достатньо низькою, аби ходити по звичайних розмірів кімнаті, не чіпляючись головою об стелю. Вона була надзвичайно вправною, хоча Джил була б щаслива, коли б стара припинила клацати язиком та примовляти: "Оце так-так! Ось воно якечки!" та "Ах, ти ж моя качечка!" або "Тепер із нами все гаразд, моя лялечко!" Вона наповнила величезний таз гарячою водою та допомогла Джил у нього залізти. Якщо ви вмієте плавати – а Джил вміла ще й як! – то немає нічого чудовішого за велетенську ванну. Велетенські рушники, хоч вони й були трохи шорсткими та грубими, теж виявилися дівчинці чудовими – їм не було кінця-краю, обертай навколо себе хоч сто разів! А краще навіть не обертати, а просто розстелити перед вогнищем та перекочуватися по них в усі боки. Коли Джил трохи обсохла, її одягли в усе чисте,

свіже та підігріте. Одежі були розкішні, хоча й трохи завеликі, і беззаперечно шиті на людину, а не велетня. "Вочевидь, якщо Пані-в-Зеленому відвідує це місце, вони повинні були звикнути до гостей нашого розміру", – вирішила Джил.

Невдовзі вона переконалася, що мала рацію: у кімнаті поставили стіл та стільці звичайних людських розмірів і внесли такі ж звичайні виделки, ложки та ножі. Яке то було неперевершене відчуття – опинитися нарешті в теплі та чистоті та присісти за стіл. Босоніж вона пройшлася по товстому килиму, по литки втопаючи у м'якому ворсі та даючи розраду своїм натрудженим ніжкам. На вечерю – гадаю, слушно назвати її саме так, хоча було близько п'ятої вечора, – подали заправлений цибулею курячий бульйон, гарячу запечену індичку, парний пудинг, печені каштани та стільки фруктів, що їх було й не з'їсти!

Єдине, що докучало Джил, – то була няня, що тільки й робила, що входила та виходила, і щоразу, коли вона входила, вона тягла з собою якусь чергову велетенську іграшку – величезну ляльку, більшу за саму Джил, дерев'яного коня на колесах (кінь розмірами не поступався слону), барабан, що був більше схожим на старовинний газгольдер, та пухнатого ягня. То були грубо вирізані, недоладні іграшки, яскраво, але якось недолуго розмальовані, й від одного їх вигляду в Джил псувався настрій. Вона раз у раз повторювала няньці, що їй вони не потрібні, але та знай собі торочила:

– Ще чого! Вони тобі знадобляться, тільки-но ти відпочинеш, я у тому геть певна! Хе-хе! А зараз, лялечко моя дорогоцінна, бігом до ліжка!

Як не дивно, але ліжко також виявилося не велетенським, а звичайним, і єдине, що було в ньому незвичного, то балдахін – такі ще можна побачити у старовинних готелях; у цій

величезній кімнаті ліжко здавалося зовсім крихітним, та Джил забралася у нього із превеликим задоволенням.

– Сніг ще йде, няню? – сонно запитала дівчинка.

– Ні, моя качечко, вже задощило натомість, – відповіла старенька. – Дощ змиє той гидкий сніг. Люба моя лялечка зможе завтра вийти погратися надвір. – Із цими словами вона зап'яла Джил ковдру та побажала їй на добраніч.

Гадаю, немає нічого більш неприємного, аніж поцілунок велетня. Джил гадала так само, але заснула міцним сном, щойно її голова торкнулася подушки.

Дощ не припинявся весь вечір та ніч, б'ючись у замкові вікна, та Джил нічого не чула, бо міцно проспала усю вечерю, і було вже далеко за північ, а вона все ще не прокидалася. Настала найглухіша нічна година, коли всі поснули, весь палац затих і лише миші неголосно шаруділи десь по закутках. Саме в цю годину Джил наснився сон. Снилося їй, ніби прокинулася вона в цій самій кімнаті й бачить, що полум'я в каміні майже догоріло й тільки вугілля ледь жевріє у пітьмі… У цьому неясному мерехтінні видко величезну дерев'яну конячку на коліщатках. І раптом ця конячка сама по собі котиться до неї по килиму й зупиняється в головах. Дивиться Джил на неї і бачить, що то вже й зовсім не конячка, а лев – величезний лев, і навіть не іграшковий, а такий собі справжній-справжнісінький, як той самий Лев, якого вона зустріла на краю провалля, там, де скінчається світ. А кімната раптом наповнюється п'янкими солодкими ароматами, але щось тривожить Джил, щось не дає їй спокою, мучить її смутне відчуття чогось, а вона ніяк не може зрозуміти, що саме її крає, і сльози струмками біжать по її обличчю та стікають на подушку. Лев велів їй повторювати знаки, а вона геть про них забула! Її охоплює смертельний жах. А Аслан, широко

роззявивши пащу, бережно бере її в зуби (так обережно, що їй зовсім не боляче й вона відчуває на собі лише його дихання) і несе до вікна, і змушує подивитися назовні. За вікном яскраво світить місяць, і через усе небо, від краю до краю, а може, й через увесь Всесвіт горять величезними літерами два слова: ПІД ЗЕМЛЕЮ. Потім усе блякне та немов розчиняється, і, прокинувшись дуже пізно наступного ранку, вона навіть не згадала, що їй снився такий дивний сон.

Вона вже прокинулася, встигла вмитися та одягтися і, сидячи перед каміном, закінчувала снідати, коли нянька прочинила двері й промовила:

– Ось, моя лялечко, лише подивися-но, хто прийшов погратися із моєю красунею!

До кімнати увійшли Юстас із Трясогузом.

– Гей! Доброго ранку! – привіталася Джил. – Хіба це не смішно – я проспала годин із п'ятнадцять! І почуваюся набагато краще! А ви як?

– Я теж, – кивнув Бяклі, – а от Трясогуз скаржиться, що в нього болить голова. Овва! Подивися лише – у тебе коло вікна є місце для сидіння. Якщо на нього забратися, можна подивитися, що коїться надворі…

Не зволікаючи, усі так і зробили. А Джил, щойно кинувши погляд за вікно, вигукнула: "Який жах!"

За вікном яскраво світило сонце, і від снігу, окрім кількох білих острівців, не лишилося ані сліду – усе позмивало нічним дощем. Унизу під ними чітко, мов на типографічний карті, простягався той самий пагорб із пласкою верхівкою, яким вони

так важко блукали напередодні: звідси, зверху, з вікна палацу, його неможливо було сплутати ані з чим – перед ними лежали руїни стародавнього міста велетнів. Як Джил могла тепер бачити, воно було пласким, бо бруківка здебільшого збереглася, хоча подекуди й зяяли ями. Те, що подорожні помилково прийняли за насипи, перетинаючи пагорб уздовж і впоперек, насправді було залишками стін колись величезних палаців та інших будівель. В одному місці збереглася майже неушкодженою ціла ділянка стіни майже три сотні ліктів заввишки – саме її вони вчора прийняли за скелю. "Фабричні димарі" виявилися гігантськими колонами, точніше, їхніми опорами. Чималі уламки валялися навкруги, немов звалені кам'яні дерева. Кам'яні уступи, які забрали в них стільки сил, коли їм довелося спускатися північним схилом пагорба, і – у тому не доводилося сумніватися – такі ж уступи на південному боці були насправді руїнами велетенських сходів. І на довершення картини через усю бруківку в центрі пагорба тяглися букви, що складалися у два слова: ПІД ЗЕМЛЕЮ…

Троє мандрівників збентежено подивилися одне на одного, і Бяклі, коротенько присвиснувши, озвучив те, що було в усіх на думці: "Ех, і як ми так, прогледіли! Другий та третій знаки проґавили!" А Джил одразу ж пригадався її сон.

– Це все моя провина, – у розпачі промовила вона. – Я… я припинила повторювати знаки кожну ніч. Якби я думала про них більше, то одразу ж здогадалася б, що це – те саме місто, і ніякий сніг би мені не завадив!

– Моя провина ще важча, – похитав головою простоквак. – Я побачив… і майже здогадався. Мені чомусь здалося, що те місце неабияк нагадувало зруйноване місто.

– Ти єдиний, кому нема в чому себе звинувачувати, – заперечив Бяклі. – Ти ж намагався вмовити нас зупинитися.

– Виходить, погано намагався, – похмуро зауважив простоквак. – Мені завжди не вистачає наполегливості. Я ж міг просто схопити вас за руки та втримати. Міг – а не зробив…

– Правда в тому, – неголосно почав Бяклі, – що ми настільки захопилися спробами знайти палац, що нас ніщо більше не турбувало. Принаймні мене так точно. Із тієї миті, як ми зустріли на мосту пані з мовчазним лицарем, ми тільки про палац і думаємо і майже зовсім забули про принца Риліана.

– Не здивуюся, якщо саме цього вона й домагалася, – насупився Трясогуз.

– Я ось чого ніяк не збагну, – звернулася Джил до супутників, – як ми могли не побачити напис? Може, він з'явився лише минулої ночі? Чи міг він – я маю на увазі Аслана – зробити цей напис вночі? Мені бачився такий дивний сон… – І вона переповіла про все, що їй наснилося.

– О-о-о, який же я бовдур! – у розпачі вигукнув Бяклі. – Ми його бачили, бачили! Ми ж заблукали в тому написі! Зісковзнули в літеру "Е" слідом за Джил, що туди провалилася. Ось дивись: ти впала он там, де нижня рисочка веде на північ; ми пішли нею в тому напрямі, повернули праворуч, дійшли до перехрестя, звідки відходив ще один поворот правіше – то середня рисочка, але вирішили йти прямо, бачиш? Потім знов звернули, цього разу праворуч, і йшли, йшли, доки не вперлися в стіну, після чого повернули назад. Оце так дурні! – він із люттю вдарив по сидінню ногою і продовжував: – Ні, Поул! Я знаю, що в тебе було на думці, бо я й сам думав так само: ти думала, що гарно було б, якби Аслан залишив знаки на руїнах уже після того, як ми пройшли повз них. Якби то було так – провина була б його, а не наша. Зручно вийшло б, чи не так? Ач, ні! Винуваті ми самі! Він лишив нам чотири знаки, трьома з яких ми вже знехтували!

– Ти маєш на увазі, я знехтувала, – покірно додала Джил. – Твоя правда. Я все псую від самого початку, з тієї миті, як ти привів мене сюди. Та все ж, як би мені не було гірко і прикро, треба думати, що ж робити далі. Що він хотів цим сказати? Що означає: "під землею"? У цьому ж нема ніякого сенсу!

– А як на мене, то є, – заперечив Трясогуз. – Це означає, що ми повинні шукати принца під зруйнованим містом.

– Але як? – не второпала Джил.

– У тому й заковика, – задумливо промовив простоквак, потираючи свої великі жаб'ячі долоні. – І як нам те зробити? Звичайно, якщо б ми зосередилися подумки на завданні, коли брели зруйнованим містом, що-небудь, але придумалось би – знайшлися б якісь дверцята або печерка, або який-небудь хід, чи випадковий перехожий підказав би нівроку, що нам робити, а може, і сам Аслан – хтозна, чом би й ні зрештою… Вказівки Аслана жодного разу нікого не підводили. Але ось як прослідувати ними тепер – ото вже слушне питання.

– Гадаю, нам треба просто повернутися назад, – запропонувала Джил.

– Просто, чи не так? – скептично перепитав Трясогуз. – Можемо для початку спробувати відчинити он ті двері, щоб подивитися, як саме це просто.

Усі подивилися на двері й хутко зметикували, що жоден із них не зможе дотягтися до ручки, а коли навіть і зміг би, то нізащо не спромігся б її повернути.

– Гадаєте, нас не випустять, якщо ми попрохаємо? – спитала Джил.

Ніхто не відповів, але всі подумали: "А що як ні?"

Думка ця неприємно їх вразила. Трясогуз був рішуче налаштований проти того, аби відкриватися велетням і прямо звертатися до них із проханням, а діти дали йому слово нічого тим не виказувати і, звичайно, порушити його не могли. Однак усі троє були чомусь упевнені, що втекти із палацу вночі їм ніяк не вдасться: якщо вони розбредуться по спальнях і опиняться за замкненими дверима, до ранку їм звідти не вибратися. Звичайно, можна попрохати, аби дверей не зачиняли, але тоді велетні могли запідозрити недобре.

– Наша єдина надія, – сказав Бяклі, – спробувати вислизнути по обіді. Хіба ж вдень немає такої години, коли більшість велетнів сплять? Якщо ми зможемо вислизнути до кухні, можливо, вийдемо через чорний хід.

– Не сказав би, що то чудова думка, – мляво зауважив простоквак, – та вибору в нас немає…

До речі, якщо розібратися, то план Бяклі був не таким уже й кепським. Справді, якщо хочеш непомітно вибратися із будинку, краще робити це вдень, а не вночі. Двері й вікна в цю годину частіше за все лишають незамкненими, а, крім того, якщо тебе застануть на гарячому, завжди можна вдати, ніби ти просто вийшов прогулятися (у чому буде дуже важко переконати як велетнів, так і будь-кого з дорослих, якщо вони спіймають вас у ту саму мить, коли ви вилазите крізь вікно у спальні о першій годині ночі).

– Тоді ми повинні змусити їх відкликати стражу, – додав Бяклі. – Треба вдати, ніби нам тут дуже подобається і ми залюбки залишимося до свята осені.

– Яке відбудеться завтра ввечері, – підхопив Трясогуз. – Я чув, як про нього згадував один із велетнів…

– Ну, що ж… – підсумувала Джил. – Ми маємо вдати, ніби із нетерпінням чекаємо свята, і без кінця розпитувати їх про те свято. Вони й так мають нас за дітлахів, тож це нам неабияк на руку.

– Веселитися… – глибоко зітхнув Трясогуз. – Ось що ми повинні робити. Веселитися. Бути безтурботними, мов нам море по коліно. Я вже помітив, що у вас, молоді, ой як не завжди буває радісний вигляд. Вам слід пильно придивлятися до мене й робити так, як роблю я. Я буду веселитися, ось так! – тут він скорчив міну, як у мертвяка. – І пустувати, ось так! – додав він і зобразив понуре па. – У вас усе вийде, тільки пильнуйте за тим, що і як я роблю. Бачте, вони вже вважають мене веселуном. Знаю, знаю, ви вважаєте, що вчора я був трохи…теє… напідпитку, але можу вас запевнити, що то все (або майже все) було чистим комедіантством. Мені чомусь здалося, що певна частка облуди нам не завадить…

Згадуючи вже потім свої пригоди, діти ще довго не могли прийти до єдиної думки щодо того, наскільки його слова відповідали дійсності. Але, слухаючи його тепер, вони ані краплі не сумнівалися, що він сам вірить у те, що говорить.

– Ну, гаразд. Веселитися – так веселитися! – вигукнув Бяклі. – Та перш за все потрібно, аби хтось таки відчинив ці двері. І, доки ми будемо пустувати та розважатися, треба якомога більше дізнатися про цей палац.

На щастя, в ту саму мить двері прочинилися і до кімнати метушливо ввалилася нянька.

– Ах ви ж мої лялечки! А чи не хочете ви піти й подивитися, як король, а з ним і увесь його почт, збираються на полювання? То таке дивовижне видовище, вам обов'язково сподобається!

Повторювати вдруге їй не довелося – не гаючи часу, друзі прошмигнули повз неї та першими-ліпшими сходами спустилися вниз, де сурмили мисливські ріжки й чувся собачий гавкіт. За кілька хвилин вони опинилися у внутрішньому дворі. Велетні вже всі зібралися. Треба зауважити, що полюють вони пішки, бо в цій частини світу не водяться велетенські коні, тому їхній виїзд – чи, краще, вихід? – дещо схожий на полювання на зайців. Коли Джил зрозуміла, що коней не буде, вона спершу гірко розчарувалася, бо була певна, що величезна тучна королева нізащо не побіжить із собаками пішки, а скоріше стирчатиме цілий день у палаці, що не входило у плани мандрівників. Та невдовзі вона побачила, як королеву посадили у щось на зразок паланкіна, який несли на плечах шестеро молодих велетнів. Дурна товстуха одяглася в усе зелене, а на боці в неї висів мисливський ріг.

На дворі зібралося велетнів із двадцять, а може, й тридцять, із королем включно. Усі в доброму гуморі в очікуванні полювання базікали та реготали так, що можна було й оглухнути. А внизу, приблизно нарівні з Джил, снували туди-сюди собаки: вони махали хвостами, гавкали, трясли головами так, що слина розліталася в усі боки, повискували й тикалися мордами в руки дітей. Трясогуз саме взявся напускати на себе веселий і грайливий вигляд (якби велетні надумали придивитися, то такою міною він точно б усе зіпсував), коли Джил, старанно зобразивши свою найчарівнішу та найнепереборнішу, по-дитячому щиру усмішку, підбігла до паланкіну королеви і, закинувши голову, щосили прокричала:

– Ваша величносте, ви ж нікуди не збираєтеся, правда? Ви повернетеся?

– Авжеж, моя люба, – відповіла королева. – До вечора обов'язково повернуся.

– Як чудово! – мало не заплескала в долоні Джил. – А ми ж підемо завтра на свято, правда? Так уже кортить на ньому побувати! У вас тут так гарно. Можна ми оглянемо палац, доки ви будете на полюванні? Будь ла-а-асочка!

І королева погодилася, хоча слів її було не розібрати – вони потонули в гучному реготі її почту.

Розділ 9

Важлива новина

Потім усі визнали, що Джил того дня була просто молодчина. Ледве король і супровід його особи відбули на полювання, вона заходилася оглядати замок і ну чіплятися до всіх із запитаннями, та все це робила так простодушно і по-дитячому, що нікому і в голову не прийшло запідозрити, що вона прикидається. І хоча язичок її працював без зупинки, навряд чи можна було сказати, що вона говорила – ні, вона не говорила, а молола нісенітниці, точила теревені, клепала язиком і по-дурному хихотіла та підхихикувала. І всім говорила милощі: і пажам, і камердинерам, і покоївкам, і фрейлінам, і старим велетням-придворним, чиї мисливські втіхи відійшли в минуле. Вона покірно дозволяла себе цілувати й цьомкати, гладити величезними лапищами чималій кількості велеток, багато з яких, здавалося, жаліли її і називали "сердешною крихіткою", втім, не пояснюючи чому. Особливо подружила вона з кухарем і випитала надзвичайно важливу річ: виявляється, з посудомийні йде чорний хід, через який можна вийти із замку, минаючи внутрішній двір і величезну палацову браму з будою сторожі. На кухні вона вдавала із себе

скупердягу й з'їла геть усе, що кухар і посудомийки з такою насолодою нашкребли для неї. А ось нагорі у фрейлін вона допитувалася, у яке вбрання на завтрашнє свято її вдягнуть, як довго їй дозволять сидіти за столом і чи буде вона танцювати з дуже, ну просто дуже маленьким велетенчиком. Після чого (коли вона опісля згадувала, її всю просто обсипало жаром) вона схиляла голівку на плічко в тій пришелепкуватій манері, яка так подобається і дорослим, і велетням, стріпувала кучериками, нетерпляче потирала ручки й вигукувала: "Ах, як шкода, що ще не настав завтрашній вечір, правда? Як по-вашому, це буде незабаром?" І все велетки говорили, що вона просто чудо, а не дитина, а деякі з них підносили до очей неймовірних розмірів носовички, наче не в силах були утриматися від сліз.

– У цьому віці вони такі славні лялі, – сказала одна велетка інший. – Як подумаєш, навіть шкода стає…

Бяклі та Трясогуз теж старалися щосили, та в дівчаток такі хитрощі виходять куди краще, ніж у хлопчиків. Та навіть у хлопчаків це виходить краще, ніж у простокваків. А за обідом сталося таке, від чого всім трьом якнайшвидше захотілося дременути з цього замку. Обідали вони у великій залі за окремим маленьким столиком біля каміна. А в двадцяти кроках від них за величезним столом бенкетували шестеро старезних велетнів і велеток похилого віку. Вони так гомоніли, і голоси їхні долинали з такої височини, що діти незабаром звикли до цього й уже не помічали, як не помічаєте і ви гудки машин та дзвін трамваїв за вікном. Їли діти холодну відварну оленину – страву, яку Джил раніше ніколи не куштувала, і вона їй припала до смаку. Аж раптом до них обернувся Трясогуз і обличчя його настільки зблідло, що цю блідість можна було розгледіти навіть крізь болотний від природи колір його обличчя. Він прошепотів:

– Не їжте більше ні шматочка.

– А що трапилося? – запитали тихо діти.

– Хіба ви не чули, про що щойно говорили велетні? Один сказав: "Яке ніжне м'ясо у цього оленя!" А інший зауважив: "Виходить, він був брехуном, цей олень". "Чому?" – здивувався перший. "А тому, – відповів йому другий, – що, кажуть, як його зловили, він просився: "Не вбивайте мене! Я не смачний. Я дуже твердий"".

Якусь хвилину у Джил в голові ніяк не вкладався весь страшний зміст цих слів, та коли очі в Бяклі від жаху округлилися і він видушив: "Виходить, ми їмо розумного оленя!" – до неї нарешті дійшло.

Звичайно, слова ці подіяли на них по-різному. Оскільки Джил у цьому світі була вперше, то їй просто стало шкода бідного оленя, і вона про велетнів, які вбили його, подумала, що вони все-таки безсердечні. Бяклі ж бував у цьому світі колись і дружив принаймні з одним таким звіром, тому, почувши про це, він жахнувся, як жахнулися б і ви, почувши про вбивство. А ось Трясогузу (як всякий простоквак, він народився в Нарнії) стало гидко – його знудило, як знудило б і вас, дізнайся ви, що їсте чоловічину.

– Ми накликали на себе гнів Аслана, – сказав він. – Ось що буває, якщо не дотримуєшся заповітних знаків. Напевно, тепер над нами тяжіє прокляття. Ах, якщо б можна було взяти і встромити собі в серце цього ножа!

І поступово навіть Джил уже дивилася на події очима простоквака. Як би там не було, а до їжі ніхто з них більше не торкнувся. А тільки-но їм здалося, що небезпеки немає, вони

навшпиньки вийшли із зали. А час наближався до тієї години, коли вони надумали втікати, от вони дедалі більше й більше непокоїлися – тинялися коридорами й чекали, поки все стихне. А велетні пообіді ще довго сиділи за столом, і один лисий велетень розповідав якусь історію. А коли все це закінчилося, наші мандрівники кинулися в кухню. Але там досі було багато велетнів, принаймні в посудомийні, де вони мили посуд і прибирали. Справжньою мукою було чекати, допоки велетні-кухарчата закінчать порядкувати і, по черзі витерши руки, підуть собі геть. Нарешті в приміщенні залишилася лише одна стара велетка. Вона все товклася, все поралася, щось терла, щось шкребла… і врешті-решт наші мандрівники з жахом зрозуміли, що вона нікуди і не збирається йти.

– Ну, милі, – звернулася вона до них. – Ось начебто і все. А чи не попити нам чаю? Поставимо чайник, вода скоро закипить, і ми з вами поп'ємо справжнього чаю по-велетеньськи. А я поки… кхе-кхе… перепочину. Ви ж будьте слухняні дітки, сходіть у посудомийню й перевірте, чи відчинені задні двері.

– Еге ж, відчинені, – повідомив їй Бяклі.

– От і добре. Я завжди залишаю їх відчиненими. Для кицьки.

З цими словами вона всілася на стілець і суто по-велетськи закинула ноги на інший.

– А здрімну-но я, мабуть, – солодко позіхнула велетка. – Тільки б ці кляті мисливці не заявилися занадто рано.

Коли вони почули слово "здрімну", то настрій у них різко поліпшився, але, коли вона згадала слова "мисливці" і "заявилися", він знову впав.

– А коли вони зазвичай повертаються? – запитала Джил.

– Хто його знає, завжди по-різному, – знизала плечима велетка. – Ну, от що, мої милі, ідіть собі і… щоб тихо, як мишки…

Вони відійшли в дальній кут кухні й готові були прошмигнути в посудомийню, та велетка сіла, розплющила очі й давай відганяти муху.

– Не треба поспішати, поки вона не закуняє велетенським сном, – прошепотів Бяклі. – Інакше можна все зіпсувати.

Тому вони скупчилися, притулившись одне до одного, у кутку кухні, вичікуючи і спостерігаючи. Від думки, що мисливці можуть повернутися будь-якої миті, ставало моторошно. А ця велетка була якась неспокійна – може, що наснилося. Щоразу, коли їм здавалося, що вона нарешті заснула, велетка починала підозріло вовтузитися.

"Це нестерпно", – подумала Джил і, щоб відволіктися, стала оглядатися на різні боки. Прямо перед нею стояв чистий широкий стіл. На ньому були два глибоких дека для пирогів, а поряд із ними лежала розгорнута книжка. Звичайно ж, це були велетенські дека, і Джил подумала, що вона прекрасно могла б лягти в один із них. І вона вилізла на лавку біля стола, аби зазирнути в книжку, і прочитала таке: "…ФАЗАН: Існує багато різних способів приготування цієї дичини, що має чудовий смак…"

"А-а-а, це книга про смачну і здорову їжу", – подумала Джил без особливої цікавості й озирнулася на велетку. Очі в тієї були заплющені, та не було схоже, що вона міцно спить. Тоді Джил знову взялася за книжку. Поради в книзі розміщувалися за абеткою, і вже на наступному рецепті її серце похолонуло.

Цей рецепт був такий: "...ЧОЛОВІЧИНА: З давніх часів ці смачні дрібні двоногі вважаються вишуканими делікатесом для справжніх гурманів. Їх традиційно готують на свято осені й подають між рибою та м'ясом. Готується ж вона так..."

Читати далі було несила. Вона обернулася. Велетка досі не спала – її мучив напад кашлю. Джил підштовхнула ліктем Бяклі та Трясогуза й кивнула на фоліант. Вони теж видерлися на лаву й схилилися над величезними сторінками. Бяклі ще читав про те, як готують чоловічину, коли Трясогуз кивнув на сусідній рецепт. Там було написано таке: "ФІЛЕ ІЗ ПРОСТОКВАКА БОЛОТНОГО: Окремі фахівці не рекомендують велетням вживати в їжу простокваків, бо вони напів'їстівні та малопоживні, костисті й тхнуть тванню. Присмак твані, однак, можна усунути. Для цього..."

У цьому місці Джил підштовхнула ногою простоквака й Бяклі, і всі дружно озирнулися на велетку. Рот у тої розтулився, а з носа долинув звук, який видався їм солодше всякої музики: велетка захропіла. Тепер головним було навшпиньки пройти на посудомийню, та так, щоб не зірватися на біг, і, затамувавши дух (бо в посудомийні велетнів стоїть жахливий сморід), вибратися на вулицю під похмуре небо зимового дня. І ось нарешті вони опинилися біля звивистої стежки, яка круто вела униз. І – на щастя – із потрібного боку від замку, тому що вдалині виднілися руїни міста Ґрандес Руїнос. А вже за кілька хвилин наші втікачі крокували битою дорогою, що тягнулася від фортечних воріт униз. Дітей і простоквака добре було

видно з усіх вікон на цьому боці замку. І коли б цих вікон було одне чи два, ну, у найгіршому разі, п'ять, – тоді можна ще сподіватися, що в ці вікна ніхто не вигляне. Та цих вікон виявилося швидше п'ятдесят, ніж п'ять. До того ж втікачі побачили, що вздовж дороги, якою вони йдуть, як і взагалі скрізь між замком та руїнами міста, ніде сховатися не те що їм, а навіть миршавій лисиці: скрізь з-під снігу стирчала лише суха торішня трава та брукове каміння. Більше того, на дітях тепер була одежа, яку напередодні їм дали велетні (Трясогузу нічого не підійшло, і він залишився у своєму). Джил одягнули в сукенку яскраво-зеленого кольору (про такий колір ще кажуть "отруйно-зелений"), задовгу на неї, а зверху начепили червону пелеринку, оторочену білим хутром. А Бяклі вбрали в червоні панчішки, синій каптанчик, такий самий синій плащик і в капелюх із пір'ям і оперезали мечиком із золотим держаком.

– Гарні у вас шати! Любо-дорого подивитися, – уїдливо шпигнув їх Трясогуз. – А точніш, барвисті. Так на снігу кидаються в очі, що навіть найгірший у світі лучник не схибив би в жодного з вас. До речі, про лучників. Ми з вами ще наплачемося, що не прихопили луки. І ці шати ваші, напевно, зовсім не гріють, – змінив він прикрість на співчуття.

– Угу, я вже замерзла, – поскаржилася Джил. Якихось кілька хвилин тому, коли вони були на кухні, їй здавалося, що варто їм тільки вибратися із замку, і все – вони втекли. Але тепер вона збагнула, що найнебезпечніше ще попереду…

– Спокійно! Спокійно! Не озиратися! – попередив Трясогуз. – І надто швидко йти теж не можна. Ні в якому разі! Тим більше не можна бігти. Усе має видаватися так, ніби ми на прогулянці. Тоді, якщо хто нас і побачить, не зверне уваги. А почнемо метушитися – відразу про все здогадаються. І нам кінець, пиши пропало…

Руїни міста виявилися далі, ніж спочатку здалося Джил. Та крок за кроком місто наближалось. Раптово долинув скажений рев. У Бяклі й Трясогуза аж мороз поза шкіру пробіг. А Джил, якій цей звук не був знайомий, запитала:

– Що це?

– Ріг. Це мисливці, – прошепотів Бяклі.

– Але однаково бігти не можна, – нагадав Трясогуз. – Не можна, поки я не скажу.

Цього разу Джил волею-неволею озирнулася. Там, за якусь тисячу людських кроків від них – ззаду та зліва – були мисливці. Та наші втікачі стрималися та на біг не перейшли. Зненацька загриміли голоси велетнів, почувся велетенський гомін, гикання й улюлюкання.

– Нас помітили! Біжимо! – скомандував простоквак. Джил підібрала свої довгі спідниці (а треба сказати, що бігати в таких – просто морока) і припустила чимдуж, та так, що тільки п'яти заблищали. Так, поза всяким сумнівом, їм загрожувала смертельна небезпека. Ось ззаду почувся гавкіт псиної зграї. Ось загуркотів голос короля:

– За ними! У погоню! Інакше завтра пиріг буде без начинки!

Плутаючись у сукні, Джил бігла остання. Вона спотикалася об каміння, волосся лізло їй до рота, серце шалено калатало, і від бігу закололо в боці. А собаки підбігали щораз ближче й ближче. Тепер їй довелося бігти вгору кам'янистим схилом, який тягнувся до нижньої сходинки гігантських сходів. Що ж їм робити, коли вони добіжать туди? Куди їм взагалі подітися, коли вони опиняться нагорі? Та про це вона поки не

замислювалася. Вона просто мчала, мов зацькований звір, і доти, доки за нею гналися собаки, вона має бігти, бігти, поки не звалиться з ніг… Першим до нижньої сходини добіг Трясогуз. Тут він зупинився, мигцем озирнувся і шмигнув у нірку – а може, і не нірку – під цією самою сходинкою. Тільки блиснули його п'яти на довгих ніжках, тонких, як у павучка. Бяклі без зайвих роздумів пірнув слідом. І лише за хвилину прибігла захекана Джил. Від утоми вона ледве трималася на ногах. Проте залізати в цю нірку не поспішала – було щось відразливе в цій дірі, навіть не дірі, а щілині між камінням і землею, ліктів два завширшки і навряд чи більше за лікоть заввишки. Треба було кинутися на землю долілиць і забиратися поповзом. Але хіба те зробиш миттю? Тому Джил не сумнівалася, що, перш ніж вона туди залізе, собачі зуби вчепляться їй у литку.

– Швидко! Подавай каміння! Закладай дірку! – пролунав поряд із нею в темряві голос простоквака. Усередині було темно, аж чорно. Тільки крізь отвір, через який вона влізла, сочилося тьмяно-сіре світло. Тим часом Бяклі й Трясогуз трудилися щосили. Джил бачила, як миготять рученята Бяклі й великі жаб'ячі лапки простоквака відчайдушно зашпаровують щілину камінням. Потім вона збагнула, що від цього залежить їхнє життя, і сама навпомацки стала відшукувати й подавати великі камені. І до того, як хорти із гавкітом, скавучанням і скигленням з'юрмилися біля входу в печеру, його вже було надійно закладено. Тепер, звичайно, всередину не потрапляв жоден промінчик світла.

– Швидше вперед! – пролунав голос простоквака.

– Нам усім треба взятися за руки, – запропонувала Джил.

– Слушна думка! – погодився Бяклі.

Але знайти в темряві руки одне одного виявилося справою не такою вже й простою. Хорти ж тепер винюхували їх десь в іншому місці.

– Треба спробувати стати на повний зріст, – запропонував Бяклі.

Вони спробували, і їм це вдалося. Потім Трясогуз простяг руку Бяклі, а Бяклі – Джил (яка сильно жалкувала, що не опинилася посередині), і вони побрели в темряві, намацуючи ногами дорогу. Вони часто налітали одне на одного чи спотикалися об каміння. Потім Трясогуз натрапив на кам'яну стіну, і їм довелося повернути трохи праворуч. А далі вони так петляли, так багато було там різних кутів і закутків, що Джил зовсім заплуталася. Тут долинув голос Трясогуза:

– Та-а-ак, кепські наші справи. Але як не одне лихо насідає, обирають менше… Так от, чи не краще нам повернутися назад, якщо, звісно, зможемо, і стати ласощами для велетнів на їхньому святі, ніж блукати навпомацки в надрах цієї гори, де, можу закластися, є і дракони, і прірви, і рудні гази, і підземні води, і… ой, кидай мою руку! Рятуйтеся! А-а-а…

Далі все відбувалося просто блискавично. Пролунав дикий крик, почулося, як шурхоче, обсипаючись, земля, як перестукуються камінчики, і Джил відчула, що її кудись понесло. Так от, сковзає вона й котиться вниз, сковзає і сковзає, і не може зупинитися. І з кожною миттю скочується схилом дедалі швидше й швидше, а схил цей стає щораз крутішим і крутішим. І він не положистий і твердий, коли відчуваєш під ногами надійну опору, а якийсь сипуче-хиткий осип із камінчиків, грудок землі і всякого сміття, що навіть якщо і станеш на ноги, то дарма. Тому що, куди на цьому схилі не постав ногу, земля повзе і тягне все далі вниз. До того ж Джил швидше лежала, ніж стояла. І що далі вони неслися вниз,

то більше землі і каменів вони захоплювали, то стрімкіше мчала ця лавина (і вони разом із нею) у гуркоті й шумі, серед бруду й пилу. А судячи з того, як гойкали і лаялися Бяклі і Трясогуз, Джил здогадалася, що багато каменів, які вона відштовхувала, потрапляли в її друзів, і тим діставалося не на жарт. Так от, несеться вона з шаленою швидкістю і не сумнівається, що розіб'ється вщент… Однак нічого такого не сталося. Хоча й не обійшлося без подряпин, гуль, синяків та роз'юшеного носа. А навколо неї навалило таку купу землі й камінців (навіть зверху трохи присипало), що вибратися самотужки вона не могла. А темрява така – хоч око виколи. І нема значення – розплючені твої очі чи заплющені. А до всього – ще й мертва тиша… Нічого страшнішого Джил і пригадати не могла. А раптом вона залишилася сама-одна? А що, коли інші… Поруч почулася якась метушня. Потім усі троє кволими голосами повідомили одне одному, що, здається, всі живі й усі руки-ноги цілі.

– Нам тепер ніколи не вибратися, – поскаржився голос Бяклі.

– А ви помітили, як тут тепло? – це підмітив голос Трясогуза. – Отже, ми дуже-дуже глибоко. – На це ніхто нічого не сказав. Тільки Трясогуз, помовчавши, додав: – Моє кресало загубилося…

І всі знову надовго замовкли. А потім Джил поскаржилася:

– Страх як хочеться пити!

І ніхто не міг сказати, що ж робити далі. Робити було відверто нічого. Ви, напевно, подумаєте, що вони відчували себе жахливо, та вони так потомилися, що не відчували анічогісінько. Лише через довгий час після того, зовсім раптово

(так і хочеться сказати "як грім серед ясного неба" – але ж неба-то тут не було) пролунав якийсь незвичайний голос. І стало зрозуміло, що це зовсім не той єдиний на всьому білому світі голос, який вони хотіли б почути. На жаль! То був зовсім не голос Аслана. То був глухий, утробний, я б навіть сказав, замогильний голос, якщо такий взагалі буває у живої істоти.

– Що, жителі наземного-ого-ого світ-у-у-у, привело вас сюди-и-и? – пророкотав він.

Розділ 10

У Темному королівстві

– Ой, хто це? – хором вигукнули всі троє.

– Я-а-а, доглядач кордонів Підляндії, і зі мною сотня збройних землюків, – була відповідь. – Ану, негайно зізнавайтеся, хто ви такі та навіщо прибули до Темного королівства?

– Ми не прибули сюди, ми провалилися, зовсім випадково, – чесно зізнався Трясогуз.

– Багато хто провалюється, мало хто повертається, – пророк той самий мерзенний голос. – А тепер готуйтеся постати перед її величністю королевою Підляндії.

– А що їй завгодно? – обережно поцікавився Бяклі.

– Про те не відаю. Та волю королеви не обговорюють – їй коряться, – продовжував погрозливий голос.

І поки він вимовляв ці слова, чи щось хлопнуло, чи клацнуло, – і в печері з'явилося холодне, сірувато-блакитне бліде світло. І тієї ж миті всі надії, що замогильний голос належить пустомелі-пустобреху, що залякував для остраху сотнею якихось збройних землюків, розтанули, мов дим. Джил протерла очі. Прямо перед нею стояла густа юрба, досить-таки різномаста і різнокаліберна. Були тут і малюсінькі тролі, карлики такі малі, ледве від землі відросли, і велетні, здоровані вище від усякого людського зросту. Ось тільки різноликим цей натовп назвати було, ну, ніяк не можна, тому що у всіх були однаково бліді, без кровинки, землисті обличчя. І всі вони стояли, завмерши, як статуї. І всі тримали в руках списи. У всьому ж іншому вони були зовсім різні. Одні були хвостаті, а інші, навпаки, хвостами похвастатися не могли; в одних були довжелезні бороди, а в інших, навпаки, обличчя були гладкі та круглі, як гарбузи. Тепер про носи: в одних вони були довгі та гострі, зате в інших – носи не носи, шланги не шланги, хоботи не хоботи, а так – незрозуміло що! А ще були й такі обличчя, що й носа не було, а замість носа – просто якась ґуля. Траплялися навіть із рогом на лобі. Але при цьому вони були чимось дуже і дуже схожі: всі на один штиб – якісь безрадісні й сумні-пресумні, сумніше не буває. І до того вони були понурі, що Джил, ледь глянувши на них, навіть злякатися забула. А навпаки – від жалю мало не розплакалася, і їй захотілося їх втішити, сказати щось на кшталт: "Вище хоботи, хлопці!" і "Тримайте хвіст морквиною!"

– Отакої! – сказав Трясогуз, потираючи руки. – Ти тільки подивися – до чого серйозні хлопці! Якщо вже вони мене не напоумлять, виходить, я невиправний. Ні, усе так – все це мені тільки на користь. Ой, а он той, з вусами, як у моржа, – сміхота та й годі! А он той…

– Ану, вставайте! – наказав ватажок землюків.

Робити було нічого, і наші мандрівники підвелися і взялися за руки. У такі хвилини завжди хочеться відчути руку друга. Землюки ж оточили їх з усіх боків і стояли, переступаючи з ноги на ногу, а точніше, з лапки на лапку; лапи в них були великі й м'які, в кого з десятьма пальцями, в кого з дванадцятьма, а в кого й того більше.

– Кроком руш! – скомандував доглядач, і вони пішли.

На чолі процесії простував найвищий троль. Він ніс довгу жердину з величезною кулею на кінці. З кулі лилося холодне мерхле світло. У цьому безрадісному світлі наші герої розгледіли, що опинилися у справжнісінькій печері. Її нерівне склепіння набувало найнеймовірніших обрисів, утворюючи тисячі вигадливих фігур, а кам'яна підлога йшла дедалі глибше і глибше. Джил мало не зомліла: вона боялась темряви, а підземель і поготів. Вони йшли і йшли, а печера ставала щораз нижчою й нижчою, поки нарешті троль зі світильником не став убік, а інші тролі (крім найменших), нахилившись, пірнули по черзі в невелику чорну шпарину – і тут Джил стало зовсім не під силу.

– Я не полізу туди! Ні, не можу! Ні за що! – впиралася вона.

Землюки на це нічого не сказали, а лише опустили списи й направили їх на неї.

– Спокійно, Поул, – закликав її Трясогуз. – Великі тролі навряд чи полізли б у цю щілину. Отже, далі вона ширша. І потім, знаєш, чим хороші підземелля? Тут не страшний дощ.

– Та зрозумій ти, я просто не можу! – скаржилася Джил, глитаючи сльози.

– А як мені було там, на краю прірви, пам'ятаєш, Поул? – нагадав Бяклі. – Іди вперед, Трясогузе! Джил за тобою, а я піду останнім.

– Гаразд, – погодився простоквак і опустився на всі чотири. – Поул, чіпляйся за мої п'яти, а ти, Бяклі, за її. І тоді нам усім буде легше.

– Легше?! – здійнялася Джил, але все ж присіла навпочіпки й поповзла, допомагаючи собі ліктями.

Місце було і справді кошмарне. Повзти доводилося на животі, й важко сказати, як довго це тривало… може, хвилин п'ять, а може, й тридцять п'ять. А ще тут було дуже спекотно і парко. Джил задихалася. Аж ось нарешті вдалині з'явилося сіре світло, і хід розсунувся вгору і вшир. І незабаром змоклі, брудні, змучені, вони опинилися в печері, та такій величезній, що спершу навіть не зрозуміли, що це печера. Її наповнювало якесь сіре сяйво й незвичайний світильник землюків більше не був потрібен. Від цього сяйва хилило на сон. Під ногами слалося щось м'яке, схоже на мох. А ще тут росли якісь рослини, а може, то були й не рослини – важко сказати. Але їх було багато. І були вони високі та гіллясті, немов дерева, але пухкі і в'ялі, як гриби. І на ліс це не було схоже, бо ці дерева – не дерева, не знаю, як їх і назвати, росли рідко, як у парку. І світло (зеленувато-сіре) йшло, напевно, від них та від моху, але було воно слабким і не сягало склепіння печери.

Тепер бранців вели тихим, якимось сонним залом. Тут панувала атмосфера щемливого смутку, але не безрадісного та безнадійного, а тихого та світлого, неначе сумна музика.

Дорогою вони побачили безліч незнайомих звірів. Ті лежали нерухомо, і Джил не могла зрозуміти, чи то вони сплять, чи то

неживі. Були вони, головним чином, драконоподібні та кажаноподібні – навіть Трясогуз бачив таких уперше.

– А вони що, тут і водяться? – звернувся Бяклі до доглядача. Той, здавалося, дуже здивувався, що з ним заговорили, але відповів:

– Ні, всі ці звірі з Білого світу. А до нас, у Темне королівство, вони потрапили через печери та тріщини. Багато хто сюди спускається, та мало хто повертається під сонце. Кажуть, коли настане кінець світу, вони прокинуться.

І його рот замкнувся, як скринька, і в печері настала цілковита тиша і безгомінь. Босі ноги тролів ступали глибоким мохом цілком безшумно. Не було чутно нічого: ні дзюрчання води, ні шуму вітерцю, ні співу птахів, ні навіть дихання цих незвичайних істот.

За кілька годин ходу вони опинилися біля кам'яного муру і через невисокий хід у ньому пройшли в іншу печеру. На щастя, цей хід був не такий вузький, як попередній, і Джил навіть не довелося нахилятися. Нова печера була менша – довга і вузька, вона нагадувала галерею собору. У ній, витягнувшись майже у всю її довжину, спав якийсь величезний чоловік. Він був набагато більший будь-якого з велетнів, та зовнішністю своєю не був схожий на велетня – риси обличчя його були красиві та шляхетні, а під білосніжною бородою до пояса тихо здіймалися й опускалася могутні груди. На нього падало, причому ніхто не знав звідки, чисте і сріблясте світло.

– Хто це? – запитав Трясогуз.

Досі всі так довго мовчали, ні пари з вуст, що Джил навіть здивувалася, звідки у нього стало духу.

– Це старий дідусь Час. Колись він був королем у Білому світі, – сказав доглядач. – А тепер він провалився в Темне королівство, спить і бачить сни про все, що відбувається у Білому світі. Сюди багато хто провалюється, та мало хто повертається нагору, під сонце. Кажуть, що він прокинеться, коли настане кінець світу…

Із цієї печери вони пройшли в наступну, потім ще в одну і ще, і ще, і ще… Вони переходили з печери в печеру, і Джил давно збилася з ліку. І кожна печера перебувала глибше за попередню, тож вони весь час опускалися – тепер від однієї думки про глибину й товщу землі над головою ставало млосно. Нарешті вони дійшли до такої печери, перед якою доглядач знову велів запалити безрадісний ліхтар. І вони увійшли в печеру таку велику й темну, що в ній нічого не можна було розгледіти – тільки прямо під ногами світлішала піщана смужка та йшла під дзеркало води. Там, біля пристані, стояв кораблик без щогли й вітрил, але з безліччю весел. Бранців завели на корабель і посадили на півбаку перед лавами веслярів біля фальшборту.

– Хотілося б знати, – запитав Трясогуз, – чи здійснював хто з нашого світу, я маю на увазі світ нагорі, таку ось подорож?

– Багато хто сідав на корабель на цьому березі, – відповів доглядач, – але…

– А-а-а, здогадуюсь, – перервав його Трясогуз, – можете не продовжувати… "але мало хто повернувся на землю під сонце". Що ви заладили одне і те саме! Це у вас що – нав'язлива ідея?

Діти щільно притиснулися до простоквака. Нагорі він здавався їм занудою і скиглієм, та тут, унизу, саме він став їм опорою і захистом.

Ліхтар підвісили над палубою посередині кораблика, землюки сіли на весла, і кораблик відчалив. Ліхтар давав вузьке коло світла. Вдивлятися вперед не мало сенсу – однаково нічого не побачиш, тільки гладку темну поверхню води, що зливається із непроглядним мороком.

– Ой, що з нами буде! – вигукнула Джил з відчаєм.

– Тільки не варто занепадати духом, Поул, – утішив її Трясогуз. – Ти пам'ятай одне: ми на правильному шляху. Ми мали потрапити під місто Ґрандес Руїнос, і ось саме ми є під ним. Ми точно слідуємо знакам, що дав нам Аслан.

Нарешті їм дали поїсти якісь прісні позбавлені смаку сухарі, а після їди вони заснули. Та, коли прокинулися, здавалося, нічого не змінилося, тролі так само веслували, кораблик так само плив, а довкола так само панувала суцільна темрява. Скільки разів вони прокидалися і скільки разів лягали спати, скільки разів їли, а потім спали – ніхто з них не міг згадати. Їм уже здавалося, що вони живуть на цьому кораблику все життя, а сонця, блакитного неба, вітру і птахів ніколи й не було – що це тільки сон.

Вони майже перестали сподіватися на що-небудь і боятися теж перестали, коли нарешті попереду побачили вогники, тьмяні вогники, як від їхнього ліхтаря. І зовсім несподівано один із цих вогників наблизився, і вони побачили, що повз них пропливає інший кораблик. Згодом їм зустрілися ще кілька кораблів. Вони вдивлялися вдалину до болю в очах і поступово розгледіли обриси пристаней, веж, фортечних мурів – там-то й

горіли ці вогники. Інші вогники перебували в постійному русі – це ті, що горіли в натовпі. Але ніякого шуму звідти не долинало!

– То це місто! Клянуся, це місто! – закричав Бяклі. І незабаром усі побачили, що він має рацію.

Але це було якесь дивне місто. Вогників видно мало, траплялися вони рідко, тож у нашому світі воно навряд чи зійшло б за село. Але невеликі фрагменти, вихоплені вогниками з темряви, створювали картину величезного морського порту. В одному місці вдалося розгледіти цілу флотилію кораблів – їх навантажували чи розвантажували; потім очі вихоплювали з мороку склади й тюки з товарами, а за ними поставали стіни й колони, які наводили на думку про величезні палаци й собори. І скрізь, куди не падало б світло, виднілися нескінченні юрби – сотні землюків сновигали, штовхалися, кудись поспішали вузькими вуличками, широкими площами або збігали прольотами величезних сходів. Цей безперервний рух породжував якесь тихе гудіння, схоже на дзижчання, і, поки кораблик підходив щораз ближче, гудіння чулося дедалі виразніше. Та дивно: при цьому ніде не чути було ні пісень, ні гучних промов, ні дзвону, ні стукоту коліс. У цьому місті було тихо й майже так само темно, як усередині мурашника.

І ось кораблик пришвартувався. Наших мандрівників висадили на берег і повели в місто крізь густі юрми землюків, серед яких не знайшлося б і двох схожих. При тьмяному світлі з темряви випливали щораз нові й нові карикатурно-сумні обличчя, і Джил мала чудову можливість розглянути їх зблизька. Але ніхто із землюків не виявляв ані найменшого інтересу до полонених. Сумні тролі були занурені в себе і чимось стурбовані, хоча Джил ніяк не могла зрозуміти, чим

саме. А цій метушні, штовханині, поспіху і біганині, і тихому човганню ніг не було кінця краю…

І ось їх привели до замку, напевно, дуже великого, хоча в ньому світилося лише кілька віконець. Їх впустили всередину, провели через подвір'я, а потім вели через безліч сходів і переходів, поки врешті-решт вони не опинилися в величезній похмурій залі. В одному кутку (о, радість!) була арка, з якої лилося м'яке світло – справжнє, жовте, тепле – світло людської лампи. В арці виднівся фрагмент кручених сходів, які вели кудись між кам'яних стін. А це світло, мабуть, падало звідкись зверху. Із кожного боку арки стояв землюк, немов вартовий або лакей. Доглядач підійшов до них і голосно сказав:

– Багато хто потрапляє в Підляндію. – Слова ці прозвучали як пароль.

І, немов відгук, у відповідь пролунало:

– Та мало хто повертається під сонце!

Потім усі троє збилися до купи, голова до голови, і про щось шушукали. Нарешті один із тролів-вартових сказав:

– Кажу ж вам, що їхня королівська величність тепер відсутні. У своїх важливих королівських справах. І до її повернення краще тримати цих чужинців у темниці. Мало хто повертається наверх під сонце…

У цей час розмову перервав звук голосу, який Джил здався найчудовішим голосом у світі. Долинув він зверху, звідти, звідки лилося жовте світло. Це був чіткий, дзвінкий і, безсумнівно, людський голос – голос юнака.

– Що сталося? Що за шум? Деррипупс? – крикнув він. – Ага, жителі Білого світу! Ведіть їх негайно до мене!

– Чи не бажаєте ваша високість згадати… – почав був Деррипупс, та голос урвав його:

– Моя високість, головним чином, бажає, аби його накази виконувалися! Зрозуміло тобі, старий буркуне? Веди їх сюди! – наказав він.

Деррипупс кивнув головою на знак згоди, велів полоненим слідувати за собою і пішов угору сходинками. Із кожним кроком світло яснішало. Стіни прикрашали дорогі килими, а нагорі, у кінці сходів, висів тонкий полог, крізь який просякало золотисте світло лампи. Землюки розсунули полог і стали обабіч, пропускаючи бранців. Ті побачили, що перебувають у кімнаті, багато прикрашеній гобеленами. У каміні яскраво палахкотів вогонь. На стіні виблискували кришталем кубки з іскристим червоним вином. Назустріч їм вийшов красивий юнак. Він здавався мужнім і добрим, хоча в особі його було щось дивне. Одягнений він був у чорне і всім виглядом нагадував Гамлета, принца данського.

– Ласкаво просимо, жителі Білого світу! – вигукнув він. – Однак даруйте, та я, здається, бачив уже цих милих дітей та їх незвичайного наставника! Чи не вас я стрів біля моста, на кордоні Вересилії, коли супроводжував мою пані?

– А-а-а! Так ви, виходить, і є той Чорний Лицар, який весь час зберігав мовчання? – здогадалася Джил.

– Отже, та пані – королева Підляндії? – уточнив Трясогуз не надто приязно.

Бяклі, який думав так само, просто вибухнув:

– Якщо це так, то мені здається, що з її боку було досить-таки підло послати нас у замок велетням на поживу! Що ми їй зробили поганого, хотів би я знати?

– Що ти сказав?! – вимовив Чорний Лицар, насупившись. – Якби ти, хлопчику, був не дитиною, а дорослим воїном, то нашу суперечку ми вирішили б у двобої не на життя, а на смерть. Я не потерплю ні слова, якщо воно хоч якось зачіпає честь моєї пані. Запевняю вас – що вона не сказала б, вона зробила це з добрими намірами. Ви її не знаєте. Вона – джерело всіх мислимих чеснот: чесності й благородства, щедрості й доброти, мужності й поблажливості. І всіх інших. Я знаю, що кажу. Із свого власного досвіду. Її доброта до мене, і я ніколи не зможу гідно віддячити їй, слугує тому підтвердженням. Ви ще встигнете зрозуміти це самі й полюбите її. Між тим, що ж привело вас у Підляндію?

І перш ніж Трясогуз зупинив її, Джил брякнула, не подумавши:

– Бачите-но, ми розшукуємо Риліана, принца Нарнії.

Тут вона зрозуміла, на яку небезпеку всіх наражає. Хто знає, раптом ці люди вороги? Та лицар не виявив аніякої зацікавленості.

– Риліана? Нарнії? – перепитав він байдуже. – Де це? Уперше чую. Це, мабуть, за тисячі днів шляху від тих країв Білого світу, де я бував. Дуже дивно, що ви розшукуєте цього – як ви назвали… Бриліана? Триліана? – у королівстві моєї пані. Наскільки я знаю, такого чоловіка тут немає.

На цьому він голосно розреготався, і Джил подумала про себе: "Чи не це псує його обличчя? Він що, дурнуватий?"

– Нам наказано відшукати на камені міста Ґрандес Руїнос послання, – устряв у розмову Бяклі. – І ми виявили напис "ПІД ЗЕМЛЕЮ".

Лицар розреготався ще дужче.

– Тут ви помиляєтеся ще більше, – зауважив він. – Ці слова для ваших пошуків марні. Ось запитайте ви у моєї пані, вона дала б вам кращу пораду! Тому що ці два слова – усе, що залишилося від довгого давнього напису. Моя пані чудово пам'ятає, що напис цей читався:

То є могила короля, схилися перед нею —

Колись під ним була земля, тепер —

він під землею.

Звідки абсолютно чітко випливає, що якийсь славний король давніх велетнів, похований тут, наказав вибити на каменях своєї гробниці цей хвалькуватий вислів. Але з часом деякі камені зруйнувалися, інші забрали під нові споруди, частину напису забило пилом та всяким сміттям – от і залишилося тільки два слова, які ще можна прочитати. Ну, хіба не смішно, що ви вирішили, ніби це адресовано вам!

Джил і Бяклі немов цебром холодної води облило. Їм здалася дуже правдоподібною версія принца, що слова на камені не мають до них жодного стосунку і трапилися їм на очі випадково.

– Прошу пробачення, ваша світлість, – заперечив Трясогуз. – Ні про яку випадковість не може бути й мови. Нас веде Аслан. І це його волею король велетнів наказав висікти цей напис на камені. Усе, чому судилося статися, Аслан знав заздалегідь. І те, що відбувається в цю мить, – теж!

– Він, мабуть, прожив тисячі років, цей ваш Аслан, – сказав лицар і знову зайшовся сміхом.

Джил відчула, що цей його сміх уже шарпає їй нерви.

– І ця ваша пані теж не немовля, – примітив Трясогуз, – раз пам'ятає напис, який висікли тисячі років тому.

– Влучно сказано, жаб'яча мордочка! Ти потрапив у яблочко! Тому що вона й справді божественного роду й не підвладна часу й смерті. Тим всеосяжніша моя вдячність за її безмірну щедрість до жалюгідного смертного. Знайте ж, панове, я людина злощасна і схильна до дуже дивної недуги. Тільки її світлості вистачає терпіння панькатися зі мною. Я сказав – "терпіння"? Але хіба справа тільки в ньому? Вона обіцяла подарувати мені величезне королівство в Білому світі. А коли я стану королем, на додачу ще й шляхетну руку свою, і серце. Але про це я розповім потім, інакше ви просто помрете з голоду. Гей, хто-небудь! Вина! Закуски для гостей! Будь ласка, сідайте, панове. А вас, пані, прошу сюди, ось у це крісло. І я продовжу свою розповідь…

Розділ 11

Срібний трон

Коли подали страви – а це були пироги з голубиним м'ясом, шинка, салат, тістечка – і всі присунули стільці до стола, приступивши до трапези, лицар продовжив свою розповідь.

– Зрозумійте, друзі, я зовсім не знаю, хто я і звідки потрапив у Темне королівство. Скільки себе пам'ятаю, я завжди жив при дворі цієї найчудовішої з королев. Мені здається, що вона врятувала мене від якогось лихого чародійства і привела сюди з безмірної милості… Жаб'яча лапко, любий друже, твій кубок порожній. Дозволь, я його наповню… Так от, про що це я?

– Королева врятувала вас від чародійства, – нагадала Джил.

– Авжеж, королева врятувала мене від чародійства. Мені здається, що так воно й було. Адже навіть тепер я буваю схильний до нападів і ніхто, крім неї, не може звільнити мене від них. Щоночі настає година, коли мій розум найжахливішим чином змінюється, а слідом за розумом і моє тіло. Тому що спершу я стаю надзвичайно буйним і, не будь прив'язаний, кинувся б на найдорожчих друзів і занапастив би їх. А слідом за цим я перетворююсь на подобу величезного змія – неситого, лютого й нещадного… Добродію, будьте такі люб'язні, візьміть ще шматочок пирога, благаю вас… Так мені розповідають, і, поза всяким сумнівом, це правда, бо моя пані каже мені те саме. Сам я нічого про це жодним чином не знаю, тому що, коли проходить моя година, я прокидаюся, забувши про цей мерзенний напад, прокидаюся в міцному тілі і здоровому розумі, тільки дещо стомлений… Мила дівчино, скуштуйте, будь ласка, медяників, ну, хоч один! Їх мені доставили з варварської південної землі, на самому краю світу… А тепер її королівська величність завдяки своєму мистецтву дізналися, що я звільнюсь від закляття тоді, коли вона зробить мене королем якоїсь країни в Білому світі й покладе її корону мені на

голову. Країна вже вибрана, як і саме місце виходу на поверхню. Землюки невпинно працюють і вдень, і вночі, підкопуючись під цю країну. І на сьогодні вони прорили хід так далеко і так високо, що залишилося прорити зо два десятки кроків до самої трави, якою ходять жителі тієї країни у верхньому Білому світі. Чекати залишилося небагато. Сама пані сьогодні на будівництві, і я збираюся відіслати їй звісточку. Коли ж тонка перетинка, яка відділяє мене від мого королівства, буде пробита, я, з її ім'ям на вустах, у чорних обладунках кинуся вперед із тисячею землюків і як сніг на голову обрушуся на ворогів, знищу їхніх ватажків, заволодію їхніми фортецями і, поза всяким сумнівом, стану їхнім законним володарем. За одну добу!

– Чи не занадто сувору участь ви їм приготували? – не стримався Бяклі.

– До чого ж ти тямущий, отроче! – вигукнув лицар. – Клянуся честю, мені не спало це й на думку! Однак, ти, певно, маєш рацію…

І лише на коротку, найкоротшу мить затьмарилося його обличчя. Але враз прояснилося, і він знову вибухнув сміхом.

– Але що це ми все про погане та про погане! Досить сумувати! Ви лише уявіть собі, як ці там, нагорі, поспішають у своїх справах і ні сном ні духом не відають, що під їхніми мирними полями і підлогами, варто лише копнути, га-га, причаїлася величезна армія, яка тільки й чекає на сигнал, аби вдарити по них з-під землі, мов тисячі гейзерів! А вони – га-га! – навіть не підозрюють! Та від спогаду про це вони самі порвуть боки з реготу – потім, коли буде вже пізно!

– Не бачу нічого смішного, – спалахнула Джил. – Упевнена, ви станете злосливим тираном та деспотом.

– Та звідки ви взяли? – здивувався лицар, досі сміючись, і поплескав її по голові, якось зовсім не по-доброму. – Може, маленька панночка досвідчена у великій політиці? Вам нема чого лякатися, пані. Коли я стану правити цією країною, то буду у всьому радитися з моєю пані, яка стане моєю королевою. Її слово буде для мене законом навіть тоді, коли моє слово буде законом для людей, яких ми підкоримо.

– Там, звідки я сюди потрапила, – дошкульно зауважила Джил, відчуваючи, що її неприязнь до принца зростає з кожною хвилиною, – чоловіків, якими попихають їхні дружини, не поважають. Їх називають слиньками та нікчемами!

– Коли в панночки з'явиться власний чоловік, вона буде дивитися на речі зовсім інакше, вже я вас запевняю, – сказав лицар, очевидно, вважаючи це дуже кумедним. – Та моя пані – інша справа. Я неабияк радий жити за її вказівкою. Вона вже врятувала мене від тисячі напастей. Жодна мати не дбає стільки про свою дитину, як її королівська величність дбають про мене. Ось, наприклад, при всіх своїх справах і клопотах вона виїжджає зі мною у Білий світ, щоб мої очі звикали до світла сонця. У такому випадку я повинен виїжджати в обладунках і з опущеним забралом, щоб ніхто не бачив мого обличчя, і я не повинен ні з ким вступати в розмову. Тому що завдяки своєму чарівному мистецтву вона дізналася, що, коли таке станеться, то мені ніколи не позбутися злих чар. Ну, хіба ця пані не гідна всілякого преклоніння!

– Та вже й справді – пані, схоже, хоч куди, – сказав Трясогуз з такою інтонацією, що в ці слова вкладався протилежний зміст.

До кінця вечері було ще далеко, а теревені принца всім уже приїлися. А Трясогуз усе думав: "Треба б дізнатися, яку насправді гру затіяла відьма з цим простаком". Бяклі ж подумав: "Він, без сумніву, велика дитина, цей принц, раз так причепився до її спідниці. Точніше, він просто бовдур". А ось що подумала Джил: "Він такий самовдоволений дурень, яких світ не бачив, до того ж закоханий у самого себе свинтус".

Та після вечері настрій лицаря змінився. Більше він не сміявся.

– Друзі, – звернувся він. – Ось-ось настане ця моя година… мені так соромно, що ви побачите таке, і все ж я таки боюся залишатися сам… Скоро прийдуть мене прив'язувати он до того крісла. Однак – на жаль! – це сумна необхідність, тому що, судячи із розповідей, у божевіллі я страшний – ламаю все, що попадеться під руку…

– Послухайте, – сказав Бяклі, – певна річ, мені страшенно шкода, що ви зачаровані. Але скажіть, що буде з нами, коли прийдуть вас прив'язати? Адже нас збиралися відправити в темницю. А нам не дуже до вподоби всі ці темні місця. Ми б краще залишилися тут, поки вам не стане краще… будь ласка.

– А що, слушна думка! – погодився лицар. – Так уже склалося, що в мою недобру годину зі мною ніхто не наважується залишатися, окрім, зрозуміло, самої королеви. Вона так печеться про мою честь, що не потерпить, щоб сторонні вуха почули, яку нісенітницю я верзу в нападі безумства. Тож переконати тролів, які прислуговують мені, буде нелегко, та я спробую. Ось, здається, я вже чую їхні тихі кроки на сходах. Ідіть у ці двері – вони ведуть до інших моїх палат. Залишайтеся там і чекайте. Коли мене розв'яжуть, я прийду по вас. Або, якщо побажаєте, повертайтеся і сідайте поруч зі мною.

Вони пройшли туди, куди він указав, і вийшли з палати через двері, які відчиненими ще не бачили. І ці двері вели (приємно було відзначити) не в темряву, а в освітлений коридор.

Відчиняючи різні двері, вони знайшли за однією з них воду, щоб умитися (саме те, що їм конче було потрібно) і навіть дзеркало.

– А він не запропонував нам перед вечерею помити руки, – обурилася Джил, витираючи личко. – Самозакоханий егоїст!

– Що робитимемо – повернемося до принца і подивимося на дію чар чи залишимося тут? – запитав Бяклі.

– Я за те, аби залишитися, – сказала Джил. – Уже краще цього не бачити.

Та водночас її брала цікавість.

– Ні, треба повернутися, – заперечив Трясогуз. – Ми зможемо дещо дізнатися, а нам потрібно знати якомога більше. Не здивуюся, якщо ця королева насправді відьма й нам ворог. А ці землюки, тільки-но нас побачать… коротше, від них нічого доброго чекати не доводиться. Тут, як ніде, нам загрожують брехня та небезпека, зрада і чаклунство. Тож треба бути напоготові.

Вони повернулися і тихенько прочинили двері.

– Усе гаразд, – прошепотів Бяклі, даючи знати, що ніяких землюків там немає. Тоді вони увійшли до зали, де раніше вечеряли.

Тепер парадні двері були замкнені, приховуючи полог, крізь який вони ввійшли першого разу. Лицар сидів на чудернацькому срібному троні, прив'язаний у багатьох місцях: за коліна, за щиколотки, за лікті, а також були прив'язані зап'ястки рук та тулуб. На лобі його виступив піт, а обличчя скривила мука.

– Заходьте, друзі, – звернувся він, побачивши, хто прийшов. – Напад ще не розпочався. І прошу не шуміти: я сказав цьому допитливому, настирливому камергеру, що ви спите. А зараз... ой, я відчуваю, як напад наближається. Швидше! Слухайте, поки я володію собою. Коли мене охопить напад, дуже навіть ймовірно, почну я вас просити, – благаючи, заклинаючи, погрожуючи, – розслабити мої пута. Кажуть, зазвичай так і буває зі мною. Я можу звертатися до вас, молити вас усім найсвятішим, я можу залякувати вас найстрашнішими й найжахливішими речами. Та не слухайте мене. Будьте глухими до моїх благань. Не дайте розжалобити ваші серця – нехай вони будуть як камінь. Тому що, поки я пов'язаний, я не страшний. Та варто мені розпутатися і встати, як спочатку я впаду в безумство, а потім, – тут він здригнувся, – перетворюся на огидного змія.

– Вам нічого боятися, ми не розв'яжемо вас, – заспокоїв його Трясогуз. – Нам не хотілося б потрапити під руку безумцю, тим паче змію.

– Ми теж не станемо розв'язувати, вам нема чого боятися, – запевнили Бяклі та Джил.

– І все ж, – шепнув Трясогуз, – не будемо настільки самовпевнені. Нам не можна розслаблятися. Знаєте, ми вже багато чого проґавили. І я не здивуюся, що, як тільки в нього почнеться напад, він удасться до хитрощів. Скажіть, ми можемо покластися одне на одного? Отже, друзі, що б він не

говорив, ніхто з нас і пальцем не доторкнеться до цих мотузок! Що б він не говорив. Обіцяємо?

– Звичайно, так! – вигукнув Бяклі.

– Ніщо на світі не змусить мене передумати – що б він не сказав, що б не зробив, – заприсяглася Джил.

– Тсс-с! Здається, почалося, – перебив її Трясогуз.

Лицар застогнав. Обличчя його побіліло, як стіна. Він став звиватися і корчитися. І тут Джил, може, від жалю, а може, ще з якої причини, подумала, що тепер принц не такий неприємний, як раніше.

– А-а-а, – стогнав він. – Я в полоні злого чаклунства. Потрапив у павутину чар, важких, крижаних, липучих. Похований заживо. Затягнутий силою до цього склепу, в суцільний морок. Скільки років я в цьому підземеллі? Десять років? А може, сто? Чи тисячу? Навколо мене не люди, а якісь слимаки, черв'яки, нікчеми повзучі… О, згляньтеся з мене! Розв'яжіть! Назад хочу, додому! На волю! Хочу бачити небо! Хочу відчувати подих вітру… Був там один невеликий такий ставок. Заглянеш у нього й бачиш, як у дзеркалі води стоять перекинуті дерева, зелені-зелені. А над ними небо – таке блакитне… Хочу побачити небо!

Усе це говорив він тихо. Потім, підвівши очі, зупинив погляд на дітях і голосно, виразно сказав:

– Швидше! Я тепер у здоровому розумі. Я нормальний. Ночами я стаю нормальним. Ах, коли б я міг вибратися з цього зачарованого крісла! Тоді б чари мені більше не погрожували. Я знову став би нормальною людиною. Та кожну ніч мене

прив'язують до цього трону і щоночі я втрачаю шанс звільнитися. Але ж ви не вороги мені і я ж не ваш бранець! Розріжте ці мотузки! Швидше!

– Ні-ні! Спокійно! – попередив дітей Трясогуз.

– Прошу вас, послухайте мене, – говорив лицар, намагаючись зберегти спокій. – Вам, мабуть, сказали, що якщо я встану з цього крісла, то погублю вас, а сам перетворюся на змія. Бачу з ваших облич, що це так. Та це неправда. Саме в цей час я в здоровому розумі, а весь інший – зачарований. Ви ж не землюки і не чаклуни, й відьми. Чому ж ви на їхньому боці? Будьте великодушні, розрубайте мої пута!

– Тримайтеся! Спокійно! – говорили наші мандрівники одне одному.

– Та у вас не серця, а камінь! – вигукнув лицар. – Вірте мені! Перед вами нещасний, який випробував мук і страждань чи не більше, ніж здатне витримати серце людини. Що я вам зробив поганого, якщо ви на боці моїх ворогів, моїх лиходіїв-мучителів? Не гайте часу! Ви можете врятувати мене, але мине ця година, і я знову обернуся на безумця-іграшку та кімнатне цуценя, ні, швидше, на пішака, на знаряддя в руках найпідліших чаклунів, що коли-небудь замишляли підступи проти людей! І саме сьогодні, вперше за весь час, чаклунки немає. Не позбавляйте мене цієї можливості. Іншого разу може й не бути…

– До чого все це жахливо! Даремно ми не пішли до початку цього нападу, – сказала Джил.

– Терпіння, – мовив Трясогуз.

Тепер бранець зірвався на крик:

– Відпустіть мене, кажу вам! Дайте мені мій меч! Мій меч! Як тільки звільнюся, я помщуся землюкам – вони тисячі років у Підляндії споминатимуть про це!

– Ну ось, починається безумство, – зауважив Бяклі. – Сподіваюсь, ці зав'язки не підведуть.

– Ні, не повинні, – підтвердив Трясогуз. – Звільнись він, і сили його подвоїлися б. А я не дуже вправний у поводженні з мечем. Не здивуюся, якщо він впорається з нами обома, і тоді Поул доведеться боротися зі змієм сам на сам.

Тепер бранець так напружився, що мотузки врізалися йому в руки й ноги.

– Бережіться! – одночасно благав і погрожував він. – Стережіться! Якось раз я розірвав ці пута. Але того разу тут була чаклунка. Сьогодні її немає, і вона вам не допоможе. Звільніть мене – і я вам друг! Інакше – я ваш лютий ворог!

– Хитрує він чи все ж каже правду? – запитав Трясогуз.

– Востаннє, – умовляв принц, – заклинаю вас… звільніть мене… в ім'я любові або страху… я заклинаю вас ясними небесами Білого світу… я заклинаю вас в ім'я великого Лева Аслана… я звинувачую вас…

– Ой! – вигукнули всі троє мандрівників, наче їм усім раптом стало боляче.

– Це знак! – заявив Трясогуз.

– Так, схоже на четвертий знак, – Бяклі був обережнішим.

– Ой, а що ми повинні робити? – запитала Джил. Питання ставило у глухий кут. Навіщо було обіцяти одне одному, що вони ні за що не звільнять лицаря, якщо тепер вони повинні це зробити, варто було йому лише згадати ім'я того, хто означає для них так багато? З іншого боку, навіщо було вчити знаки, якщо вони не збираються дотримуватися їх? І все ж – чи мав Аслан на увазі, що вони повинні розв'язати будь-кого, навіть безумця, який буде заклинати його ім'ям? А може, це випадковий збіг? А що, коли королева Підляндії все знала про знаки і змусила лицаря вивчити їх для того, щоб заманити їх у пастку? Ну, а якщо це справжній знак? Три знаки вони вже проґавили, і проґавити четвертий ніяк не можна.

– О, якби нам дано було знати! – вигукнула Джил.

– Мені здається, що ми знаємо, – заперечив простоквак.

– Ти що, вважаєш, що його слід розв'язати? – перепитав Бяклі.

– Щодо цього не знаю, – відповів Трясогуз. – Бачиш-но, Аслан не сказав Поул, що саме станеться. Він сказав тільки, що треба робити. Не здивуюся, якщо цей лицар, як тільки звільниться з крісла, принесе нам смерть. Але це нічого не означає – ми повинні слідувати знакам.

Очі у всіх зволожилися. Момент був огидливий.

– Добре! – раптом зважилася Джил. – Давайте швидше! Прощайте! – Усі вони потиснули одне одному руки. А лицар уже кричав страшним голосом…

– Давай, Бяклі! – скомандував Трясогуз. І вони з Бяклі оголили мечі.

– В ім'я Аслана! – крикнули вони і взялися рубати мотузки одну за одною. І як тільки лицар вивільнився, він одним стрибком перелетів залу, схопив свій меч (який у нього забрали й залишили на столі) і вихопив його з піхов.

– Спочатку ти! – І з цим криком обрушив меч на срібний трон. Видно, гарний був меч: він трощив срібло, як потерть. Хвилини не минуло, а від трону залишилося тільки декілька кривих вигнутих уламків, які блищали на підлозі. Потім пролунав наче гуркіт грому, уламки спалахнули й довкола рознісся сильний сморід.

– Згинь, зле знаряддя чаклунства! – промовив принц. Тут він повернувся і подивився на своїх рятівників. Щось неприємне, що дратувало їх у його обличчі, зникло.

– Що це? – вигукнув він і повернувся до Трясогуза. – Невже я бачу перед собою простоквака – живого, справжнього простоквака з Нарнії?

– Ага, отже, ви таки чули про Нарнію?

– А що, хіба я про неї забував? – запитав лицар. – Просто я був зачарований. Але тепер чари спали. І повірте, Нарнія для мене не порожній звук, адже я – Риліан, принц Нарнії, а великий король Каспіан – мій батько!

– Ваша королівська високість, – сказав Трясогуз, припадаючи на одне коліно (і діти наслідували його приклад), – ми прибули сюди з єдиною метою – знайти вас.

– А ви, мої рятівники, хто ви? – звернувся принц до дітей.

– Нас послав з іншого світу сам Аслан, – сказав Бяклі. – Я – Юстас, це я плавав із вашим батьком на край світу. А це Джил.

– Я перед вами всіма в неоплатному боргу, – сказав принц Риліан. – Але, скажіть, як мій батько? Чи живий він?

– Пане, він відплив на схід ще до того, як ми покинули Нарнію, – повідомив Трясогуз. – Але, ваша королівська високосте, врахуйте, що король дуже старий. І я боюся, як би його величність не вмерли під час плавання.

– Ви говорите, що він старий? А скільки років я був у владі чаклунки?

– Більше десяти років пройшло з тих пір, як ваша високість загубилися в лісах на півночі Нарнії.

– Десять років?! – жахнувся принц, проводячи долонями по обличчю, наче стираючи порохняву минулого. – Авжеж, як не важко повірити, мабуть, так воно і є. Тепер, коли я став самим собою, я пам'ятаю всі ті роки, коли був зачарований, хоча, коли був зачарований, я не міг згадати навіть, хто я. А тепер, любі друзі… та, стривайте! Я чую їхні кроки на сходах (ну, хіба не діють на нерви ці тихі кроки – шурх-шурх… тьху!) Хлопчику, замкни-но двері на ключ. Хоча стій! Є думка трохи краща. Я перехитрю цих землюків. О, Аслане, пошли мені розум! Робіть усе, як я скажу…

Він рішуче підійшов до дверей і розчахнув їх.

Розділ 12

Тієї самої хвилини до зали ввійшли двоє землюків. Та проходити далі не стали, а зупинилися обабіч дверей і низько вклонилися. Слідом за ними в дверях з'явилася та, на яку присутні менше всього очікували чи менше всього хотіли бачити цієї миті. Так, так – це була не хто інша, як Пані-в-Зеленому, сама королева Підляндії. Переступивши поріг, вона наче до місця прикипіла: у покоях принца чужі люди (і не лише люди), срібний трон невідомо де, принц не прив'язаний і до того ж у руці в нього меч!

Королева вмить пополотніла, та Джил подумала, що це аж ніяк не та блідість, яка буває з остраху, а та, якою беруться від злості, гніву чи люті. Чаклунка зміряла принца вбивчим поглядом – поглядом, який не віщував нічого доброго, поглядом, у якому читався смертний вирок. Та раптом вона, здавалося, передумала:

– Залиште нас! – наказала вона землюкам. – І простежте, щоб ніхто нас не турбував. Коли треба буде – покличу. Під страхом смерті.

Гноми, шурхаючи лапками, слухняно вийшли, а королева-чаклунка зачинила за ними двері та замкнула їх на ключ.

– То як, мій принце, – підступно посміхнулася вона, – ваш нічний напад ще не настав чи так швидко минув? Чому ви стоїте тут, а не сидите прив'язаним на троні? Хто ці незнайомці? Куди подівся трон – ваше єдине спасіння під час нападу безумства?

Коли чаклунка звернулася до принца, він увесь затремтів, мов його била пропасниця. Що ж, цілком зрозуміло – непросто

за якихось півгодини позбавитися чар, через які ти був у неволі десять років. Та, пересиливши страх, принц підвів голову і гордо відповів:

– Пані, ваш срібний стільчик мені більше ні до чого, а ви, яка сотні разів правили, як співчуваєте мені в моїй недузі, поза всяким сумнівом, зрадієте, почувши, що відтепер не буде більше нападів. Як на мене, ви просто лікували мене не так. Тепер, коли я зцілився, мені навіть здається дивним, що мене щоночі прив'язували до цього ненависного стільця. А це мої щирі друзі. Вони-то мене й звільнили. Тепер я при доброму розумі й маю вам дещо повідомити. По-перше, стосовно планів вашої величності поставити мене на чолі армії землюків і з нею увірватися до Білого світу. Я не бажаю насильно ставати королем якогось народу, який мені нічого поганого не зробив! Я не бажаю знищувати його законних правителів! І не бажаю сидіти на троні кривавим тираном-чужоземцем! Тепер, коли мені відомо все, я нічого іншого, окрім відрази, до ваших планів відчувати не можу. Я відкидаю їх як найпідступніше злочинство! А по-друге, може, вам цікаво буде дізнатися, хто я є насправді. Так ось, я – Риліан, королевич із Нарнії, єдиний син і спадкоємець Каспіана Десятого, Мореплавця. А тому, ясновельможна пані, я маю намір і в цьому бачу свій обов'язок, негайно покинути ваш двір і, не зволікаючи, відбути до рідного краю. Прошу вас виписати нам охоронного листа та надати провожатого вашим Темним королівством.

На це чаклунка нічого не сказала. Не спускаючи очей з принца, вона невидимкою перетнула залу й опинилася біля каміна. У стіні відчинилася потайна заглибина, а в ній стояла різьблена скринька. Чаклунка засунула в скриньку руку й дістала пригорщі якогось зеленого порошку. Вона шпурнула його в камін – вогонь спалахнув, і залою поширився солодкий до нудоти дурманний запах. Під час подальшої розмови цей запах дедалі дужчав, від нього паморочилася голова, важчали

повіки і ні про що не хотілося думати. А чаклунка зняла зі стіни якийсь музичний інструмент, схожий на мандоліну, і, перебираючи струни, заграла на ньому якусь одноманітно-нескінченну та щемливу мелодію. Звуки цієї мандоліни пливли по залі, заколихували й заколисували, заколисували й заколихували, навіваючи сон… Поступово слух уже не вловлював окремі звуки – вони злилися в тягучий гул, який, як і дух, заполонив усю кімнату. Від нього гула голова й думки летіли геть…

Відклавши мандоліну (при цьому запах став ще густішим), королева заговорила вкрадливим, медовим голосом:

– Нарнія? – перепитала вона. – Нарнія? Що ж, я часто чула, як ви, принце, бурмотіли це слово в мареннях. Але, мій милий принце, ви серйозно хворі. Такої країни насправді не існує.

– Неправда, пані, – заперечив Трясогуз. – Саме в цій країні я прожив усе своє життя!

– Ось як? – роблено здивувалася чаклунка. – Ану, ану, повідайте нам, де ж вона, по-вашому, є?

– Як "де"? Нагорі, – тицьнув пальцем вгору Трясогуз, – але от де точно, не знаю.

– Невже, – мило засміялася королева, – існує якась країна в товщі каміння і глини?

– Так, існує, – затявся Трясогуз, – але тільки не в товщі, а над нею, на поверхні землі, у Верхньому світі.

– Цікаво-цікаво, а що це таке? І де це – як ви сказали – Білий світ?

– Ой, тільки не треба удавати, нібито ви самі не знаєте, – сказав Бяклі, чинячи опір чаклунському дурману. – Він там, нагорі, звідки видно й небо, й сонце, й зірки. Та ви ж там бували! Там-то ми вас вперше і стрінули.

– Даруйте, пане, – чарівно розсміялася чаклунка (чарівнішого сміху Юстас у житті не чув). – Щось не пригадую, щоб ми з вами раніше зустрічалися. А-а-а, ну так, розумію, розумію… О, як часто ми зустрічаємо найнесподіваніших людей у найнесподіваніших місцях – я маю на увазі, у сні! Але, пане, у кожного свої сни, і ви не власні вимагати, щоб іншим снилися ваші.

– Пані, – твердо мовив принц Риліан, – адже я вже сказав вашій величності, що я сам із Нарнії. Я син нарнійського короля.

– От і славненько, от і гарненько! – вимовила королева, нібито втішаючи дитину або хворого. – Син короля – так син короля, хай навіть сам король! Уявляйте себе на здоров'я хоч принцом, хоч королем, яких завгодно земель…

– Але ми теж були в Нарнії, – обурилася Джил.

Вона злилася, відчуваючи, що чаклунські чари оволодівають нею дедалі сильніше. Хоча, звичайно, вже одне те, що Джил це почувала, свідчило, що вона ще не остаточно зачарована.

– А ви, моя красуне, либонь, теж королева Нарнії, – глузливо підхопила чаклунка.

– А от і ні! – Тут Джил схопилася на ноги. – Ми з іншого світу, зовсім іншого!

– Ха-ха, оце так! У вас уява ще багатша, ніж у принца, – по-зміїному шипіла королева. – Скажіть, люба, де цей другий світ? Цікаво, цікаво, які ж це кораблі чи колісниці переносять вас із одного світу в інший?

На мить у голові Джил промайнули тисячі спогадів: і Експериментальна школа, і Адель Бестолоччі, і рідний дім, і радіо, і кіно, й автомобілі, і літаки, і продовольчі картки, і черги по хліб. Але все це було десь далеко, неначе в тумані… Королева провела рукою по струнах… Ділінь! Ділінь! Ділінь! – заспівала мандоліна. І Джил раптом забула, як ці речі називаються в нашому світі. Цього разу їй навіть у голову не зайшло, що вона зачаровується, тому що дія чаклунства була в самому розпалі. Та воно й зрозуміло: що більше піддаєшся чарам, то менше їх помічаєш. І несподівано для себе самої вона почула, як каже:

– Проте, це сон, усього лише сон… – (І їй відразу стало так легко на серці.)

– Усього лише сон, – луною відгукнулася чаклунка, як і раніше натринькуючи на мандоліні.

– Тільки сон, – погодилася Джил.

– Не було ніякого іншого світу, – уточнила чаклунка.

– Так, не було, – бубоніли слідом за нею Джил і Бяклі.

– Немає жодних інших світів – є тільки мій, – тягнула ту саму пісеньку чаклунка.

– Немає інших світів, тільки твій, – слухняно повторили діти.

Та Трясогуз, напружуючись щосили, не здавався:

– Ніяк не зрозумію, про що ви тут говорите? – промовив він. – Щоб я забув про Нарнію? Та ні за що на світі! Теленькайте, теленькайте на своїй мандоліні, поки у вас руки не відсохнуть! Нічогісінько у вас не вийде! Я ні за що не забуду наш світ, хоч і не здивуюся, якщо його більше не побачу. Навіть якщо ви загасили сонце. Я знаю, що він є, я там бував. Я бачив небо, усипане зірками. Я бачив, як на світанку над морем встає сонце. Я бачив, як увечері воно ховається за гори. І я бачив його ополудні, в зеніті, коли воно таке яскраве, що очам боляче дивитися…

Слова простоквака змусили всіх прокинутися, і діти з принцом знову задихали легко й поглянули одне на одного, неначе народилися заново.

– Безперечно, Білий світ існує, – вигукнув принц, – не сумнівайтеся! Благослови тебе Аслан, наш хоробрий простокваку! Ми спали ці декілька хвилин. Як же ми могли забути про Білий світ! Адже ми всі бачили, як світить сонце!

– Ще б пак, – пожвавішав Бяклі. – Який ти, Трясогузе, молодець! Ти єдиний із нас, хто не втратив голову.

І тут знову заговорила чаклунка, точніше, вона заворкотала, як туркоче голубка на високих в'язах у старому парку о третій годині пополудні дрімотної літньої пори. Її голосок протуркотав:

– Ах, що таке с-о-о-н-ц-е, про яке ви говорите без кінця? Це, напевно, від слова "сон"? Невже воно що-небудь означає?

– Так, означає, – нетерпляче вигукнув Бяклі.

– Тоді розкажіть, будь ласка, яке воно, – попросила чаклунка, перебираючи струни – телень! телень! телень!

– Будь ласка, ваша світлість, – відповів принц, і тон його був холодний і підкреслено чемний. – Ось перед вами лампа. Вона кругла, жовта й освітлює всю кімнату. І найчастіше висить на стелі. Так от, те, що ми називаємо сонцем, як лампа, тільки більше та яскравіше. Воно освітлює весь Білий світ і висить на небі.

– На чому, на чому висить, пане? – удала нерозуміння чаклунка й, поки всі обмізковували, як же їй відповісти, додала, залившись переливчасто, наче срібний дзвіночок: – Бачите? Коли ви тверезо намагаєтеся уявити, що таке сонце, ви не можете розповісти мені! Усе, на що ви здатні, так це порівняти його з лампою. Ваше сонце – це сон, мари, і в цьому вашому сні немає нічого такого, що не було б узяте від лампи. Лампа це лампа. Її можна помацати. А сонце – лише плід фантазії, дитяча казочка!

– Атож, тепер мені все зрозуміло, – протягнула Джил безпорадно. – Напевно, це так. – І, коли вона промовляла ці слова, їй здавалося, що вона говорить дуже розсудливо.

Поволі та тужливо відьма повторила:

– Сонця немає.

І ніхто нічого на це не заперечив. І вона повторила знову, ще солодшим голоском:

– Сонця немає.

Помовчавши, нібито намагаючись зібратися з думками, усі четверо відгукнулися:

– Так, сонця немає. – І всім після цього стало так легко на серці.

– Сонця ніколи й не було, – додала чаклунка.

– Не було, – вторили принц, простоквак та діти.

Останні кілька хвилин Джил не покидало відчуття, що вона повинна хай там що, але дещо згадати. І ось вона згадала. Та вимовити це було надзвичайно важко. Вона відчувала, як величезний тягар зліпив їй губи. Аж ось насилу вона вичавила із себе:

– А як же Аслан?

– Аслан? – перепитала відьма, швидше перебираючи струни. – Яке славне ім'ячко! І що ж воно означає?

– Він – великий Лев. Він викликав нас із нашого світу, – пояснив Бяклі, – і відправив на пошуки принца Риліана.

– А що таке лев? – не вгамовувалася чаклунка.

– Ну, що ви! – здивувався Бяклі. – Невже не знаєте? Як нам описати їй лева? Ви коли-небудь бачили котів?

– Звісно, – підтвердила королева. – Я обожнюю котів.

– Ну а лев трохи… підкреслюю, тільки зовсім трохи… схожий на величезного кота… із гривою. Тільки грива в нього

не як у коня, а як перука у судді, розумієте? А ще лев жовтий, як пісок, і дуже сильний.

Чаклунка кивнула:

– Зрозуміло, що з вашим, як ви кажете, левом у нас виходить не краще, ніж з вашим сонцем. Вам знайомі лампи – тому ви уявили величезну лампу і назвали її сонцем. Вам знайомі коти, і ви тепер вигадуєте величезного кота, і виходить… Як ви сказали? А, лев! Ну, це старовинна чудова гра у вигадки, хоча, чесно кажучи, вона більше личить маленьким діткам. І дивіться, просто так із голови ви нічого не можете придумати! Ви все берете з невигаданого світу, з мого світу, тому що іншого світу немає! Але навіть ви, діти, для такої гри вже завеликі. А вам-то, милий принце, має бути соромно. Ви, доросла людина – і дитячі забавки! Просто сміх! Ну, що ж, потішилися – й годі! У мене для всіх вас знайдеться справа у справжньому світі. І запам'ятайте: немає ні Нарнії, ні Білого світу, ні неба, ні сонця, ні Аслана! А тепер – пора люлечки. А з ранку візьмемося за розум, почнемо нове життя. Ранок покаже. Але спершу – спати… спати… міцно спати… подушки такі м'які-м'які… і нумо спати без цих дурних снів!

Принц і діти стояли, похнюпивши голови, щоки в них залилися червоною барвою, а очі злипалися – сили покидали їх – чари злої чаклунки брали гору. Та Трясогуз, зібравши всю мужність у кулак, точніше, в лапку, відчайдушно ступив у вогонь. Це був сміливий крок! Він знав: йому буде не так боляче, як було б людині: у нього ноги (а він був босоніж) товстошкірі і перетинчасті, як у гусака, а кров холодна, як у жаби, та все ж буде боляче, дуже боляче… Але він зважився. Босою ногою ступив у вогонь і заходився затоптувати жарини. І ось що сталося…

Сильний дурманний запах щезав. Хоча Трясогуз і не загасив вогонь, та сильно його притоптав, пахощі перейшли у сморід – запахло смаженим простокваком, а запах паленого зовсім не те, що чарівні пахощі. І в головах відразу посвітлішало, думки стали ясні й чіткі, принц і діти розплющили очі й випросталися.

Чаклунка зарепетувала страшним голосом, який разюче відрізнявся від її нещодавнього голубиного воркування:

– Ти що ж це витворяєш, тварюко болотна?! Ану, не лапай мій вогонь! Дзусь, тобто киш звідти, зараз я з тебе кисляк зроблю!

Та різкий біль уже розбудив простоквака – у голові в нього була повна ясність. Що ж, аби позбутися певних чар, немає кращого засобу за раптовий біль.

– Стривайте-стривайте, – сказав він, шкутильгаючи геть від вогню. – Дозвольте кілька слів, пані. Припустимо, що ви кажете правду й тільки правду. Що ж, краще знати найгірше, щоб змінити його на краще. Припустимо, що все це – дерева, трава, сонце, місяць і сам Аслан – лише сон або вигадка. Припустимо. Отже, вигадане набагато важливіше і краще, ніж реальне. Припустимо, що це ваше печерне королівство і є єдиний на світі світ. Але до чого ж він жалюгідний! Він вражає мене своїм убозтвом! І це навіть кумедно. Може, ми й діти, що грають у небилиці. Але наш світ, якщо він і вигаданий, але ж то світ веселий. Ось чому я за той світ, у якому є місце уяві та забавам. І я буду на боці Аслана, навіть якщо ніякого Аслана не було й нема. І я, наскільки це в моїх силах, збираюся завжди залишатися нарнійцем, навіть якщо і Нарнії немає й не було! Тож дякую за вечерю, але ми покидаємо ваш двір. Ми вирушаємо в пітьму, на пошуки нашого світлого світу, хай навіть доведеться його шукати все життя. Можливо, нам не

так уже довго жити, не думаю, щоб довго, але це невелика втрата, якщо світ – таке нудне місце, як ви то кажете!

– Ур-р-ра! Який ти молодчина, Трясогузе! – вигукнули Бяклі і Джил.

– Бережіться! – раптом крикнув принц.

Усі обернулися до чаклунки – і аж волосся у них стало дибки.

Мандоліна грюкнула, упавши на підлогу. Руки чаклунки немов прилипли до боків, ноги переплелися, а ступні зникли. Довгий шлейф сукні на очах став цупкішим, зливаючись із зеленою колоною її переплетених ніг. І ця гнучка зелена колона звивалася у кільця і розгойдувалася, начебто вона й зовсім без кісток. Голова відкинулася назад, ніс подовжився, а решта рис обличчя розгладилися і пропали. Залишилися тільки очі, величезні, палаючі очі без брів та вій. Писати про це можна довго, а сталося все за одну мить. І не встигли приголомшені мандрівники й оком моргнути, як величезна товста змія обвилася навколо ніг принца отруйно-зеленим слизьким хвостом. Ще мить – і нова петля метнулася навколо принца, щоб затиснути його праву руку, у якій був меч. Та де там! Принц встиг підняти руки, а живий вузол обхопив лише тулуб – готовий стягнути ребра, зовсім як хмиз, коли його стягують у в'язанку.

Принц лівою рукою схопив змію за шию і став душити. Голова змії була зовсім близько від обличчя принца. З пащі висовувався страшний роздвоєний язик, але принца він не діставав. Принц відвів руку з мечем для замаху. Тим часом Бяклі і Трясогуз оголили свої мечі й кинулися йому на підмогу. Усі три удари обрушилися майже одночасно. Меч Бяклі ковзнув

лускою, навіть не заподіявши зміюці жодної шкоди, але удари мечів принца і простоквака обидва припали прямо в шию. Та навіть це не вразило змію на смерть, хоча вона й послабила обійми навколо грудей та ніг Риліана. І лише повторними ударами їм вдалося відтяти їй голову. Чудовисько, вже мертве, ще довго звивалося кільцями, здригалося та сіпалося. Ви навіть уявити собі не можете, до чого це було бридке видовище!

Принц, віддихавшись, у першу чергу, всім подякував. Троє змієборців довго стояли мовчки, приходячи до пам'яті. А Джил сиділа й собі думала: "Ой, тільки б не знепритомніти… хоча б не розревітися…"

– За мою матір, королеву, відплачено, – нарешті промовив Риліан. – Авжеж, це та сама зміюка, яку я марно переслідував біля струмка в лісі на півночі Нарнії багато років тому. Подумати лише, всі ці роки я був невільником – і в кого! – у вбивці моєї матері. І все ж, я радий, що врешті-решт підла чаклунка опинилася в зміїній шкурі, тому що підняти руку на жінку я б не зміг, це не в моїх правилах. Та що таке з нашою юною пані? – Він мав на увазі Джил.

– Спасибі, не хвилюйтеся. Уже все до ладу, – відповіла бліда дівчинка.

– Мила пані, – звернувся до неї принц і низько вклонився. – Ви дуже мужняя і отже, без сумніву, шляхетного походження. Ну, що ж, друзі, в кубках залишилося трохи вина. Давайте вип'ємо, поклянемося у вічній дружбі, і – в путь-дорогу!

– А що, ваша високість, думка непогана, – підтримав його Бяклі.

Розділ 13

Підляндія без королеви

Усі згодились, що потребують, за висловом Бяклі, "коротенького відпочинку". Чаклунка замкнула двері та звеліла землюкам її не турбувати, тож можна було не остерігатися, що хто-небудь вдереться всередину та завадить їм. Першим ділом вони взялись за обгорілу лапку Трясогуза. З опочивальні принца принесли дві чисті сорочки, розірвали на вузенькі бинти та, змочивши їх рослинною олією з обіднього столу, отримали щось на кшталт медичних пов'язок. Забинтувавши лапу Трясогуза, всі зібрались до стола поснідати перед довгою дорогою й обміркувати, як їм краще вибратися із Підляндії.

Риліан розповів, що існує багато шляхів та отворів на поверхню – йому самому доводилось підніматися більшістю з них; але лихо в тому, що жодного разу йому не дозволяли виходити наодинці – він завжди супроводжував чаклунку, а діставатися цих лазів треба човном через Морочне море. А хто знає, як вчинять землюки, якщо він зайде до гавані сам, без чаклунки, а натомість у супроводі чужинців, і накаже закласти корабель? Вірогідніше за все, почнуть розпитувати – і тоді чекай лиха. З іншого боку, було ще одне рішення: підкоп, крізь який чаклунка збиралася напасти на Білий світ, був на цьому березі, зовсім близько. За словами принца, роботу над ним було майже завершено. Щоб опинитися під синім небом, лишилось прорити якихось два-три лікті. Можливо, саме в цю мить і працювали над його завершеням. Не виключено, що чаклунка для того й повернулася, аби сказати йому про це, а після того розпочати напад. Навіть якщо це не так, вони й самі в змозі за кілька годин прорити останні кілька ліктів, лише б дістатися туди без перешкод, та ще бажано, щоб у тунелі не було охорони – в цьому й полягали значні труднощі.

– Якщо хочете знати мою думку… – почав був Трясогуз, та Бяклі перебив його:

– Прислу́хайтеся лише, що це за галас?

– Щойно хотіла спитати те саме, – обізвалася Джил.

Тепер усі почули якийсь шум. Він зростав так помалу, що важко було сказати, коли саме він привернув увагу. Спершу вони почули тихе гудіння, наче хтось розбурхав бджолиний вулик десь неподалік; невдовзі воно стало схожим на глухе плескотіння хвиль. Згодом щось гучно загрюкало та загреміло. І ось раптом почулись і крики, і ще якийсь галас, схожий на могутній рик.

– Клянуся Левом! – вигукнув принц Риліан, – Схоже, що ця німа земля нарешті заговорила.

Він встав, підійшов до вікна та відсунув штори. Усі скупчились навколо нього, повитягувавши шиї.

Першим, що привернуло увагу, було величне вражаюче червоне сяйво. Воно відкидало кривавий відблиск на підземелля на тисячі ліктів угору – вони навіть спромоглись розгледіти скелясту стелю, яку темрява ховала з того дня, коли було створено світ. Те сяйво полум'яніло десь на іншому краю міста, на його тлі чорніли силуети величезних будівель. Але декілька вулиць, що вели до палацу, були осяяні цим світлом. І на цих вулицях коїлось щось неймовірне. Умить щез великий натовп мовчазних тролів. А замість нього метушились чиїсь поодинокі силуети або ж невеличкі групки – по двоє чи троє. Поводилися вони так, ніби намагались лишитися непомітними: таїлися в тіні, за колонами або в під'їздах, намагались якомога швидше перебігти через відкриті місця до

нових сховищ. Але найчуднішим для тих, хто розумівся на землюках, був галас: їхні гучні голоси та тупіт було чути звідусіль. А з боку гавані чувся оглушливий гуркіт, котрий сильнішав та ширився і вже стрясав усе місто.

– Що скоїлось із землюками? – здивувався Бяклі. – Чи це вони репетують?

– Навряд чи, – засумнівався принц. – За всі роки мого полону я щось не чув, щоб хтось із цих негідників бодай хоч раз підвищив голос. Певно, то знов якесь чаклунство.

– Що це там за червоне сяйво? – спитала Джил. – Чи, бува, не пожежа?

– Як на мене, – відповів їй Трясогуз, – то це вогонь із надр землі. Схоже на те, як народжується новий вулкан. Не здивуюсь, якщо ми перебуваємо в самому його жерлі.

– Погляньте он на той корабель! – заволав Бяклі. – До чого ж швидко він пливе! І без весел…

– Дивіться, дивіться! – підхопив принц. – Він уже по цей бік гавані! Він пливе вулицею! Дивіться! Усі кораблі впливають просто в місто! Присягаюсь, то море підіймається. Нам загрожує потоп. Слава Аслану, що цей замок стоїть на горі! Але вода підходить із неймовірною швидкістю.

– Ох, що ж там скоїлося? – злякалась Джил. – Вода, пожежа, землюки на вулицях, що поводяться наче змовники…

– Та я ж тобі цілісіньку годину тлумачу! – аж підскочив Трясогуз. – То, певно, чаклунка наклала закляття, щоб – варто їй загинути – разом із нею зникло й королівство! Ймовірно, вона

з тих, кому не жаль померти, коли знаєш, що ворог чи згорить, чи потоне, чи буде похований під землю за п'ять хвилин після того, як вона розпрощається із життям.

– Цілком ймовірно, друже простокваку, – згодився принц. – Коли наші мечі відрубали чаклунці голову, ми покінчили з усіма її чаклунськими витівками. І тепер Темне королівство розпадається на друзки. Ми з вами спостерігаємо загибель Підляндії!

– Ваша правда, ваша високосте, – підтакнув Трясогуз, – ось тільки б часом і кінець світу не настав!

– А ми що – збираємося стояти тут і чекати? – роззявила рота Джил.

– Певно, що ні, – заспокоїв її принц. – Скоріш до стайні, до тої, що у внутрішньому дворі, – треба рятувати мого Вуглика та чаклунчину Сніжинку (неабияких кровей конячка і, мушу сказати, гідна ліпшої хазяйки). Будемо сподіватись, що нам вдасться вибратись на високогір'я, а тоді вже прохатимемо долю, аби знайшовся вихід назовні. Якщо знадобиться, коні можуть і двох вершників витримати, і з течією поборотися…

– Хіба ваша високість не вдягнеться в обладунки? – занепокоївся Трясогуз. – Щось мені не до вподоби вигляд отієї публіки. – Із цими словами він вказав на вулицю.

Усі опустили очі вниз і побачили, що з боку гавані наближався натовп із сотні непевних фігур. Тепер, коли вони наблизились, стало видно, що то землюки. Але вони не надто скидались на стовпище роззяв, а скоріш були схожі на солдатів, що біжать в атаку, хутко перебігаючи від одного укриття до іншого, щоб у них не поцілили із бійниць фортеці.

– Очі б мої більше не бачили тих ваших обладунків, – відповів принц. – Мені в них – мов у залізному карцері, тільки що пересувному. Від них за тисячу кроків тягне чаклунством і неволею. А щитом я, мабуть-таки, не стану нехтувати.

Він вийшов із кімнати і за мить повернувся – очі його блищали якось дивно, по-новому.

– Друзі, погляньте-но, – вимовив він та подав їм щит. – Годину тому він був чорним та без герба, а тепер дивіться…

Щит виблискував сріблом, а на тлі його виділялося зображення Лева, червоніше за кров та вишні. Принц промовив знову:

– Без жодного сумніву, це є ознакою того, що нам покровительствує Аслан, і не має значення – призначено нам жити чи померти. Тепер, за моїм розумінням, нам належить стати на коліна та поцілувати його світлий образ; після цього потиснемо одне одному руки – так, як заведено у друзів перед розлукою. І вперед – до міста, а там хай буде як буде.

Усі зробили так, як їм наказав принц. А Бяклі, потиснувши руку Джил, промовив:

– Прощавай, Джил! Вибач, що я був таким боягузливим грубіяном. Хочу вірити, що ти дістанешся додому живою й неушкодженою.

На що Джил йому відказала:

– Прощавай, Юстасе! Вибач, що я поводилася, мов свиня.

Вони вперше назвали одне одного на ім'я – у школі звертатись таким чином було не заведено.

Принц прочинив двері, і всі вийшли на сходи. Юнаки й простоквак оголили мечі, а Джил дістала свій ніж. Челядь кудись зникла – у величезній залі, куди з покоїв принца спускалися сходи, не було ані душі. Канделябри, як і раніше, світили, і в їх тьмяному та сумовитому світлі всі четверо востаннє пройшли численними галереями та сходами палацу. Галас із вулиці сюди майже не долітав. У спустошеному палаці запала гробова тиша, і, лише завернувши за ріг і потрапивши до величезної зали на першому поверсі, вони зіткнулися з першим землюком: товстою безбарвною істотою, з обличчям, мов свиняче рило, що жадібно давилося об'їдками зі столу. Він по-поросячому завищав та забився під стіл – дуже вчасно, бо простоквак саме збирався вхопити його за хвіст. Звідти землюк чкурнув у дальні двері – так хутко, що його й не наздогнати.

Із великої зали вони вийшли на подвір'я. Джил, що на канікулах вчилася їздити верхи у спеціальній школі, одразу ж почула запах стайні (дивно було в такому місці чути настільки приємний знайомий та не оманливий запах). Аж тут Юстас загорланив:

– Ой, подивіться лишень туди!

Звідкись із-поза стін замку в небо злетіла яскрава ракета й розсипалася зеленими зірочками.

– Фейерверк! – здивовано вигукнула Джил.

– Овва, – здивовано похитав головою Юстас, – можу заприсягнутися, що не розваг заради землюки пускають ракети – мабуть, це якийсь сигнал.

– Не здивуюся, якщо нам той сигнал рогом вилізе, – зітхнув Трясогуз.

– Друзі, – звернувся до всіх принц, – коли людині трапляється пригода на зразок цієї, вона має відкинути і страх, і надію, бо інакше смерть чи свобода знайдуть її запізно, коли честь та совість буде вже загублено. Гей, гей, мої красуні! – він відчинив двері стайні. – Гей, мої рідненькі! Легше, Вуглику! Не бійся, Сніжинко! Про вас не забули!

Обох коней надзвичайно перелякали незвичні спалахи світла і галас. Джил, що до того з таким пострахом думала про те, що доведеться переповзати з однієї печери в іншу, безбоязно пройшла поміж двох звірів, що хрипіли та били копитами, та допомогла принцу осідлати їх та загнуздати. На вигляд коні були справжніми красенями – нетерпляче закидали головами, коли їх вивели на подвір'я. Джил здерлася на Сніжинку, за нею вмостився простоквак. Юстас разом із принцем скочили на Вуглика, і під гучний цокіт копит усі четверо виїхали через парадний в'їзд на вулицю.

– Що ж, згоріти не судилося… Нема злого, щоб на дороге не вийшло, – зауважив Трясогуз, вказуючи направо – там, за кілька кроків від них, просто коло стін будинків, плюскотіла вода.

– Будьте мужніми, друзі! – підбадьорив їх принц. – Дорога тут різко йде вниз, тож вода піднялась лише до половини найвищого схилу в місті. До того ж то вона так піднялась на перші півгодини, а за останні дві – може, лише зовсім трішки. Я більше боюся от чого… – він вказав мечем на здоровенного землюка із кабанячими іклами, що разом із шістьма іншими землюками, різними за статурою та розмірами, щойно вигулькнули з провулку й одразу ж сховалися в тіні будівель, аби їх не помітили.

Принц їхав верхи попереду, скерувавши свого коня трохи ліворуч від червоної заграви. Він збирався об'їхати пожежу (звісно, якщо то взагалі була пожежа) та виїхати на плато, сподіваючись, що звідти вони знайдуть шлях до підкопу. На відміну від інших, принц почувався чудово. Дорогою він насвистував та наспівував уривки зі старовинної балади про принца древляндського Коріна на прізвисько Громобій. Правду кажучи, він був такий щасливий, що нарешті звільнився від тривалих чарів, і тепер усі інші небезпеки здавалися йому грою, чого не можна сказати про його супутників.

Позаду було чути скрегіт та тріск кораблів, що не минули зіткнення, та гуркіт будівель – вони руйнувались просто на очах. На склепінні, високо вгорі, спліталися похмурі відблиски зірниць. А загадкове сяйво попереду ні слабшало, ні ставало сильнішим. Звідти ж лунав нескінченний рій голосів, крики, вереск, сміх, скавчання та ревіння, а фейерверки розривали темінь квітчастими вибухами. Але ніхто не міг здогадатись, про що все це свідчить. Ближче до наших утікачів місто осяяла червона заграва й зовсім інше, присмеркове світло, що давали ліхтарі землюків. Але багато куди взагалі не потрапляло жодного промінчика світла, і там було темно, мов у ямі. З тієї темряви раз по раз з'являлися темні силуети землюків, що хутко ховалися назад у морок, кожного разу не зводячи очей із мандрівників, намагаючись залишитися непоміченими. Були там і великі мармизи, і невеликі пички, очі в декотрих були вирячкуватими, мов у жаб, а в інших нагадували горошини, наче у ведмедів. Були серед них і створіння в пір'ї, а були і з щетиною, рогаті та з бивнями; у деяких носи сягали пупа, а в деяких були такі довгі підборіддя, що скидалися на бороди. Час від часу вони кучкувалися та, набравшись духу, наближалися до подорожніх. Тоді принц зазвичай погрозливо вимахував своїм мечем, немов збирався на них напасти, а всі ті чудернацькі створіння з вереском, пихтінням та квоктанням квапливо пірнали назад у пітьму.

Піднявшись вище крутими вуличками міста, туди, де повінь їм уже не загрожувала, і діставшись передмістя з протилежного від гавані краю, вони опинилися в значно складнішому становищі. Червона заграва тепер вигравала вже десь зовсім поруч, ледь на одному рівні з ними, однак вони досі не могли сказати, що це таке. Проте в його нерівному світлі супротивників можна було розгледіти краще – до них наближалися сотні, а може, й тисячі землюків. Вони пересувались короткими перебіжками, а варто їм було зупинитися, як вони враз розверталися в бік утікачів і пильно стежили за ними, не випускаючи з поля зору.

– Коли ваша високість бажає знати мою думку, – заговорив Трясогуз, – я вважаю, що ті шахраї збираються нас перехопити.

– Мені так теж здалось, – погодився принц. – Їх забагато – нам ніяк не пробитися. Слухайте! Їдьмо вперед, до самого краю ось цього дому, і, щойно дістанемося нього, ви непомітно сховаєтесь у його тіні. Ми з дівчиною проїдемо вперед ще з кілька кроків. Не сумніваюся, що хто-небудь із цих куцаків проберется за нами – вони наступають нам на п'яти. І, коли хтось пробігатиме повз вашої засідки, хапай його ти, із довгими руками, хапай живцем. Коли пощастить, ми зможемо від нього дізнатись, які в них наміри й чого це вони на нас так визвірилися.

– А що, як решта прийде на допомогу полоненому? – спитала Джил, і голос її задрижджав, попри всі її старання.

– Тоді, панночко, вам випаде нагода побачити, як ми помремо в бою коло ваших ніг, а самій доведеться покластися на волю Аслана. Уперед, Трясогузе!

Не встигли вони й оком змигнути, як простоквак по-котячому спритно шмигнув у тінь. Інші ще з якусь томливу хвилину просувалися вперед. Невдовзі десь позаду раптово почувся відчайдушний репет, а потім до них долинув знайомий голос простоквака, що промовляв:

– Тихіше, тихіше, любчику! Не репетуй, тебе ще ніхто не займав! Не репетуй, бо гірше буде – верещиш так, ніби хтось порося зарізав!

– Чудова робота! – зрадів принц, розвертаючи Вуглика назад і повертаючи за ріг. – Юстасе, – попрохав він, – зроби люб'язність, притримай коня.

Принц спішився, і всі втрьох мовчки спостерігали, як простоквак витягає на світло свою здобич. Маленький гном видавався геть жалюгідним: зростом дорослій людині до пояса, з чимось на кшталт північного гребінця на маківці, тільки дещо жорсткіший; оченята в нього були маленькі та рожеві, а рот та підборіддя такі здоровезні, що пичкою він скидався на ліліпутського бегемотика. Коли б становище не було таким скрутним, вони б не втрималися від сміху, побачивши його.

– Гей, земляче, – принц височів над малечею, мов та вежа, кінчиком меча мало не торкаючись його горлянки, – швиденько розв'язуй язика та розповідай, як личить порядному гномові, все, що знаєш. Розкажеш усе – відпустимо по-доброму. Та не здумай нас надурити, бо тоді тобі смерть! Милостивий Трясогузе, як же зможе він щось розповісти, якщо ти затуляєш йому рота?

– Ніяк, – різко обізвався простоквак. – Зате й кусатися не зможе. Коли б у мене були такі самі кволі м'які рученята, як у людей (прошу мене вибачити, ваша високосте), я був би давно

весь у крові. Та навіть простоквакам набридає, коли їхні руки жують без упину.

– Добродію! – звернувся до гнома принц. – Ще один укус – і ви мрець! Нехай говорить, Трясогузе!

– І-і-і… – заскиглив гном, – відпустіть мене, відпусть, благаю… я більше так не робитиму. То був не я.

– Чого ти більше не робитимеш? – перепитав Трясогуз.

– Те, про що ваша милість сказала, я робив, – відповіла істота.

– Скажи мені, як тебе звуть, – взявся розпитувати принц, – і що то таке із вами всіма сьогодні коїться?

– О, ваша милосте! Добрі пані та панове, – гном ніяк не припиняв скавучати, – тільки пообіцяйте мені, що нічого з того, що я вам розповім, не дійде до її королівської милості!

– Її королівська милість, як ви зволили її назвати, – суворо перервав його принц, – мертва! Я покінчив із нею власними руками!

– Що?! – скрикнув гном, і його сміховинна щелепа впала додолу від подиву. – Мертва?! То що, чаклунки більше немає?! Ваша світлість власноруч покінчила із нею? – він глибоко і з полегшенням зітхнув і додав: – Що ж, тоді ваша світлість – нам друг!

Принц відвів меча вбік, а Трясогуз дозволив гномові сісти. Той огледів чотирьох подорожніх червоними кліпаючими

очима, стиха пирскнув раз чи другий та нарешті почав свою оповідь.

Розділ 14

Самісінький спід світу

– Мене звати Гольг, – промовив гном. – Я розповім вашому високоблагородію все, що мені відомо. Десь із годину тому всі ми, мовчазні та сумовиті, поспішали у своїх справах – або, ліпше кажучи, у її справах – так само, як ми зазвичай робимо кожного дня вже багато років поспіль. Зненацька звідкись почулось страшенне тріскотіння та гуркіт, і, щойно він долинув до нас, кожен сказав до себе: "Я вже стільки часу не співав і не ставав до танку, не жартував та не відважував дотепів – і чому б це?" І кожен тоді подумав: "Певно, то все дія чарів". І кожен відповів на те сам до себе: "Тож якого недовірка, скажіть-но мені на милість, тягну я на хребті весь цей тягар? Усе, годі з мене!" І тоді всі поскидали додолу свої мішки, вузли, кошики та інструменти, а підвівши голови, побачили – ось там! – яскраво-червону заграву. І кожен спитався в себе: "Що то воно таке?", і кожен відповів: "То прочинилася земля, розкриваючи провалля, а приємне тепле світло, що виливається з нього, йде із самої Надрії, у тисячі сажнів під нами".

– Оце так-так! – не втримався Юстас. – То під нами є ще й інші світи?

– О, так, ваше високоблагородіє! – ствердно кивнув Гольг. – Найнайприємніші краї, що ми їх звемо Надрія. Країна, де ми з вами перебуваємо, – то чаклунські землі, що мають назву Середзем'я. Як на наш смак, то вони пролягають занадто близько до поверхні землі. Брр! Жити тут – майже те саме, що й на самісінькій поверхні. Бачте-но, чаклунка магією викликала

нас сюди, аби ми на неї працювали, але ми й гадки про це не мали, доки не розкрилося провалля і з нас не спало закляття. Вона позбавила нас пам'яті, і ми забули про все. Ми не знали, хто ми і звідки. Ми не могли ані робити, ані думати ні про що, окрім того, що вона вкладала в наші голови. І всі ці роки вона насилала на нас тільки смуток і тугу. Адже я майже забув, як жартують і сміються, я розучився танцювати джиґу… Але тепер, щойно пролунав цей гуркіт, розкрилися надра й піднялося море, ми прийшли до тями. Пам'ять повернулася до нас. І ось тоді ми щодуху кинулися шукати, як швидше повернутися на батьківщину. Он, погляньте лишень, як усі на радощах запускають петарди й ходять догори дриґом. І я буду вам дуже вдячний, якщо ви якомога скоріше відпустите мене – мені страх як кортить приєднатися до інших.

– Гадаю, це просто чудово, – заплескала в долоні Джил. – Я така рада, що разом із нами здобули волю і гноми, варто нам було відрубати чаклунці голову. І я також рада, що всі ці гноми насправді не такі вже й похмурі та страшні, як здалося спочатку. Так само, як і принц…

– Усе це просто чудово, Поул, – зауважив обачний простоквак. – Але щось не схоже на те, що гноми просто тікають. Якщо дозволите, їхні групки більше нагадують військові наряди. Подивися мені в очі, гноме Гольже, та скажи-но, чи не збирались ви напасти на нас?

– Звичайно, збирались, ваша милосте, – підтвердив Гольг. – Ви бачите, ми ж не знали, що чаклунка мертва. Ми гадали, що вона замкнулася та спостерігає за нами із бійниць свого замку. А коли ви троє з'явилися верхи і з мечами – тут, звичайно, кожен і сказав собі: "Настав час! Тепер або ніколи!" Не знаючи, що ви на нашому боці, ми вирішили дати бій, бо краще вже знайти смерть, аніж втратити надію на повернення додому!

– Можу поклястися, він не бреше! – вигукнув принц. – Відпусти його, друже Трясогузе. Добрий Гольже, так само, як і ви, був зачарованим і я. І так само я тільки-тільки-но оговтався. І ще питання: чи не зможеш ти, люб'язний Гольже, показати нам шлях до нового підкопу, через який чаклунка збиралася вивести війська назовні.

– Як не знати! – завищав Гольг. – Знаю, ще й як! Це жахливий шлях! Я можу показати вам, де він починається, але, благаю, не прохайте мене стати вашим проводирем, бо я ні за що не погоджуся.

– Чому? – збентежився Юстас. – Що в цьому страшного?

– Шлях підходить занадто близько до поверхні, – зригнувся гном. – Нічого гіршого для нас чаклунка й вигадати не могла: вона збиралася тим шляхом вивести нас на поверхню – на самий спід світу. Кажуть, там навіть даху над головою немає – сама лише нескінченна порожнеча, що зветься небом. А підкоп зайшов так далеко, що копни раз-другий – так і вивалишся назовні… Бр-р-р… Ні-ні-ні, нізащо!

– Ур-р-ра! – зрадів Юстас. – Тепер уже ти справу кажеш.

А Джил зауважила:

– Але нам від того зовсім не боязко. Зовсім. Ані краплі. Нам там подобається. Ми там живемо.

– Я знаю, що ви там живете, – кивнув Гольг, – але завжди гадав, що це тільки тому, що ви не в змозі знайти шлях до споду. Кому таке може сподобатися – повзати, мов ті мухи, поверхнею світу?!

– Тож як щодо того, аби без зайвих балачок вказати нам шлях? – урвав його Трясогуз.

– Так, на добрий час! – вигукнув принц, і вони рушили далі в дорогу. Принц знову скочив на свого бойового коня, Трясогуз вмостився позаду Джил, а Гольг крокував попереду, вказуючи шлях. Одним ходом гном сповіщав усіх про смерть злої чаклунки, а ще викрикував, що гномам нема чого боятися чотирьох мешканців Білого світу. Ті, хто почув добру звістку, передавали її іншим, і так далі й далі… так, що вже за декілька хвилин уся Підляндія наповнилася криками, радісним шумом та веселощами, а гноми – сотні, тисячі гномів, стрибаючи на радощах, стоячи на головах, ходячи колесом, граючи в довгі лози та запускаючи петарди, зібралися натовпом навколо Вуглика та Сніжинки. І принцу довелося розповісти про те, як він був зачарованим, і про своє неймовірне звільнення від чар ще щонайменше з десять разів.

Тим натовпом вони дісталися до розколу. Він був кроків з тисячу завдовжки і сотні зо дві завширшки – здоровезне таке собі провалля. Усі спішилися і зазирнули в нього. Звідти їм в обличчя війнуло сильним жаром і вдарив у ніс запах, зовсім не схожий на жоден інший. Це був міцний, стійкий пряний запах; він лоскотав у ніздрях, він вабив і збуджував. А світло звідти линуло таке яскраве, що спочатку навіть засліпило, і подорожні нічого не могли розгледіти. Коли ж очі до нього звикли, їм здалося, що на дні провалля можна роздивитися вогненну ріку, на берегах якої розстилалися поля та гаї нестерпних, до болю яскравих кольорів, хоча порівняно з річкою вони здавалися дещо бляклими. В очах рябіло від цієї строкатої суміші синього, зеленого, червоного й білого! Дещо подібне можна спостерігати, коли дивишся на тропічне сонце в обідню годину крізь віконне скло у зливових патьоках. Нерівними стінами провалля спускалися сотні землюків, що на вогняному тлі здавалися чорними мушками.

– Ваші милості! – гукнув їх Гольг, і, обернувшись до нього, наші мандрівники протягом кількох хвилин не могли нічого роздивитися – так темно було в них перед очима. – Ваші милості, чому б вам не спуститися з нами до Надрії? Там ви будете набагато щасливішими, аніж у холодній і незахищеній країні нагорі. Або принаймні хоч зазирніть до нас погостювати.

Джил була цілком впевнена, що ця пропозиція нікого не зацікавить. Але на свій жах почула, як принц промовив:

– Маєш рацію, друже Гольже. Я не проти зійти з тобою вниз. Було б чудово. Можливо, я стану першою і останньою людиною, яка бачила Надрію. Коли я нині проґавлю таку можливість – спуститися до найглибшого на землі провалля – довіку собі не вибачу. Але чи зможе людина вижити там? А в самій вогненній річці ви не плаваєте?

– О, ні, ваша високосте. Ми – ні. У самому вогні живуть лише саламандри.

– Саламандри? Що то за істоти? – зацікавився принц.

– Їх важко описати, – відповів Гольг, – бо вони розпечені добілу – очам боляче дивитися. Але найбільше саламандри схожі на невеликих дракончиків. А ще вони із вогню з нами розмовляють. Поговорити з ними – велике задоволення. Їхня мова вельми розумна та виразна.

Джил бликнула оком на Юстаса. Вона анітрохи не сумнівалася, що йому ця безглузда думка сподобається ще менше за неї. Та варто їй було побачити, як змінюється вираз його обличчя, серце її обірвалося. Адже тепер він скоріше був схожий на принца, ніж на її старого знайомого Бяклі з Експериментальної школи, бо всі його пригоди, як і славні дні

подорожі з королем Каспіаном, наверталися йому на пам'ять і тінню пробігали по його обличчю – його ніби підмінили.

– Ваша високосте, – підкинув він дров, – коли б з нами був мій старий друг, миш Ріпічіп, він би обов'язково зауважив, що тепер ми не можемо відмовитися від подорожі до Надрії без шкоди для нашої честі.

– Там, унизу, – умовляв далі Гольг, – я міг би показати вам справжнє золото, справжнє срібло, справжні коштовні діаманти.

– Що це ще за балачки! – не дуже-то ввічливо фиркнула Джил. – Хіба ми не знаємо, що перебуваємо нижче за будь-яку з найглибших земних шахт чи копалень!

– Так, так, звичайно, я чув про ті подряпини на земній корі, що ви, мешканці Білого світу, звете шахтами. Але в них ані золото, ані срібло, ані дорогоцінне каміння не є живим. Інша справа в нас. На глибині вони не просто живі, вони ростуть! У глибині я зберу вам по букету рубінів – у нас вони їстівні – ото смакота, а з алмазів я націджу по повному горнятку діамантового соку. Коли ви скуштуєте живих скарбів глибини, вам не надто кортітиме холодних і мертвих скарбів ваших дрібних шахт.

– Батько мій пускався на край світу, – задумливо промовив принц, – було б чудово, коли б я зумів зійти на його дно.

– Коли ваша високість бажає побачити батька, доки він живий, – а я впевнений, що це так, – втрутився Трясогуз, – то нам час рушати до ходу, що виведе нас нагору.

– Я не стану спускатися тим ходом ні за що у світі, – додала Джил.

– Що ж, якщо ваші милості і справді мають намір повернутися до Білого світу, – зауважив Гольг, – на цій дорозі є одна ділянка, набагато нижча цього місця. І може статися, якщо вода досі прибуває…

– Ой, тоді поїхали, поїхали швидше! – заквапилася Джил.

– Мабуть, нам і справді час іти, доки дорога не опинилася під водою, – важко зітхнув принц, – але частку свого серця я полишаю у Надрії.

– Скоріше, будь ласка, скоріше! – благала Джил.

– Уздовж дороги там усюди ліхтарі, – відповів Гольг, – Ваша честь побачить початок дороги з того боку провалля.

– А як довго палатимуть ліхтарі? – спитав Трясогуз.

У цей час із глибин Надрії засичав пекучий голос, мов промовляв сам вогонь (мандрівники ще довго потім питалися, чи не були то ті загадкові саламандри):

– Ш-ш-швидше! Пос-с-спішайте! – лунало із присвистом. – Щілина змикається! Змикається! Жвавіше! Жвавіше!

А камені тим часом зсувалися, земля під ногами дрижала, стояв такий тріск і гуркіт, що можна було оглухнути. Щілина почала звужуватись ще тоді, коли вони в неї задивлялися. З усіх боків до неї квапилися останні з гномів. Вони не дерлися скелястою стіною, а просто стрибали вниз головою. Але чи тому, що такими сильними були потоки висхідного повітря, чи

ще чомусь, тільки гноми падали вниз, повільно кружляючи, мов осіннє листя. Їх ставало дедалі більше й більше, доки вони мало не затулили собою всю вогняну річку і гаї живих самоцвітів.

– Прощавайте, ваші милості. Я полетів! – крикнув Гольг і пірнув одним із останніх.

Тепер провалля було не ширшим за струмок. Ось воно звузилося до розмірів щілини поштової скриньки. Ось від неї залишилась тільки яскрава ниточка. А за мить краї щілини, здригаючись, зімкнулися з таким гуркотом, ніби тисячі товарних потягів зіткнулися із тисячами буферів. Гарячий запаморочливий запах зник… і наші мандрівники лишилися в підземному царстві самі. Воно здавалося ще чорнішим, ніж до того, і лише тьмяне, сумовите й безрадісне світло ліхтарів ще вказувало їм шлях.

– Ну, що ж, – подав голос Трясогуз, – побий мене грім, якщо ми тут не пробули більше, ніж треба, та надія на порятунок ще є. Утім, не здивуюся, якщо ці ліхтарі за п'ять хвилин згаснуть.

Вони пустили коней галопом і поскакали щодуху, тільки лунко стукотіли копита. Незабаром дорога покотилася вниз, і, якби з іншого краю улоговини вони не побачили ліхтарі, що тягнулися вгору, доки сягає око, можна було б подумати, що Гольг вказав їм неправильний шлях. А в самій улоговині ліхтарі вже поблискували над водою.

– Швидше! – крикнув принц, і вони спустилися вниз.

Ще якихось п'ять хвилин – і улоговину навряд чи вдалося б подолати: потік води в ній шалено вирував, мов біля колеса млина, а подолати стромовину вплав коні навряд чи змогли б.

Але, на щастя, води було лише по коліно, і, хоча потік страшенно шумів навколо кінських ніг, вони щасливо перебралися на протилежний берег.

Почалось важке й повільне сходження, попереду нічого не було видно, нічого, окрім цих тьмяних ліхтарів, що довгою вервечкою тяглися вгору і вгору, скільки не дивись. Озираючись, вони бачили, що вода прибуває і прибуває. Тепер усі пагорби Підляндії перетворились на острівці, і лише на них досі горіли ліхтарі. Проте один за одним далекі вогники зникали в пітьмі. Незабаром вся країна, за винятком їхньої дороги, мала потонути в мороці, але й на дорозі в низині вогні вже блищали коло води, хоча жоден ліхтар ще не згас.

Треба було поспішати, але коні – вони не залізні і потребували відпочинку. Нічого не вдієш – довелося зупинитись і слухати в тиші, як навколо хлюпоче вода.

– Цікаво, а цього… як там його… дідуся Часу… також водою залило? – задумливо спитала Джил. – Його, а також усіх отих сплячих звірів…

– Мені здається, ми перебуваємо нижче за них, – невпевнено відповів Юстас. – Здагайте-но, як довго нам довелося спускатися до того Морочного моря. Не думаю, що вода вже сягла печери дідуся Часу.

– А може, що й сягла, – відгукнувся простоквак. – Але мене більше хвилюють придорожні ліхтарі – вони гаснуть на очах, ви не помічаєте?

– Не сказала б, – не згодилася Джил. – Здається, вони такими й були.

– Ан ні, – похитав головою простоквак. – Вони дещо позеленішали.

– Чи не хочеш ти сказати, що вони догоряють? – скрикнув Юстас.

– Поки вони ще горять, але ж не можна розраховувати, що так буде вічно, правда? – відповів простоквак.

– Не хнюпся, Бяклі! Я приглядаю за водою – вона підіймається вже не так швидко, як раніше.

– Але це, друже, слабка втіха, – зауважив принц. – Якщо не виберемося – то це через мене. Це я в усьому винен. Пробачте. Якби не уява та пиха, ми б не затрималися біля входу в Надрію. Хай там що – рушаймо далі!

За наступну годину Джил іноді здавалося, що Трясогуз казав слушно про ліхтарі, а іноді думалось, що це тільки йому привиділося.

А місцевість тим часом змінювалася. Склепіння підземного світу підступило вже так близько, що навіть у цьому вбогому світлі чітко вирізнялося над головами. Упадало в очі, що велетенські нерівні стіни підземелля сходяться з усіх боків. Дорога тунелем вела їх круто вгору. Шляхом то тут, то там траплялися кирки, лопати та інші ознаки того, що тут трудилися землекопи. Якби тільки вони були певні, що зможуть звідси вибратись! Зовсім безрадісно було уявляти себе затиснутим у щілині, що звужується із кожним кроком.

Нарешті стеля спустилася так низько, що Трясогуз і принц стукалися об неї головами. Усі спішилися і повели коней за вуздечку. Дорога була горбкуватою, тож ступати доводилося

вкрай обережно. Ось тут Джил і звернула увагу, що темрява дедалі густішає. Сумнівів у цьому не було. У зеленому світлі їхні обличчя видавалися незвичними і дивними, немов у примар. Раптом, несподівано для себе самої, Джил скрикнула. Один ліхтар зовсім поряд згас. Потім ще один. Потім згас і ліхтар позаду… Упала непроглядна темрява.

– Друзі мої, будьте мужніми! – пролунав голос принца Риліана. – Живі будемо чи помремо – з нами Аслан!

– Саме так, сер, – долинув голос Трясогуза. – До речі, хочу звернути вашу увагу, що не так уже й погано бути похованим тут, під землею, – можна неабияк заощадити на похороні.

Джил промовчала. (Коли не хочеш, аби інші дізналися, скільки страху ти набрався, то промовчати – найліпше з рішень.)

– Ми можемо йти вперед, а можемо лишитись тут, – запропонував Юстас, і варто було дівчинці почути тремтіння в його голосі, як вона зрозуміла, як мудро вчинила сама, вчасно прикусивши язичок.

Попереду, витягнувши перед собою руки, аби не втрапити куди-небудь, просувалися Юстас і Трясогуз, за ними, тримаючи коней за поводдя, ішли Джил і принц.

– Послухайте, – через якийсь час почувся голос Юстаса, – або в мене щось із очима, або он там, нагорі, смужка світла.

І перш ніж хто-небудь йому відповів, відгукнувся простоквак:

– Стійте! Ми зайшли в глухий кут. Але тут не каміння, а земля. Бяклі, що ти там кажеш?

– Клянуся Левом, Юстас каже правду, – зауважив принц. – Це схоже…

– Але це не денне світло, – втрутилася Джил. – Якась слабка його подоба.

– Але це все ж краще, аніж нічого, хіба не так? – обізвався Юстас. – Ми можемо до нього піднятись?

– Воно не просто над головою, – зазначив простоквак. – Воно в тій стіні, куди я тикнувся лобом, тільки вище. Послухай, Поул, стань-но мені на плечі й подивися, може, ти дотягнешся…

Розділ 15

Зникнення Джил

Там, де вони стояли, світло не вихоплювало ані клаптика густої темряви, тож вони могли тільки чути, але не бачили, як Джил здерлася на спину простоквакові. Вони тільки-но й почули, що: "Не варто сунути мені пальця в око!" або "Ногу в рота – теж ні до чого!", а потім – "Ось так уже ліпше!", а трохи згодом: "Я триматиму тебе за ноги, руки в тебе звільняться, і ти зможеш опертися об стіну".

Усі подивилися вгору й побачили на тлі просвіту чорний обрис дівочої голови.

– Нумо, Джил! – скрикнули вони в один голос. – Що там?

– Якийсь отвір, – відгукнулася Джил. – Я могла б пролізти ним нагору, якби була хоч трохи вищою.

– Тобі щось там видно? – спитав Юстас.

– Ні, майже нічого, – відповіла Джил. – Послухай, Трясогузе, може, замість того, аби сидіти в тебе на плечах, я стану на повний зріст і триматимусь за край отвору?

У темряві всі почули, як Джил вовтузиться, видираючись нагору, а потім у сіруватій плямі світла побачили її обрис, уже до пояса.

– Ти ба… – почала була Джил, але раптом зойкнула і змовкла на півслові. Зойкнула вона не голосно, а якось стиха, наче їй чи то замотали рота, чи то щось у нього запхали. Трохи згодом вона знову озвалася. Вона кричала, здавалося, щосили, але розібрати, що саме, було неможливо. Аж тут – не встигли вони усвідомити, що до чого, трапилось ось що: по-перше, на якусь мить щось цілком затулило світло вгорі, а по-друге, почулося якесь вовтузіння, колотнеча, і Трясогуз заволав:

– Скоріше! Допоможіть! Тримайте її! Хапайте за ноги! Хтось тягне її нагору! Тримайте! Усе… Запізно…

Провалля нагорі знову засяялося холодним світлом. Але Джил зникла.

– Джил! Джил! – гукали вони у відчаї, але марно. Відповіді не було.

– Чого ж ти не міг її втримати? – докоряв Юстас.

– О, халепа я, халепа, – тяжко застогнав Трясогуз. – Невдахою народився, невдахою і живу. Приречений я, видно, так на віку судилося, аби винен я був у смерті Поул. Адже й смакувати тим розумним оленем у Вересилії – теж не ліпше безталання. Знаю я, знаю, що винен, і провини своєї не зрікаюся.

– Сором нам, та й тільки! – вигукнув принц. – Підібгали хвости та й відправили сміливу дівчину в руки ворогів на смерть, сховавшись у неї за спиною!

– Не ображайте себе, ваша величносте, – похитав головою Трясогуз. – Зрозуміло, що й ми помремо в цьому пеклі – тільки дещо пізніше, голодною смертю. З муками.

– Можливо, мені також вдасться пролізти туди – я не набагато гладкіший за Джил, – подав голос Юстас.

А ось що насправді трапилось із Джил: просунувши голову в отвір, вона виявила, що дивиться не знизу вгору, мов із льоху, а зверху вниз, начебто виглядає із вікна на горищі. Вона так довго просиділа в темряві, що ніяк не могла второпати, що ж саме вона бачить, і зрозуміла тільки, що жадане світло – то зовсім не яскраве сонячне сяйво. Молочно-сріблясте, воно більше скидалося на вранішній серпанок туману. До того ж було неабияк холодно, навколо стояв страшенний гамір і туди-сюди літали білі кулі. Саме тоді Джил і попрохала Трясогуза дозволити їй стати собі на плечі.

Випроставшись на повний зріст, вона побачила, як у такт музиці (грали три флейти, чотири скрипки і барабан) хтось весело витанцьовує. Нарешті їй вдалося розгледіти, де вона є. Виявилося, що вона виглядала з нори на стрімкому схилі на висоті десь третього поверху. Усе навкруги було біле-

білісіньке. А на дні схилу ніде було і яблуку впасти. Від подиву їй аж дух затяло – фігурки на дні виявилися ошатними маленькими фавнами та дріадами у віночках із квітів та листя та з розкішними, до п'ят, косами. Ще якийсь час Джил пильно придивлялася до них, доки не зрозуміла, що вони танцюють не що інше, як гавот, і до того ж дуже старанно (вона б сказала, що навіть занадто). Урешті вона здогадалася, що це всього-на-всього ніч над головою, а срібне сяйво – то місячне світло. І, звичайно ж, біла ковдра на землі – то сніг, яскраві цятки на темному вкривалі неба – далекі зірки, а темна стіна у неї за спиною – то зимовий ліс! Виходить, що лазом вони потрапили в самісіньке серце Нарнії!

Від щастя в дівчинки аж у голові запаморочилося, а від тієї музики – завзятої, сповненої чарів, навіть трішечки моторошної, вона мало не знепритомніла.

Ось таке дійство побачила дівчина, визирнувши з отвору. На те, щоб описати його, знадобилося чимало часу, але, звичайно, усе це Джил охопила поглядом за якусь мить і вже обернулася, аби попередити своїх: "Гей, усе добре! Усе гаразд, ми вдома, у Нарнії!", але, крім "гей!", нічого промовити не встигла, і ось чому: навколо танцювальників ходили гноми, такі ошатні, у своєму кращому одязі, переважно червоного кольору. На голови вони нап'яли гостроверхі капелюхи з міховими одворотами й золотавими китицями, а ніжки взули у високі сап'янові чобітки. Зібравшись у коло, вони невпинно кидалися сніговими кульками (ці кульки й побачила Джил), але здебільшого жонглювали ними, щоб ні в кого не влучити, на відміну від того, як чинять деякі розбишаки-хлопчаки. Вони кидалися сніжками поміж танцюристів, підгадуючи під музику, тож той із танцюристів, хто робив усе правильно і вчасно, мав бути певен, що в кого-кого, а в нього не влучать. Зветься цей танок "Танок віхоли", і в Нарнії його влаштовують кожного року першої місячної ночі після снігопаду. Зрозуміло, це лише гра,

тому що в цьому танку час від часу хтось візьме і схибить, кулька попаде йому точнісінько в лоба – і тоді всі дружно регочуть. Звісно, завзяті танцюристи, музики і гноми можуть змагатися, доки не змокне чуприна, і за весь цей час жодна кулька нікого не дістане. Прозорими ночами вони, бува, так розохочуються від холоду, барабанного бою, ухання сови та місячного світла, що танцюють до сходу сонця. Шкода, що мало кому видається побачити те дійство на власні очі.

Отож, не встигла Джил крикнути "гей!", як запнулася, бо здоровенна снігова кулька, влучно кинута гномом з протилежного краю галявини, пролетіла крізь коло танцюристів і влучила їй до рота. Джил анітрохи не окривдилась: в таку мить і двадцять кульок не зіпсували б їй настрій. Однак, як вона не раділа, з ротом повним снігу не дуже й порозмовляєш. І коли Джил отямилась (з повним ротом вона могла тільки лопотати), то в неї геть із голови випало, що її друзі, там, знизу, у темряві, ще нічого не відають. Чимдуж вона підтягнулася і, висунувшись якомога далі, заволала до танцюючих:

– Допоможіть! Допоможіть! Ми під землею! Відкопайте нас!

Нарнійці, що навіть і не помічали невеликого отвору на схилі гори, від подиву пороззявляли роти та шукали де завгодно, тільки не там, де треба, доки нарешті не знайшли. Тож коли вони побачили Джил, то одразу ж усім гуртом кинулись до неї, видираючись крутим схилом. Їй на допомогу простягнулися безліч рук, Джил вчепилася за чиїсь, вилізла з отвору і, наче м'яч, покотилася по землі. Потім устала і сказала:

– Йой, будь ласка, швидше, відкопайте всіх! Там ще троє. І коні. Серед них принц Риліан.

Прохаючи про це, вона побачила, який натовп зібрався навколо неї: окрім танцюристів, набігло багато зівак, яких вона одразу не помітила, – вони спостерігали за дійством осторонь. З дерев позістрибували численні білочки, злетілися сови. Їжачки пришкандибали на своїх коротеньких ніжках. За ними притупцювали ведмеді та борсуки, а останньою приєдналася величезна пантера, помахуючи хвостом від хвилювання.

Усі страшенно заметушилися та забігали, зрозумівши, що каже Джил.

– Потрібні лопати та кирки! Мерщій по інструмент! – закричали гноми і з усіх ніг швидко кинулися до лісу.

– Розбудіть кротів, вони великі майстри копати та рити, не гірше за гномів, – пролунав чийсь голос.

– Що вона сказала про принца Риліана? – перепитав інший.

– Тсс-с, – засичала пантера. – У бідолашної дитини потьмарилось у голові… та нічого дивного… заблукала в печері, ви тільки подумайте! Вона сама не усвідомлює, що каже…

– Так воно і є,– погодився з нею старий ведмідь, – бач, вона сказала, що принц Риліан – кінь!

– Ні, нічого такого вона не казала, – зухвало зауважило білченя.

– Ні, казала! – заперечила його подруга.

– Усе т-т-так і є-є. Не ка-жіть ні-се-ніт-ниць, – промовила Джил, що вже цокотала зубами від холоду.

У ту саму мить одна дріада накинула на неї хутряну накидку, яку загубив якийсь гном, коли стрімголов мчав до лісу по лопату, а якийсь послужливий фавн підтюпцем побіг через ліс по гарячий чай туди, де біля входу в печеру Джил розгледіла вогнище. Не встиг він повернутися, як знову з'явилися гноми, хто з киркою, хто з лопатою, і почали розкопувати схил. Почулися вигуки: "Гей, що ти робиш? Геть забирай свого меча!" та "Слухай, хлопче, зупинись!", а також "Та воно зле, ти диви!"

Джил підхопилася та побігла до провалля, не знаючи, чи то плакати їй, чи то сміятися, коли побачила бліде замурзане обличчя Юстаса, що виглядало з чорного отвору. У правій руці він тримав меча, яким загрозливо розмахував, нікого до себе не підпускаючи.

Як ви вже здогадались, в останні хвилини Юстас почувався зовсім не так, як перед тим Джил. Він чув її крик, бачив, як вона зникла хтозна куди, і разом із Трясогузом та принцом вважав, що її захопили вороги. Знизу йому було не видно, що те бліде сріблясте світло є саме місячним сяйвом, тож він подумав, що цей отвір – то лаз в іншу печеру, якою стелиться таємниче світло, і там мешкають дивовижні печерні істоти.

Ось чому, умовивши Трясогуза підсадити його, вихопивши меча та висунувши голову, він виявив неабияку хоробрість. І принц, і Трясогуз зробили б так само, якби змогли пролізти в цей надто вузький для них отвір. Юстас був ледь більшим за Джил, проте більш незграбним, і, пролізаючи крізь отвір, він звалив на себе маленьку снігову лавину й запорошив собі обличчя. Тож немає нічого дивного в тому, що, обтрусивши сніг з очей та несподівано побачивши десятки фігур, які щодуху бігли до нього, він спробував їх відігнати.

– Стій, Юстасе, стій! – заволала Джил. – Це друзі! Ти що, не бачиш? Ми ж у Нарнії! Усе гаразд!

Юстас озирнувся і, побачивши, що це правда, вибачився перед гномами (які відповіли, що вибачатися немає за що), а після того десятки товстих, волохатих, коротеньких рук допомогли йому (як п'ять хвилин тому вони допомогли дівчинці) вибратися з печери. Джил злізла схилом, просунула голову в отвір та радісно прокричала щасливу звістку. Коли ж відвернулась, то почула, як Трясогуз бурмоче: "Ой-ой-ой, бідолашна Поул! Для неї це виявилось занадто. Не здивуюсь, якщо вона не при тямі. У неї почались галюцинації".

Джил приєдналась до Юстаса, вони потиснули одне одному руки і вдихнули на повні груди вільного нічного повітря. Їм обом дали випити гарячого чаю, а Юстасу ще й позичили теплу накидку. Поки вони пили чай маленькими ковточками, гноми вже розкидали сніг кругом отвору та розширили його – тепер їхні кирки та лопати весело грюкали, зовсім як ноги фавнів та дріад у танці десять хвилин тому. Минуло лише десять хвилин! А Джил та Юстасу вже здавалося, що всі їхні пригоди у темряві та духоті, увесь цей морок їм лише примарилися. Тут, на поверхні, на морозі, коли над землею світить місяць та сяють такі величезні зорі (зірки в Нарнії ближче, ніж у нашому світі), а навкруги стільки добрих та веселих облич, ніяк не віриться в Підляндію.

Не встигли чада попити чаю, як з'явилося дванадцять кротів, ще заспаних і через те роздратованих. Дізнавшись, у чому справа, вони змінили гнів на ласку та одразу ж із радістю стали до роботи. Навіть фавни знайшли собі посильну справу: в маленьких візках вони відвозили землю подалі, а білки метушилися, ганяючи туди-сюди із такою швидкістю, що Джил було несила вгледіти, що саме вони робили, окрім метушні. Ведмеді з сичами заходилися давати поради, наполягаючи, аби

діти зайшли до печери (туди, де Джил бачила вогнище) погрітися та повечеряти як слід. Але діти й чути про це не бажали, доки не побачать друзів на волі.

Жоден землекоп у нашому світи не зрівняється с тутешніми гномами та розумними кротами! Хоча, по правді кажучи, і кротам, і гномам робити це зовсім не важко – вони обожнюють рити та копати. Ось чому діти не встигли й оком змигнути, як ті прорили на схилі гори широченний лаз. І звідти, із темряви, під місячне світло – це була б, бр-р-р, дуже лячна картина, якщо не знаєш, хто там у середині гори, – з'явилась спочатку довгов'яза постать у гостроверхому капелюсі, а за нею вийшов принц Риліан власною персоною, що вів за повід двох коней.

Побачивши Трясогуза, усі здивовано загукали:

– Дивіться, це простоквак! Це ж наш Трясогуз! Так, це Трясогуз зі Східних трясовин! Трясогузе, як ти тут опинився? Тебе всюди шукають... Лорд Тиквік наказав усюди розклеїти оголошення... Тому, хто знайде, обіцяно винагороду!

Раптом усі крики урвались, запала мертва тиша, саме така, що настає, коли у класі стиха галас, варто директорові школи прочинити двері. У цю мить усі побачили принца.

Усі розуміли, хто перед ними. Адже тут були численні звірі, дріади, гноми, фавни, котрі пам'ятали його ще з тих часів, коли він не був зачарованим. Знайшлось декілька дідусів, що згадали його батька, короля Каспіана, й свою юність – як же принц був на нього схожий! Але мені здається, що принца впізнали б у будь-якому випадку. Після довгого ув'язнення у Темному королівстві він був блідий, розпатланий та зморений, увесь у пилюці та багні, вдягнений у все чорне, але, попри те, в його обличчі та в манері триматися по-королівськи було стільки

величі, що помилитися було неможливо. Такий вираз властивий усім справжнім королям Нарнії, котрі правлять країною з волі Аслана та займають трон Пітера Великого, славного короля Нарнії, у Кейр-Паравелі.

Зараз же всі поскидали капелюхи, попадали ниць, а наступної миті полинули веселі вигуки та радісні крики, усі гучно заляскали в долоні, заплигали в захваті й затанцювали з радощів, стали так стискати один одному долоні, обійматися, цілуватися, що у Джил навернулися сльози на очі. Такі вітання були варті пережитих випробувань.

– Ваша високосте, – звернувся до принца найстарший із гномів, – дозвольте запросити вас на невеличку вечерю на честь закінчення танку віхоли.

– Із задоволенням, мій старійшино, – відповів принц. – Бо ще жоден принц, лицар або ведмідь ніколи не почувався таким зголоднілим, як ми сьогодні.

З цими словами всі посунули до печери. Джил чула, як Трясогуз казав оточуючим:

– Ні, не зараз. Я розповім про все згодом. Нічого особливого зі мною не трапилось. Краще ви розкажіть, які новини. Та не треба мене жаліти, краще скажіть про все одразу. То як там король? Чи правда, що корабель потрапив у шторм та затонув? А лісові пожежі? Чи нема військових провокацій на кордоні з Остраханством? Дракони завдають шкоди, чи не так? Не здивуюсь, якщо так воно і є.

Усі навколо засміялися: "Оце так Трясогуз! Знати по-всьому – справжнісінький простоквак!"

Діти падали з ніг, такі вони були зголоднілі та зморені, але вигляд теплої та затишної печери, відблиски палаючого вогню, веселі тіні від нього на стінах, на чистих кухлях, тарелях та тарілках, майже як у кухні сільської хатини, дещо повернув їм сил. Але все ж вони не втерпіли та задрімали, чекаючи на вечерю. Поки вони дрімали, принц Риліан детально розповів старшим і мудрішим гномам та звірам про все, що з ними трапилось. Так мешканці країни дізнались, яка біда загрожувала Нарнії, яке зло готувала для них підступна чаклунка. Як вона задумала все це і от-от мала підкорити Нарнію, та ще й руками Риліана – яка підлість! (авжеж, вона, мабуть, із тієї самої підлої компанії, що й Біла Відьма, яка колись, за старожитніх часів, наслала на Нарнію вічну зиму). А йому й на думку не спадало, що королівство, котре вона йому пообіцяла, і так належить йому за правом. Вона ж, пообіцявши йому корону, хотіла зробити його своїм невільником та правити від його імені. Як бачиться з того, що трапилося з дітьми, вона була в дружбі та сколоті зі злими велетнями Вересилії. "Ваша величносте, ці злі північні чаклунки шкодять кожного разу по-різному, але ж на думці у них завжди одне й те саме! І це для нас наука!" – підкреслив старший із гномів.

Розділ 16

Життя без кінця й без краю

Наступного ранку, коли Джил прокинулась і побачила, що вона в печері, на якусь жахливу мить їй здалося, що вона знов у Підляндії. Але, помітивши, що вона лежить у ліжку із вересу під хутряною накидкою, у вогнищі, ніби його тільки-но розпалили, весело потріскує полум'я, а через вхід у печеру ллється ранкове сонячне світло, вона відразу ж про все згадала та заспокоїлась. Вечеря напередодні була просто чудова, попри те, що діти були дуже зморені та мало за нею не поснули. Вона ледь пам'ятала, як кругом вогнища юрбилися

гноми із пательнями, розміром більшими за них самих, і як на сковородах апетитно шкварчали ковбаски, дуже-дуже багато ковбасок… Та не якісь жалюгідні ковбаски, майже з самого хліба, як у шкільному буфеті, а зі справжнього м'яса, соковиті, щойно з жару, підрум'янені та добре просмажені, товстенькі – ось-ось луснуть. А ще згадалися здоровенні кухлі, повні гарячого шоколаду з пінкою, аж губи злипалися, та хрустка картопля, та печені яблука з начинням із родзинок, ще й морозиво – щоб трішечки охолонути після усієї цієї насолоди…

Джил сіла й роззирнулася навкруги. Недалечко камінним сном спали Трясогуз та Юстас.

– Гей, соньки! – гукнула їх уголос Джил. – Чи ви збираєтесь коли-небудь уставати?

– Тсс, тихенько! – пролунав сонний голос звідкілясь згори. – Агов! Угамуйтесь ви там! Тсс!

– Ти ба! Не може бути! – зраділа Джил, угледівши жмуток пухнастого пір'я, що сидів, мов на сідалі, на старовинних ходиках у кутку печери. – Невже це Сизокрил?

– Агов, дівчинко! – заухав пугач, висунувши голову з-під крила та розплющуючи одне око. – Я прилетів зі звісткою для принца. Опівдні білки принесли нам добру звістку-гу-гу. Принц уже вирушив у дорогу, тож ви маєте поспішати за ним. Щасливої дороги! – І голова птаха знов сховалася під крило.

Не було сенсу намагатися дізнатися під пугача щось іще, тож Джил устала та пошукала, де б прибратися та поснідати. У цю мить до печери увійшов маленький фавн, чиї копитця гучно цокотіли по кам'яній підлозі.

– Прокинулася нарешті, донько Єви, – звернувся він до дівчинки. – Може, ти розбудиш хлопця сама? Вам вирушати через декілька хвилин. Два кентаври люб'язно погодилися підвезти вас у Кейр-Паравель, – промовив він стиха. – Авжеж, ви розумієте, що це надзвичайно велика, небачена повага. Жодного разу не чув, щоб вони кого-небудь на собі возили. Негоже їм чекати.

– Де подівся принц? – було першим запитанням Трясогуза та Юстаса, щойно їх розбудили.

– Вирушив до Кейр-Паравеля на зустріч із королем, своїм батьком, – відповів фавн на ім'я Оранс. – От-от очікується прибуття до гавані корабля його величності. Мабуть, відразу після відплиття король зустрів Аслана – вже й не знаю, чи уві сні, чи ні, – і той повернув його та сказав, що на березі його чекає давно зниклий син.

Юстас уже прокинувся та разом із Джил допомагав Орансу накривати на стіл. Трясогузові ж наказали не вставати з ліжка: до нього мав прийти та огледіли опіки на нозі відомий цілитель, знахар, як обізвав його Оранс, – кентавр на ім'я Кастор.

– Ох! – видохнув Трясогуз, але з тону можна було здогадатися, що він страшенно задоволений. – Не здивуюся, якщо він захоче відрізати мені ногу до коліна. Згадайте мої слова, – та можливість залишитися в ліжку його цілком влаштовувала.

На сніданок була яєчня з грінками, а Юстас із таким апетитом накинувся на їжу, що, здавалося, це не він опівночі за вечерею наївся від пуза.

– Слухай-но, хлопче, – із жахом дивлячись, як Юстас наминає за обидві щоки, зауважив фавн. – Мені здається, тобі не має потреби так поспішати. Певен, що кентаври ще снідають.

– Досі снідають?! Не може бути! Уже одинадцята година! Вони що, так пізно прокинулися? – здивувався Юстас.

– Усе навпаки, – заперечив Оранс. – Вони прокинулися до світанку.

– Чого ж вони досі не поснідали? – не втямив Юстас. – Нащо було чекати?

– Нічого вони не чекали, а снідати заходилися, щойно прокинулись.

– Нічого собі! – здивувався хлопчик. – Скільки ж можна їсти?

– Невже ти, хлопче, не знаєш, що кентавр – це людино-кінь. У нього два шлунки: один шлунок як у людини, інший – як у коня. Ще й обидва вимагають їжі. Ось чому кентаври починають свою трапезу із каші, риби та нирок, які закусюють окостом і омлетом із шинкою, а на десерт у них грінки з повидлом, кава і, звичайно, пиво. Уже після цього починають снідати, як коні, – годуються годину-іншу на пасовиську, ласують силосом, вівсом та прихоплюють торбинку цукру. Ось чому, якщо звеш кентавра погостити на вихідні чи на свято, треба серйозно підготуватися. Дуже серйозно, скажу я вам.

У цей час почулося дзвінке цокання копит, і біля входу до печери діти побачили двох кентаврів. Обоє були бородаті, тільки в першого борода буда чорна, як смола, а в другого –

золотиста. В обох борода спадала на могутній голий торс. Обом довелося пригнутися, аби зазирнути до печери. Діти відразу принишкли та швидко доїли сніданок. Ще нікому ніколи не спадало на думку розсміятися, побачивши кентавра, бо вони такі величні, серйозні, сповнені вікової мудрості, яку черпають у зірок. Їх важко розвеселити, важко вивести з рівноваги, але у гніві вони страшні, мов виверження вулкану.

– До побачення, любий Трясогузочко, – промовила Джил, підходячи до ліжка простоквака. – І пробач мені. Мені соромно, що спочатку ми називали тебе занудою.

– І мені також пробач, – підійшов ближче Юстас. – Ти – найкращий товариш у світі.

– Я певна, що ми ще обов'язково побачимося, – додала Джил.

– Ой, не певен я, не певен. Навряд чи, – сумно промовив Трясогуз. – І свій рідний закуток я навряд чи знов побачу. А принц – такий свійський хлопець, та він дуже кволий, вам не здалося? Підірвав здоров'я там, під землею. Не здивуюсь, якщо він довго не протягне. Зовсім на ладан дихає.

– Трясогузе, щось ти говориш зовсім як старий скиглій. Тужиш, мов на похоронах. Хоча насправді – я ж бачу – ти просто щасливий. Тебе послухати – ти усього боїшся, а насправді хоробрий, мов… мов Лев.

– До речі, про похор… – почав був Трясогуз, але Джил, почувши, що позаду нетерпляче б'ють копитами кентаври, зовсім його приголомшила, так, що він не міг сказати ані слова: вона кинулася йому на шию, обхопила його руками та міцно

поцілувала у щоку болотного кольору. А Юстас міцно потиснув йому руку.

Після цього діти поспішили до кентаврів, а простоквак, відкинувшись на подушку, пробурмотів собі під носа:

– Так, про таке я навіть і не мріяв. Навіть такий красень, як я…

Їхати верхи на кентаврі – нечувана честь (тож не думаю, що крім Джил та Юстаса така честь колись випала ще комусь), але, треба зізнатися, то вельми незручно. З тієї простої причини, що нікому і на розум не спаде спробувати надягти на кентавра сідло (хіба що кому життя набридло), та їхати без сідла – насолода не з приємних, особливо, якщо ви вперше в житті їдете верхи, як це трапилося із Юстасом. Кентаври виявилися чемними та люб'язними – поводились, мов справжні дорослі. Вони галопом скакали лісами Нарнії та дорогою розповідали дітям про цілющі властивості трав та коріння, про вплив планет, про дев'ять імен Аслана та їхнє значення, та ще різне. Діти зморилися та вимучилися від струсів, але віддали б усе на світі за ще одну таку подорож. Щоб знов побачити ці галявини та схили, що блищать від випалого за ніч снігу, зустріти кролів, білочок та птахів, що побажають вам доброго ранку, знову вдихнути повітря Нарнії та почути голоси нарнійських дерев.

Ось вони спустилися до річки, блискучої та переливчастої під зимовим сонцем. Останній міст лишився вище за течією (біля містечка Беруна, маленького, чепурного, з червоними черепичними дахами). На інший берег вони перебралися на поромі. Треба сказати, що правив поромом простоквак, бо всю мокру та рибну роботу в Нарнії справляють саме вони. Коли вони переправилися, то поскакали уздовж південного берега річки та невдовзі прибули в Кейр-Паравель. Не встигли вони

зіскочити з кентаврів, як побачили, що по річці величезним птахом летить розкішний корабель, котрий їм уже доводилось бачити в той день, коли Джил уперше ступила на землю Нарнії. І знов на галявинці між замком та пристанню зібрався весь двір – цього разу, щоб зустріти короля Каспіана, який нарешті повернеться додому. Риліан, котрий змінив чорний одяг на пурпурну мантію, накинуту поверх срібної кольчуги, в нетерплячому очікуванні стояв простоволосий біля самої води. Поряд із ним у маленькому кріслі на колесах, запряженому вислюком, сидів гном Тиквік. Побачивши весь той натовп, діти зрозуміли, що до принца їм ніяк не пробитися – та й треба сказати, що почувались вони трохи боязко. Ось чому вони запитали кентаврів, чи можна ще трохи посидіти верхи, щоб побачити все поверх натовпу. Кентаври милостиво дозволили.

У цей час на палубі корабля загриміли срібні фанфари, матроси викинули швартові, а щури (зрозуміло, що розумні) та простокваки підхопили їх та потягли корабель до пристані, мов на буксирі. Оркестр заграв тріумфальний марш. Ще мить – і ось королівський галеон завмер біля причалу, а пацюки вже приладнують трап…

Джил усе видивлялася короля, що ось-ось мав ступити на берег. Та, здається, трапилась якась затримка. На берег прибіг трапом якийсь лицар, блідий, мов полотно, та схилився перед принцом і Тиквіком. Утрьох вони про щось тихесенько перемовились, так, що ніхто не зрозумів, про що. Як і досі, грала музика, та відчувалося, що усім стало якось ніяково. Потім на палубі з'явилися четверо лицарів. Вони щось несли, старанно, дуже поволі та обережно. А коли сходили трапом, то стало видко, що вони несуть: це був старий король на ношах, дуже блідий та нерушний. Лицарі спустили ноші на землю. Принц упав на коліна та обійняв короля. Усі побачили, як король Каспіан здійняв руку та благословив його. Почулися вигуки привітання, але рідкі та несміливі – усім стало

зрозуміло, що відбувається щось невеселе. Зненацька голова короля впала на подушки, оркестр змовк та запанувала тиша. Стоячи на колінах перед королем, принц припав головою до грудей батька та гірко заридав.

Натовпом пронісся шепіт, він заколивався – тільки тут Джил помітила, що всі, у кого були капелюхи, кепі, шапочки, берети чи шоломи, зняли їх та завмерли з непокритими головами. Так само вчинив і Юстас. Потім вона почула якийсь шум згори та побачила, як на шпилі головної вежі приспускають величезний прапор із золотим Левом – він полоскався та лопотів від вітру. Знов заграла музика: полилася повільна сумна мелодія – невтішно ридали валторни, плакали струни – і від цієї мелодії розривалося серце.

Діти тихенько злізли з кентаврів додолу (кентаври навіть не помітили).

– Як же мені кортить додому, – засумувала Джил. Юстас мовчки кивнув, закусивши губу.

– Я прийшов по вас, – пролунав глибокий голос у них за спинами. Вони обернулися і побачили самого Лева, такого справжнього й могутнього, і виразного, що порівняно з ним усе навколо здавалося блідим та незначним. Джил миттю забула про померлого короля і пригадала, як через неї Юстас впав із кручі, як вона проґавила майже всі знаки та про всі їхні сварки, суперечки та прикрі слова. Їй було зле, кортіло вибачитись, але вона не могла вимовити ані слова. Тоді Лев поглядом притягнув їх до себе, зігнувся над ними, облизнув їхні побілілі обличчя та сказав:

– Забудьте про все те. Сварити я вас більше не буду. Ви впорались з усім, задля чого я викликав вас у Нарнію.

– Аслане, прошу, – попрохала Джил, – чи можна нам тепер повернутися додому?

– Так. Я прийшов саме по вас, – обізвався Аслан.

Він широко роззявив пащу й дмухнув. Цього разу вони не відчули, що летять небом; навпаки, їм здалося, що вони лишились нерухомими, а ураганний подих Аслана жене від них і корабель, і померлого короля, і палац, і сніги, й зимове небо. Тому що все це розчинилося в небі, мов кільця диму, а самі вони зненацька опинилися на шовковій травичці, серед могутніх дерев, біля прозорого струмка з питною водою, а навкруги яскраво світило гаряче літнє сонце – вони знову були на горі Аслана, що лежала набагато вище Нарнії, десь за краєм світу. Але що дивно – проникліва тривожна погребальна музика на честь короля Каспіана розливалася навколо них, хоч ніхто не міг би сказати, звідкіль вона плине. Вони йшли уздовж струмка – Аслан попереду: він був таким чудовим, а музика – такою гірко-зворушливою, що на очах у Джил мимоволі виступили сльози.

Невдовзі Аслан зупинився, а діти зазирнули у струмок. Там, на золотавому піщаному дні, лежав король Каспіан, мертвий, а над ним струменіла вода, чиста та прозора, мов скло.

Його довга біла борода розвівалася у ній, мов дивна водяна рослина. Усі троє стояли над ним і не могли стримати сліз. Навіть Лев і той плакав здоровенними левовими сльозами, і кожна сльозинка його була безцінна. Джил помітила, що сльози Юстаса – то вже не дитячі сльози й не сльози хлопчика, що намагається їх приховати, а сльози дорослого чоловіка. В усякому разі, їй так здалося, незважаючи на те, що там, на горі, слово "дорослий" взагалі втрачало будь-який сенс, бо кожен мав такий вигляд, за яким неможливо визначити вік.

– Син Адамів, – звернувся Аслан до Юстаса, – піди до тих хащ, зірви там колючку та принеси мені.

Юстас підкорився. Колючка була довга, з лікоть, та гостра, мов шпага.

– Увіткни, сине Адамів, її мені в лапу, – повелів Аслан, здіймаючи праву передню лапу та підставляючи Юстасу величезну подушечку.

– Колоти? – перепитав Юстас.

– Так, – відповів Аслан.

І тоді Юстас, зціпивши зуби, увігнав шпичку в подушечку на лапі Лева. Із рани викотилася величезна крапля крові, і була вона такою червоною, що червоніше не тільки не буває, але й уявити не можна. І впала ця крапля у джерело на тіло мертвого короля. І відразу скорботна музика припинилась, а мертвий король почав змінюватись. Його біла борода змінилася на бороду з просіддю, сиве волосся зникало, поки не зосталося жодної сивини, а борода перетворилася на золотаву, і почала ця борода меншати та коротшати, доки зовсім не щезла, а впалі щоки округлилися та посвіжішали, зморшки згладились, очі розплющилися, потім очі та губи всміхнулися – і раптом він підхопився та став перед ними юнаком, майже хлопчиком (але ким саме – Джил сказати не могла, бо в країні Аслана жоден віку не має. Навіть у нашому світі найдурніші з дітей – то діти найбільше за все, а найдурніші дорослі – то такі собі найсправжнісінькі дорослі, розумієте, дорослі по-справжньому). Юнак кинувся до Аслана та як міг обійняв його за могутню шию, міцно, по-королівськи, його розцілував, а Лев відповів йому по-лев'ячому несамовито. Урешті-решт, Каспіан роззирнувся і розсміявся радісно та здивовано.

– Гей! Та це ж Юстас! – вигукнув він. – Юстасе! Здається, ти нарешті знайшов край землі! А пам'ятаєш меч, що я тобі подарував? Ти його зламав, коли бився з морським змієм.

Юстас простягнув до нього руки і ступив крок уперед, готовий обійняти, але несподівано злякався і позадкував.

– П-п-ослухай, – Юстас від хвилювання навіть трішечки затинався. – Це, звісно, неймовірно! Але хіба ти не.... Я хотів сказати, невже ти?..

– Ой, не кажи дурниць, – присік його Каспіан.

– Але, – Юстас збентежено погледів на Аслана, – хіба він не помер?

– Так, – відповів Лев дуже тихо, майже кепкуючи, як здалося Джил, – він помер. Більшість із нас уже померли, навіть я. Майже всі...

– А-а-а, ось у чому справа, – здогадався Каспіан. – Тепер я зрозумів, що тебе бентежить. Тобі, певно, спало на думку, що я привид. Чи ще якесь безглуздя. Та хіба тобі не зрозуміло? Я, мабуть, був би привидом, коли б з'явився в Нарнії, тому що мене в ній більше не існує. Але не можна бути привидом у власному світі. От якби я потрапив у ваш світ, то, ймовірно, видався б привидом. Точніше, не знаю. Але мені здається, що ви до того світу також не належите, бо ж ви тепер тут.

У душах дітей запалала надія, але Аслан лише похитав гривастою головою:

– Ні, мої любі, – сказав він. – Коли зустрінетесь тут зі мною знов, то залишитесь назавжди. Але не цього разу. Ви повинні повернутися у власний світ. На деякий час…

– Аслане, – звернувся до Лева Каспіан, – я завжди мріяв хоч одним оком зазирнути у їхній світ. Чи це можливо?

– Тепер, коли ти помер, для тебе нема неможливого, – відповів Аслан. – Ти зазирнеш туди лише на п'ять хвилин за їхнім часом. П'яти хвилин вистачить, аби привести там усе до ладу.

І Аслан коротенько пояснив Каспіану, що Джил та Юстас повертаються до Експериментальної школи. І про саму школу також розповів. Здавалося, він про неї знає не гірше за дітей.

– Донько роду людського, – звернувся Аслан до Джил, – відламай-но прутика від того куща.

Вона відламала, і щойно тільки прутик опинився у неї у руках, як одразу ж перетворився на чудовий новий батіг.

– А тепер ви, сини Адама, оголіть ваші мечі, – велів Аслан хлопцям. – Але бити ними можна тільки навзнаки. Я посилаю вас не проти воїнів, а проти дітей та боягузів.

– А ти, Аслане, чи будеш ти з нами? – запитала Джил.

– Вони побачать тільки мою спину, – відповів їй Аслан.

Він хутко повів їх лісом, і не встигли вони пройти й сотні кроків, як перед ними з'явилася стіна Експериментальної школи. Аслан загарчав, струснувши на небі сонце. Від його рику частина стіни – ділянка кроків зо двадцять – обвалилася,

і, заглянувши у пролом, діти побачили внизу знайомі хащі на подвір'ї школи, дах спортивної зали, а зверху над ними похмуре осіннє небо, таке саме, яким воно було до того, як почалися їхні пригоди. Аслан повернувся до Джил та Юстаса, дихнув на них та лизнув їм лоба. Після цього ліг у проломі та повернувся до Англії золотавою спиною, а благородним обличчям – до своєї країни. І відразу ж Джил побачила такі до болю знайомі обличчя, точніше, фігури їхніх власників, що продиралися до них крізь кущі. Тут була майже вся компанія – і Одета Шалапайль, і Киць-Чеширська старша, і Едіт Вінтербрьох, і Прищавий Дилдаун, і гладуха Товстоун, і два осоружні брати Фіглі. Але раптом вони зупинились, змінилися в обличчі та вся їхня підлість, жорстокість, самовпевненість та підлабузництво поступилися місцем одному – жаху. Вони бачили, як обвалилася стіна та що в цьому отворі лежить Лев розміром зі слоненя, а на них мчать троє людей у сяючому одязі зі зброєю в руках. Джил старанно пригощала дівчаток батогом, а Каспіан та Юстас били навзнаки мечами хлопців, та так, що за дві хвилини всі задираки й хулігани порозбігалися, як зайці, з криками: "Убивають! Бандити! Леви! Жах! Жах!" Ось у цьому сум'ятті подивитися, що коїться, вибігла директорка школи (котра була, між іншим, жінкою). Коли вона побачила Лева, провалля у стіні, Каспіана, Джил та Юстаса (котрих вона анітрішечки не впізнала), то з нею скоїлася істерика, вона побігла назад у школу та подзвонила в поліцію – щось казала про лева, що втік із цирку, про втікачів-бандитів, що зруйнували стіну та були озброєні мечами.

Посеред усієї тієї метушні Джил та Юстас тихенько прослизнули до школи, де перевдяглися в звичайну шкільну форму замість своїх яскравих одеж. Каспіан повернувся до свого світу, стіна, за волею Аслана, зробилася знов цілою, буцімто нічого з нею і не було. Отже, коли прибула поліція й не знайшла ніякого лева, ніякої зруйнованої стіни й ніяких бандитів, а побачила, що директорка школи поводиться, мов

навіжена, – почалося розслідування. І під час розслідування все, що коїлося у цій Експериментальній школі, стало відомо – так із десятеро людей виключили зі школи. І тоді друзі директорки зрозуміли, що діюча директорка бути директоркою не гідна, і зробили її інспектором, аби вона заважала іншим директоркам і директорам. А коли виявилося, що вона і на це не гідна, її перевели до парламенту, де вона щасливо засідає і понині.

Свій розкішний одяг разом із мечем Юстас потай зарив у шкільному садку, а Джил своє плаття нишком пронесла додому й на Новий рік шикувала в ньому на шкільному карнавалі. Із того дня життя в Експериментальній школі змінилося на краще, і вона перетворилася на звичайнісіньку собі школу. А Джил та Юстас лишились вірними друзями на все життя.

А далеко-далеко від цих місць, у Нарнії, король Риліан поховав свого батька, Каспіана-Мореплавця, десятого короля, що мав це ім'я, і довго тужив за ним. Сам він правив Нарнією як треба, і за роки його правління земля розквітла, незважаючи на те, що Трясогуз (нога котрого за три тижні зажила і стала мов новенька) всякий раз зауважував, що за ясним ранком, ймовірно, станеться похмурий вечір та що гарні часи не можуть тривати довіку.

Провалля на схилі тої гори ані засипали, ані мурували, і спекотними літніми днями нарнійці нерідко спускаються туди, запалюють ліхтарі, спускають на воду човни й катаються в них до світанку (якого там, до речі, нема). І довго під темними стелями, у прохолодному повітрі підземелля, над тихою гладдю моря, ллються їхні пісні. А ще вони розповідають одне одному легенди про міста, що лежать на великій глибині під ними. І якщо так трапиться, що вам колись самим пощастить побувати в Нарнії, обов'язково скористайтеся нагодою побувати в цих печерах!

Примітки

1

Йотуни – персонажі скандинавської міфології, велетні, які часто зображуються потворами з двома головами або чотирма руками; за деякими джерелами, передували богам та людям, а жили серед холодної та кам'янистої пустки на північному чи північно-східному краю землі. (Прим. пер.)